

A classical painting depicting a dense crowd of cherubs in a landscape. The scene is filled with numerous small, winged figures, some sitting, some standing, and some in various poses. They are set against a backdrop of dark, leafy trees and a distant landscape with a building. The overall tone is dramatic and detailed.

ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ

**Ο ΜΥΘΟΣ
ΤΟΥ
ΥΠΕΡΠΛΗΘΥΣΜΟΥ**

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΜΑΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΥΠΕΡΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Την εποχή της Βιομηχανικής Επανάστασης, ο Τόμας Μάλθους διατύπωσε «τον νόμο του πληθυσμού» σύμφωνα με τον οποίο η παραγωγή τροφίμων αυξάνεται με αριθμητική πρόοδο, ενώ ο πληθυσμός με γεωμετρική. Για να διατηρηθεί η ισορροπία, θεωρούσε επιτακτικό τον έλεγχο και τον περιορισμό του πληθυσμού- δηλαδή έλεγε ουσιαστικά ότι ήταν ευπρόσδεκτες οι επιδημίες και οι καταστροφές... Στο βιβλίο αυτό ο Μπούκτσιν ανασκευάζει αυτόν τον μύθο, κάτω από τις διάφορες ιδεολογικές του μεταμφιέσεις - μαλθουσιανισμός, νεομαλθουσιανισμός, κοινωνικός δαρβινισμός, φασισμός, «οικολογία του βάθους» κ.λ.π. - καταρρίπτοντας μεθοδικά και αμείλικτα τη φαινομενική λογική του και αποκάλυπτοντας αυτό που κρύβεται πίσω: τη ριζική απανθρωπιά του κεφαλαίου και τη μοίρα που αυτό επιβάλλει στους φτωχούς. Γράφει: «...καταλείπει να μιλάει για «πληθυσμιακό πρόβλημα», δίχως να το συσχετίσει με το ταξικό και το κοινωνικό πρόβλημα. Θα χρειαζόταν να γραφούν τόμοι ολόκληροι για να ξεμπερδευτούν τα μπερδεμένα νήματα που συνδέουν την πείνα με τις μορφές γαιοκτησίας, την υλική βελτίωση με τη φθίνουσα πληθυσμιακή αύξηση, την τεχνολογία με την παραγωγή τροφίμων, τους εμφύλιους πολέμους και το ρόλο της Πα-γκόσμιας Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου με τις μεθόδους καλλιέργειας της γης... Οι άνθρωποι δεν μπορεί να υποβιβάζονται από τον νεομαλθουσιανισμό σε απλά ψηφία, δίχως, τουλάχιστον, να αντικατασταθεί ο οφειλόμενος σεβασμός προς τη ζωή από μια νέα απάνθρωπη μορφή οικοκτηνωδίας».

ΜΑΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ

**Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ
ΥΠΕΡΠΛΗΘΥΣΜΟΥ**

Μετάφραση
Σπύρος Κοτρώτσιος

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Η Γη στον λαό

ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΡΑΓΕ ΥΠΕΡΠΛΗΘΥΣΜΟΣ;

Προς τους εργαζόμενους και τις εργαζόμενες

Το Μονοπάλιο πάνω στη Γη, σε συνδυασμό με το ανταγωνιστικό κοινωνικό μας σύστημα, μας οδήγησαν τελικά σε κρίση. Από τη μια μεριά, βλέπουμε ανθρώπους να κατέχουν εκατομμύρια ακρ¹ γης, μερικούς να κατέχουν μισό εκατομμύριο και πολλούς να κατέχουν χιλιάδες ακρ γης, τα οποία τα χρησιμοποιούν για κυνηγότοπους και για βοσκότοπους. Δεν καλλιεργείται ούτε καν η μισή από την καλλιεργήσιμη γη. Υπάρχουν τριάντα εκατομμύρια ακρ χέρσας γης, από τα οποία τουλάχιστον τα μισά, δεν περιμένουν παρά κάποιους να τα καλλιεργήσουν, ώστε να μπορέσουμε να παράγουμε πολύ περισσότερη τροφή απ' όση χρειαζόμαστε – αντί να εισάγουμε, όπως κάνουμε τώρα αγροτικά προϊόντα αξίας 120.000.000 λιρών κάθε χρόνο. Από την άλλη, βλέπουμε τους καπιταλιστές, τους γαιοκτήμονες –τους ιδιοκτήτες των βρώμικων χαμόσπιτών μας– και ολόκληρη την κλίκα των κλεφτών που λυμαίνονται τον μόχθο μας. Όλοι αυτοί μας οδήγησαν σε μια τέτοια κατάσταση, ώστε να λιμοκτονούν οι παραγωγοί όλου αυτού του πλούτου που βλέπουμε γύρω μας. Εμείς, οι εργάτες, έχουμε κάθε διάθεση να αυξήσουμε τον κοινωνικό πλούτο, όμως αυτοί μας λένε: «Όχι, υποφέρουμε από την υπερπαραγωγή, έχουμε τεράστιο απόθεμα ρούχων στις αποθήκες μας και επομένως πρέπει να μείνετε γυμνοί. Οι αποθήκες μας είναι γεμάτες τρόφιμα και επομένως πρέπει να λιμοκτονείτε. Στην πραγματικότητα, υπάρχει υπερπληθυσμός και επομένως εσείς οι εργάτες θα ήταν καλύτερα να μεταναστεύσετε.»

Τώρα φίλοι μας, που το ζήτημα του υπερπληθυσμού και της μετανάστευσης είναι ο σημερινός μπαμπούλας, θα σας εκ-

ΤΙΤΛΟΣ: Ο Μύθος τους Υπερπληθυσμού
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Μάραιη Μπούκτσιν
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Σπύρος Κοτρώτσιος
ΣΤΟΙΧΙΟΘΕΣΙΑ: Χρήστος Μόρφος - Ν.Μ.
ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ
Βαλτετσίου 53, Αθήνα 106 81
τηλ. 38.02.040
ΧΡΟΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Δεκέμβριος 1997

1. Το ένα ακρ ισοδυναμεί με τέσσερα περίπου στρέμματα (Σ.τ.Μ.).

θέσουμε τις απόψεις μερικών από τους πιο διακεκριμένους ανθρώπους, αναφορικά με τον αριθμό των ανθρώπων που μπορεί να θρέψει αυτή η χώρα, αν καλλιεργηθούν σωστά τα εδάφη της.

Ο Μάλκολ, στο έργο του *Η Πρόοδος του Κόσμου*, λέει:

«Ολόκληρος ο κόσμος καταναλώνει 38.500.000 μπούσελ¹ σίτου ετησίως και, κατά μέσο όρο, η αγγλική παραγωγή των 28 μπούσελ ανά ακρ, θα αρκούσε για να προσφέρει στη νήσο της Μεγάλης Βρετανίας αρκετό σιτάρι για να προμηθεύσει όλα τα έθνη και αν η Αγγλία, δια παν ενδεχόμενο, ήταν υποχρεωμένη να αυξήσει την παραγωγή σίτου για τη δική της κατανάλωση, δεν θα χρειαζόταν παρά να καλλιεργηθεί μια έκταση 5 κομητειών του μεγέθους του Ντεβονσάιρ για να καλύψει όλες τις ανάγκες και των τριών βασιλείων, που φτάνουν τα 7 μπούσελ ανά κεφαλή.»

Ο Τζ. Τζ. Μήτσι λέει:

«Μολονότι η ποιότητα του εδάφους στο κτήμα μου υπολείπεται κατά πολύ του μέσου όρου αυτής του Ηνωμένου Βασιλείου, είναι πιθανό να παράγω πολύ περισσότερο από τη συνήθη μέση ποσότητα, με αποτέλεσμα, αν όλα τα εδάφη μας γίνονταν εξίσου παραγωγικά με τα δικά μου, ολόκληρος ο πληθυσμός μας δεν θα μπορούσε να καταναλώσει ούτε τη μισή παραγωγή.»

Ο Σερ Ρίτσαρντ Φίλλιπς λέει:

«Το Ηνωμένο Βασίλειο μπορεί να καλύψει τις ανάγκες σε λαχανικά, 250.000.000 ανθρώπων ή 800.000 σε κρέας και λαχανικά δίχως να κάνει εισαγωγές ή δίχως να κάνει χρήση των 30.000.000 ακρ χέρσας γης.»

Ο καθηγητής Νιούμαν λέει:

«Με ένα καλύτερο σύστημα καλλιέργειάς της, μπορούμε άνετα να θρέψουμε 60.000.000 ανθρώπους με τη βοήθεια των εισαγωγών.»

Ο Άλλισον, στο έργο του *Οι Αρχές της Πληθυσμιακής Ανάπτυξης*, λέει:

«Η Μεγάλη Βρετανία και η Ιρλανδία είναι σε θέση να συντηρήσουν εύκολα και επαρκώς 120.000.000 ανθρώπους.»

Ο Πόρτερ, στο έργο του *Η Πρόοδος του Έθνους*, λέει:

«Οι αγροτικές καλλιεργήσιμες εκτάσεις που διαθέτουμε σήμερα, αν καλλιεργηθούν σωστά, μπορούν, με τη χρήση αλετριού, να παράγουν τροφή για 90.000.000 ανθρώπους, ενώ με τη χρήση φτυαριού, για 120.000.000 ανθρώπους.»

Ο Αγγλικός Οργανισμός Γεωργίας και Μεταφορών:

«Οι εκτάσεις που καλλιεργούνται σήμερα στο Ηνωμένο Βασίλειο μπορούν να συντηρήσουν εξαπλάσιο αριθμό ανθρώπων σε σχέση με το σημερινό, δίχως να γίνει χρήση των τεράστιων εκτάσεων χέρσας γης.»

Ο καθηγητής Μπάλντουϊν λέει:

«Μόνο στην Ιρλανδία, υπάρχουν 6.000.000 ακρ εδάφους που χρειάζονται αποξήρανση, με τα οποία μπορούν να ασχοληθούν επικερδώς χιλιάδες άνθρωποι.»

Ο κόμης του Λέισεστερ αναφορικά με το Εγγειοβελτιωτικό σύστημα:

«Πιστεύω ότι, αν αποξηραίνονταν εντελώς τα καλλιεργήσιμα εδάφη και παραμερίζονταν όλα τα ΕΜΠΟΔΙΑ, θα μπορούσαμε να διπλασιάσουμε την ποσότητα της σημερινής αγροτικής παραγωγής.»

Ο Τζόζεφ Αρτς, στην επιστολή του προς το Συνέδριο που διεξήχθη στη Λέσχη Στέπνεϋ, λέει:

«Νομίζω ότι το Κρατικό Επιδοτούμενο Πρόγραμμα Μετανάστευσης είναι το καλύτερο για την ανακούφιση των υπερκατοικημένων μεγάλων πόλεων μας, όμως στις αγροτικές περιοχές δεν έχουμε τους ανθρώπους που χρειαζόμαστε για να γίνει

1. Το ένα μπούσελ ισοδυναμεί με 8 γαλόνια (Σ.τ.Μ.).

ο θερτισμός και επομένως έχουμε 10.000.000 ακρ χέρσας γης, τα οποία θα μπορούσαν να αποφέρουν κέρδη αν καλλιεργούνταν.»

Ο Χόιλ, στο έργο του *Οι Εθνικοί Πόροι και Πώς Κατασπαταλούνται*:

«Όταν η Εργατική Δύναμη αξιοποιείται σωστά και με εύλογη φειδώ, η σωρευτική δύναμη της ανθρώπινης φιλοπονίας είναι κάτι το εκπληκτικό. Παίρνοντας σαν παράδειγμα τη γεωργία, στις μεθόδους της οποίας πιθανώς έχουν γίνει οι λιγότερες βελτιώσεις και όπου μέχρι σήμερα οι μηχανές έχουν χρησιμοποιηθεί λιγότερο από οποιονδήποτε άλλον τομέα εργασίας, ένας μόνον άνθρωπος μπορεί να καλλιεργήσει όση γη χρειάζεται για να τραφούν τουλάχιστον 20 άτομα.»

Φίλοι μας, όπως βλέπουμε, όλοι οι προαναφερόμενοι συμφωνούν ότι για να καλλιεργηθούν σωστά τα εδάφη που ήδη καλλιεργούνται, δεν αρκούν ούτε όλα τα εργατικά χέρια αυτής της χώρας και ότι, αν καλλιεργούνταν σωστά τα εδάφη, θα απέφεραν περισσότερη τροφή από όση χρειαζόμαστε, αντί να διαρρέουν —όπως τώρα— κάθε χρόνο 120.000.000 λίρες στο εξωτερικό για αγορά τροφίμων. Πόσο βλακώδης είναι λοιπόν ο ισχυρισμός ότι θα έπρεπε να πάμε να αποικήσουμε τις χιονισμένες εκτάσεις του Καναδά.

Το 1848, είπαν στο λαό της Ιρλανδίας, όταν ο πληθυσμός της ήταν 9.000.000 κάτοικοι, ότι η χώρα υπερ-κατοικείτο. Το 1883, του είπαν το ίδιο παραμύθι, τη στιγμή που η χώρα είχε πληθυσμό 5.000.000 κατοίκων. Αλίμονο, φίλοι μας, είναι αλήθεια ότι η Ιρλανδία υπερ-κατοικείται, αλλά από ποιους;...

Ο Τζ. Φίλλιπς Μπήβεν, διάβασε ένα έγγραφο στη Στατιστική Υπηρεσία, όπου ανέφερε ότι η εργατική τάξη μειώθηκε από 1.127.629 άτομα που αριθμούσε το 1841, σε 538.137 άτομα το 1871 — μειώθηκε δηλαδή, κατά 589.492 άτομα. Η μη παραγωγική τάξη αυξήθηκε από 850.353 άτομα που αριθμούσε το 1861, σε 2.813.360 άτομα το 1871 — αυξήθηκε, δηλαδή, κα-

τά 1.963.007 άτομα μέσα σε 10 χρόνια. Όταν η Ιρλανδία είχε πληθυσμό 9.000.000 κατοίκων, εξήγαγε επί 20 χρόνια στην Αγγλία, κατά μέσο όρο, 20.000.000 μπούσελ κάθε χρόνο. Τώρα, που ο πληθυσμός της είναι σχεδόν ο μισός, πρέπει να εισάγει κάθε χρόνο 33.000.000.

Ίδού σε τι κατάσταση οδήγησαν την Ιρλανδία. Τώρα θέλουν να κάνουν το ίδιο και στην Αγγλία.

Για την περίπτωση που υπερ-κατοικηθεί η χώρα μας, σας υπενθυμίζουμε πώς αντιδρούν οι μέλισσες σε μια τέτοια κατάσταση. Πρώτα, σκοτώνουν τους αργόσχολους κηφήνες, θεωρώντας τους άχρηστα μέλη της κοινωνίας. Ύστερα, διώχνουν τα νεαρά μέλη τους. Όμως εμείς οι κακομοίρηδες δεχόμαστε τη συμβουλή που μας δίνουν οι καλοί μας κηφήνες και τους αφήνουμε να απολαμβάνουν τη γεμάτη μέλι κυψέλη, ενώ εμείς περιφερόμαστε όπου γης σε κατάσταση λιμοκτονίας. Σύντροφοι εργατές, σας ζητάμε να πάψετε να είστε απαθείς και να απαιτήσετε ότι, αφού η γη ήταν και είναι συλλογική ιδιοκτησία του έθνους, θα πρέπει να χρησιμοποιείται για το καλό όλων των ανθρώπων —ότι, αφού το κεφάλαιο και ο πλούτος της χώρας είναι προϊόν της εργασίας πολλών περασμένων γενεών καθώς και των σημερινών, θα πρέπει να χρησιμοποιείται για το καλό των σημερινών και όλων των μελλοντικών γενεών.

«Μα το θεό, αξίζει να αγωνιζόμαστε για τα δικάιά μας.»
P. Τσώρτσιλ.

(Φυλλάδιο της αγγλικής αναρχικής εφημερίδας *Freedom*, το οποίο κυκλοφόρησε το 1898. Πρωτοεκδόθηκε το 1883, σαν προκήρυξη, από την Επαναστατική Επιτροπή του Τζόζεφ Λένιν. Δημοσιεύτηκε στο πρώτο τεύχος του αγγλικού αναρχικού περιοδικού *Raven*, το 1986.)

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

ΜΕΡΟΣ Α

Όπως και ο Φοίνικας, το «πληθυσμιακό πρόβλημα» αναγεννάται από την τέφρα του τουλάχιστον κάθε γενιά και μερικές φορές περίπου κάθε δεκαετία. Οι προφητείες είναι συνήθως ίδιες – δηλαδή, ότι είναι «πρωτοφανής ο αριθμός» των ανθρώπων που εποικίζουν τη γη και «λυμνώνονται» σαν ακρίδες τους πόρους της.

Στις μέρες της Βιομηχανικής Επανάστασης, ο Τόμας Μάλθους, ένας δειλός Άγγλος εφημέριος, διατύπωσε τον περιβόητο «νόμο του πληθυσμού», ο οποίος υποστηρίζει ότι τα αποθέματα τροφίμων αυξάνονται με αριθμητική πρόοδο ενώ ο πληθυσμός αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο. Η «ισορροπία» ανάμεσα στον πληθυσμό και τα αποθέματα τροφίμων μπορεί να επιτευχθεί μόνον μέσω πολέμων, λιμών και επιδημιών (υποστήριζε ουσιαστικά ο Μάλθους). Ο Μάλθους δεν εξέφρασε την άποψη αυτή για να επιχειρηματολογήσει υπέρ της ανθρώπινης ευημερίας· αυτή ήταν μια ψυχρή δικαιολόγηση της απάνθρωπης αθλιότητας που επέβαλαν στη μάζα του αγγλικού λαού οι αριστοκράτες άρπαγες γαιών και οι εκμεταλλευτές μεγαλοβιομήχανοι. Ευθυγραμμισμένος με τη μικρόψυχη ατμόσφαιρα της εποχής του, ο Μάλθους αντιτάχτηκε στις απόπειρες απάλυνσης της φτώχειας επειδή αυτές, μέσω της αύξησης του μέσου όρου ζωής των φτωχών, θα καταργούσαν τα όρια που είχαν επιβληθεί στην «πληθυσμιακή αύξηση».

Ο νόμος του Μάλθους ενσωματώθηκε στη δαρβινεία ερμηνεία της εξέλιξης και ανασύρθηκε εκ νέου από τη βιολογία ως «κοινωνικός δαρβινισμός». Η θεωρία αυτή, που υποστηρίχτη-

κε με σθένος στις ΗΠΑ και την Αγγλία μια γενιά αργότερα, υποβίβαζε την κοινωνία σε «ζούγκλα», στην οποία «ο νόμος της επιβίωσης του ισχυρότερου» δικαιολογούσε την αχαλίνωτη λεηλασία του κόσμου από τον πλούσιο ή «ισχυρότερο», ενώ οι εργαζόμενες τάξεις, οι ακτήμονες και οι «άγριοι» του Τρίτου Κόσμου καταδικάζονταν να ζούν σε συνθήκες πείνας επειδή – υποτίθεται – ήταν «ανίσχυροι» να επιβιώσουν. Η αλαζονεία των τραπεζιτών, των μεγαλοβιομηχανών και των αποικιοκρατών που, κατά τη διάρκεια της «Χρυσής Εποχής» στην καμπή του αιώνα, απολάμβαναν όλοι τους πλούσια γεύματα ενώ στους δρόμους των πόλεων του δυτικού κόσμου μάζευαν συνέχεια τα πτώματα αυτών που πέθαιναν από την πείνα – όλα αυτά μαρτυρούσαν την ύπαρξη ενός βάνουσου ταξικού συστήματος που επικαλείτο το «φυσικό δίκαιο» για να δικαιολογήσει τον πλούτο που απολάμβαναν οι λίγοι κυβερνώντες και την πείνα από την οποία μαστίζονταν οι πολλοί κυβερνώμενοι.

Μια μόλις γενιά αργότερα, ο μαλθουσιανισμός απέκτησε έναν σαφώς ρατσιστικό χαρακτήρα. Στις αρχές της δεκαετίας του 1920, όταν στις ΗΠΑ ο «αγγλοσαξονικός» ρατσισμός ενάντια σε «σκουρόχρωμους» λαούς όπως οι Ιταλοί, οι Εβραίοι και οι λεγόμενοι «Ανατολικοευρωπαίοι», έφτασε στο αποκορύφωμά του, η έννοια της «βιολογικής κατωτερότητας» οδήγησε στη θέσπιση νόμων που ευνοούσαν τη μετανάστευση των «Βορειοευρωπαίων» στις ΗΠΑ και απέκλειαν ρητώς τη μετανάστευση άλλων «υπανθρώπινων» – υποτίθεται – λαών. Ο μαλθουσιανισμός, στον οποίο προστέθηκε τώρα το πρόθεμα «νέο» για να τον καταστήσει πιο σύγχρονο, διαπότισε ολοκληρωτικά αυτή τη νομοθεσία. Έπρεπε να τεθεί υπό «έλεγχο» ο πληθυσμός των ΗΠΑ για να διασωθεί η αμερικανική «πολιτισμική» (διάβαζε φυλετική) καθαρότητα – είτε από τον «Κίτρινο Κίνδυνο» της Ασίας είτε από τον «Σκουρόχρωμο Κίνδυνο» του Λατινικού και Σημιτικού κόσμου.

Ο ναζισμός δεν χρειάστηκε να επινοήσει τη φυλετική του εικόνα των εύρωστων «Αρείων» που πολιορκούνται από «υπανθρώπινους» σκουρόχρωμους λαούς και ιδιαίτερα από τους Εβραίους. Ο Χίτλερ θεωρούσε τον εαυτό του προστάτη του «βορειοευρωπαϊκού πολιτισμού» από τις «εβραϊκές προλήψεις», για να χρησιμοποιήσω τη χυμώδη γλώσσα ενός σύγχρονου και διάσημου συγγραφέα από την Αριζόνα – ένα «πολιτισμικό» ζήτημα που κατατρύχετο από τη φασιστική κοινωνιοβιολογία. Από τη «βορειοευρωπαϊκή» σκοπιά του Χίτλερ, η Ευρώπη αντιμετώπιζε πρόβλημα «υπερπληθυσμού» και έπρεπε οι εθνότητες της ηπείρου να μετατοπιστούν ανάλογα με τη φυλετική τους προέλευση. Απ' όπου προέρχονται και οι θάλαμοι αερίων, τα κρεματόρια του Άουσβιτς, τα εκτελεστικά αποσπάσματα που το καλοκαίρι του 1941 ακολούθησαν την εισβολή του γερμανικού στρατού στην Ρωσία και η συστηματική και «εκμηχανισμένη» σφαγή εκατομμυρίων ανθρώπων σε διάστημα τριών ή τεσσάρων χρόνων.

Ο φοίνικας αναγεννάται

Θα νόμιζε κανείς ότι ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και οι απεχθείς παραδόσεις που τον τροφοδότησαν θα είχαν ίσως δημιουργήσει μια βαθύτερη αίσθηση ανθρωπιάς και έναν βαθύτερο σεβασμό για τη ζωή – την ανθρώπινη αλλά και τη μη ανθρώπινη. Κρίνοντας, ωστόσο, από τον τρόπο που το «πληθυσμιακό πρόβλημα» ξαναβγήκε στην επιφάνεια, φαινόμενα πιο αποκτηνωμένοι από όσο ποτέ άλλοτε. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1940, πριν ακόμη αποσυντεθούν εντελώς οι νεκροί του πολέμου, οι «νεομαλθουσιανοί» επαναδραστηριοποιούνται – τη φορά αυτή σχετικά με τη χρήση νέων εντομοκτόνων για την εξάλειψη της ελονοσίας και των αντιβιοτικών για τον έλεγχο των θανατηφόρων μολύνσεων στον Τρίτο Κόσμο. Ακόμη και εξέχοντες βιολόγοι όπως ο Ουίλλιαμ Βογκτ

πήραν μέρος στη διαμάχη με άρθρα και βιβλία, στρέφοντας τις πολεμικές τους ενάντια στη σύγχρονη ιατρική επειδή προστατεύει την ανθρώπινη ζωή, προφητεύοντας συνάμα λιμούς στη Βρετανία, στα χρόνια ανάμεσα στο 1948 και το 1978 και επικείμενο λιμό στη Γερμανία και την Ιαπωνία. Η διαμάχη αυτή – που πήρε συχνά άσχημη τροπή – επισκιάστηκε από τον πόλεμο της Κορέας και την ήπια αισιοδοξία του Αϊζενχάουερ, την οποία διαδέχτηκε η ταραχώδης περίοδος της δεκαετίας του 1960, με το ιδεαλιστικό και, αν θέλετε, «ανθρωπιστικό» της μήνυμα και την έμφασή της στην κοινωνική πρόνοια. Δεν είχε όμως τελειώσει καλά-καλά αυτή η δεκαετία, όταν ο νεομαλθουσιανισμός ήλθε ξανά στην επιφάνεια – τη φορά αυτή με δυσοίωνα βιβλία που προειδοποιούσαν για μία «πληθυσμιακή έκρηξη» και συνηγορούσαν υπέρ μιας «ηθικής» της «διαλογής», βάσει της οποίας τα έθνη που προτεινόταν για να λάβουν βοήθεια από τις ΗΠΑ έδειχναν να παίρνουν μυστηριωδώς το μέρος της Αμερικής την περίοδο του «Ψυχρού Πολέμου», ανεξάρτητα από τον ρυθμό της πληθυσμιακής τους αύξησης.

Δύο δεκαετίες μετά, οι προφητείες πολλών νεομαλθουσιανών φαίνονται σχεδόν παράλογα γελοίες. Μας προειδοποιούσαν, συχνά από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ότι τη δεκαετία του 1980, για παράδειγμα, θα χρειαζόμασταν τεχνητά νησιά στους ωκεανούς για να στεγάσουμε τον πλεονάζοντα πληθυσμό των ηπείρων. Μας έλεγαν με απόλυτη βεβαιότητα ότι τα πετρελαϊκά μας αποθέματα θα εξαντλούνταν πλήρως μέχρι το τέλος του αιώνα. Ότι πόλεμοι μεταξύ λιμοκτονούντων λαών θα ρήμαζαν τον πλανήτη και κάθε έθνος θα προσπαθούσε να λεηλατήσει τις μυστικές αποθήκες τροφίμων των άλλων εθνών. Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, η «διαμάχη» αυτή ευτυχώς κόπασε – άνθισε και πάλι όμως με τον οικολογικό βιολογικό βερμπαλισμό. Δεδομένης της υστερίας και των υπερβολικών «προβλέψεων» των προηγούμενων «διαμαχών», ο τόνος σήμε-

ρα είναι λίγο χαμηλότερος. Από μερικές απόψεις όμως είναι πολύ πιο δυσόλιονος. Δεν αναγκαστήκαμε να μετατρέψουμε τους ωκεανούς μας σε οικόπεδα, ούτε ξεμείναμε από πετρέλαιο, από αποθέματα τροφίμων, από υλικούς πόρους – ούτε από νεομαλθουσιανούς προφήτες. Αποκτούμε όμως ορισμένες κακές διανοητικές συνήθειες και γινόμαστε πιο εύπιστοι μέσω ενός νέου είδους θρησκευτικότητας, που μαζί με έναν νέου είδους παγανισμό και πρωτογονισμό, φέρει το όνομα «πνευματικότητα».

Κατ' αρχήν, σκεπτόμαστε περισσότερο ποσοτικά παρά ποιοτικά – παρόλο που αντίθετα όλοι μιλάνε για το «όλον», το «ένα» και την «αλληλοσύνδεση». Για παράδειγμα, όταν μας λένε ότι το «πληθυσμιακό ζήτημα» είναι απλώς και μόνον «ζήτημα αριθμών», όπως το έθεσε ένας αρθρογράφος, οπαδός της Μηδενικής Αύξησης του Πληθυσμού, τότε η τεράστια περιπλοκότητα της πληθυσμιακής αύξησης και μείωσης υποβιβάζεται σε απλό παιχνίδι αριθμών, σαν τις διακυμάνσεις του δείκτη τιμών του χρηματιστηρίου. Όταν οι άνθρωποι μετατρέπονται σε ψηφία, μπορεί και να εξισωθούν με τα ζώφια και να συσχετιστεί άμεσα ο αριθμός τους με τα αποθέματα τροφίμων. Να τι σημαίνει η τυφλή «αποδοχή του δείκτη τιμών του χρηματιστηρίου». Η κοινωνική έρευνα, σε διάκριση από τη βουντού οικολογία που πλασάρεται σήμερα με το όνομα «οικολογία βάθους», αποκαλύπτει ότι οι άνθρωποι είναι σε εξαιρετικά μεγάλο βαθμό κοινωνικά όντα και όχι απλώς ένα είδος θηλαστικών. Η συμπεριφορά τους καθορίζεται ολοφάνερα από την κοινωνική τους θέση, ως άνθρωποι που ανήκουν σε ένα συγκεκριμένο φύλο, ιεραρχία, ταξική ομάδα, εθνική παράδοση, κοινότητα, ιστορική περίοδο ή που προσκολλώνται σε μία ποικιλία ιδεολογιών. Έχουν επίσης στη διάθεσή τους ισχυρές τεχνολογίες, υλικούς πόρους, επιστήμη και είναι προικισμένοι εκ φύσεως με μια ικανότητα για εννοιολογική σκέψη, η οποίας τους προσφέρει μια προσαρμοστικότητα, την οποία διαθέτουν

–αν την διαθέτουν– ελάχιστα άλλα μη ανθρώπινα όντα, για να μην αναφέρουμε τη δημιουργία θεσμών και την ικανότητα για συστηματική ομαδική συνεργασία. Τίποτα δεν είναι πιο παραπλανητικό από την «αποδοχή του χρηματιστηριακού δείκτη τιμών». Οι κακές διανοητικές συνήθειες όσον αφορά τη μελέτη των δημογραφικών ζητημάτων –ή ακόμη και εκείνων που αφορούν «πόρους»– με έναν γραμμικό, ακοινωνικό και ανιστορικό τρόπο, τείνουν να υπεισέλθουν σε όλα τα οικολογικά προβλήματα, εξαιτίας κυρίως των νεομαλθουσιανών και ενός «βιοκεντρισμού» που εξισώνει τους ανθρώπους με μη ανθρώπινες μορφές ζωής.

Κατά δεύτερο λόγο, όταν οι νεομαλθουσιανοί μάς υποβιβάζουν σε διαγράμματα και στατιστικούς πίνακες, κυριολεκτικά παγώνουν την ίδια την όψη της πραγματικότητας. Τα αριθμητικά τους συμπεράσματα δεν οικοδομούν καμιά νέα πραγματικότητα. Απλώς προεκτείνουν, χρησιμοποιώντας τη μία στατιστική μετά την άλλη, αυτό που είναι βασικά παλιό και δεδομένο. Είναι «μελλοντιστές» με τη ρηχότερη έννοια του όρου και όχι «ουτοπιστές» με την καλύτερη έννοια του όρου. Γαλουχηθήκαμε να αποδεχόμαστε την κοινωνία, τη συμπεριφορά και τις αξίες έτσι όπως αυτές είναι και όχι όπως θα έπρεπε ή ακόμα όπως θα μπορούσε να είναι. Αυτή η διαδικασία μάς θέτει υπό την τυραννία του κατεστημένου και μας στερεί κάθε δυνατότητα να σκεφτούμε για τη ριζοσπαστική αλλαγή του κόσμου. Έχω συναντήσει πολύ λίγα βιβλία νεομαλθουσιανών που διερωτώνται αν θα έπρεπε καν να ζούμε σε οποιασδήποτε μορφής οικονομικό σύστημα που έχει ως βάση του το χρήμα, σε οποιοδήποτε κρατιστικό σύστημα κοινωνικής οργάνωσης ή να καθοδηγούμαστε από την προσανατολισμένη στο κέρδος συμπεριφορά. Υπάρχει πληθώρα βιβλίων και άρθρων που εξηγούν «πώς» να γίνεις ένας «ηθικά υπεύθυνος» τραπεζίτης, επιχειρηματίας, γαιοκτήμονας, «παράγοντας ανάπτυξης» ή, από όσο ξέρω, έμπορος όπλων. Σπανίως όμως συζητείται αν θα

πρέπει να εγκαταλειφτεί ολόκληρο το σύστημα που ονομάζεται καπιταλισμός (συγχωρείστε με!), είτε πρόκειται για τον εταιρειακό της δύσης είτε για τον γραφειοκρατικό της ανατολής, αν θέλουμε να δημιουργήσουμε μια οικολογική κοινωνία. Χιλιάδες άτομα μπορεί να συσπειρωθούν γύρω από το βλακώδες σύνθημα «Πίσω στην Πλειστόκαινο Περίοδο», της οργάνωσης «Earth First!», λίγα όμως, αν διέπονται από νεομαλθουσιανό τρόπο σκέψης, θα συσπειρωθούν γύρω από την ιαχή των αριστερών Πράσινων: «Εμπρός για μια οικολογική κοινωνία!».

Τέλος, ο νεομαλθουσιανικός τρόπος σκέψης είναι ο πιο οπισθοδρομικός όσον αφορά την εξέταση των επιπτώσεων των αιτημάτων του. Αν μας απασχολεί σήμερα και δικαίως, η καταγραφή των θυμάτων του AIDS, πόσο κοντά σε ένα ολοκληρωτικό καθεστώς θα μας φέρει η δημιουργία ενός Γραφείου Πληθυσμιακού Ελέγχου, όπως πρότειναν στις αρχές της δεκαετίας του 1970 κάποιοι ευφυείς κύριοι, υποστηρικτές της Μηδενικής Αύξησης του Πληθυσμού; Φαντάζεστε τι επιπτώσεις θα είχε η αυξανόμενη εξουσία του κράτους πάνω στην αναπαραγωγή; Πράγματι, ποιές σφαίρες της προσωπικής ζωής δεν θα παραβιάζονταν από τη βαθμιαία επέκταση της εξουσίας του κράτους πάνω στις πιο προσωπικές ανθρώπινες σχέσεις; Ωστόσο, οι νεομαλθουσιανοί έχουν προβάλει παρόμοια αιτήματα, του ενός ή του άλλου είδους, σε τομείς που δεν απαιτούν την πνευματική ικανότητα για τη διερεύνηση του Στατιστικού Ιδεώδους των ΗΠΑ.

Οι κοινωνικές ρίζες της πείνας

Αυτή η αριθμοκρατούμενη νοοτροπία, η οποία δεν λαμβάνει υπόψη της το κοινωνικό πλαίσιο της δημογραφίας, είναι σε απίστευτο βαθμό κοντόφθαλμη. Από την στιγμή που αποδεχόμαστε χωρίς καθόλου σκέψη και κριτική ότι ζούμε σε μία κα-

πιταλιστική οικονομία του τύπου «αναπτύξου ή πέθανε», στην οποία η συσώρευση συνιστά στην κυριολεξία νόμο της οικονομικής επιβίωσης και ο ανταγωνισμός είναι ο κινητήρας της «προόδου», οτιδήποτε και αν έχουμε να πούμε για τον πληθυσμό στερείται ουσιαστικά νοήματος. Η βιόσφαιρα τελικά θα καταστραφεί είτε ζούν στον πλανήτη πέντε δισεκατομμύρια άνθρωποι είτε πενήντα εκατομμύρια. Οι ανταγωνιστικές εταιρείες μιας αγοράς που διέπεται από το αξίωμα «όποιος φάει τον άλλον», πρέπει να εκτοπίσουν η μια την άλλη αν θέλουν να επιβιώσουν. Πρέπει να λεηλατούν το έδαφος, να καταστρέφουν τα δάση της γης, να εξολοθρεύουν την άγρια ζωή της, να μολύνουν τον αέρα και τα υδάτινα κανάλια της, όχι γιατί οι προθέσεις τους είναι αναγκαστικά κακές –αν και συνήθως είναι από όπου προέρχεται ο παραλογισμός της πνευματιστικής τροφής στην οποία έχουν πέσει με τα μούτρα οι Αμερικανοί σήμερα – αλλά απλώς γιατί πρέπει να επιβιώσουν. Μόνο μια ριζική αναδιάρθρωση της κοινωνίας συνολικά, συμπεριλαμβανομένων και των αντι-οικολογικών αισθαντικότητων της, μπορεί να εξαλείψει αυτόν τον παντοδύναμο κοινωνικό καταναγκασμό – αυτή και όχι οι ιεροτελεστίες, η «γιόγκα» ή η ομαδική ψυχοθεραπεία, όσο πολύτιμες και αν είναι μερικές από αυτές τις πρακτικές (συμπεριλαμβανομένης της «βελτίωσης» της ικανότητάς μας να επιτυγχάνουμε και της «δύναμής» μας να διοικούμε).

Όμως, το πιο φρικτό χαρακτηριστικό του νεομαλθουσιανισμού είναι ο βαθμός στον οποίο μας εκτρέπει δραστικά από την ενασχόληση με την κοινωνική προέλευση των οικολογικών προβλημάτων – και μάλιστα ο βαθμός στον οποίο χρεώνει την ευθύνη για τα προβλήματα αυτά στα θύματα της πείνας μάλλον, παρά σε εκείνους που καθιστούν τους ανθρώπους θύματα. Αν υπάρχει «πληθυσμιακό πρόβλημα» και λιμός στην Αφρική, φταίνε ίσως γι' αυτό οι απλοί άνθρωποι επειδή έχουν πάρα πολλά παιδιά ή επειδή επιμένουν να είναι μακρόβιοι – έ-

να επιχείρημα που προβλήθηκε από τον Μάλθους πριν από δύο σχεδόν αιώνες αναφορικά με τους φτωχούς της Αγγλίας. Η οπτική αυτή όχι μόνον δικαιολογεί την ύπαρξη προνομίων αλλά και ενισχύει την αποκτήνωση και μειώνει τους νεομαλθουσιανούς πολύ περισσότερο από όσο μειώνει τα θύματα των προνομίων.

Και, ειλικρινά, συχνά ψεύδονται. Εξετάζοντας το ζήτημα του πληθυσμού και των αποθεμάτων τροφίμων από καθαρά αριθμητική άποψη, είναι σαν να συμμετέχουμε σε έναν φρενήρη αγώνα ταχύτητας που δεν επικροτεί τις νεομαλθουσιανές προβλέψεις της προηγούμενης δεκαετίας και πολύ περισσότερο, της προηγούμενης γενιάς. Αυτοί οι χαρακτηριστικοί νεομαλθουσιανοί ακροβατισμοί, όπως ο προσδιορισμός της «κατά κεφαλήν κατανάλωσης» του χάλυβα, του πετρελαίου, του χαρτιού, των χημικών ουσιών κ.λπ., κατά έθνος, διαιρώντας τη συνολική ποσότητα των πρώτων με τον εθνικό πληθυσμό –έτσι ώστε κάθε άντρας, γυναίκα και παιδί να θεωρείται ότι «καταναλώνει» την ανάλογη ποσότητα– μας δίνει μια εικόνα που είναι ολοφάνερα πλαστή και χρησιμεύει ως καθαρή συνηγορία υπέρ της ανώτερης τάξης. Ο χάλυβας που χρησιμοποιείται για την κατασκευή ενός πολεμικού πλοίου, το πετρέλαιο που χρησιμοποιείται για την τροφοδοσία ενός τανκ και το χαρτί που χρησιμοποιείται για διαφημίσεις, μόλις και μετά βίας απεικονίζουν την ανθρώπινη κατανάλωση των υλικών. Ακριβέστερα, συνιστούν υλικό που καταναλώνεται από όλα τα Πεντάγωνα του κόσμου, τα οποία βοηθούν στο να διατηρείται η λειτουργία μιας οικονομίας του τύπου «αναπτύξου ή πέθανε» – αγαθά, μπορώ να προσθέσω, των οποίων η λειτουργία είναι να καταστρέφουν και η μοίρα τους να καταστρέφονται. Ο καταγιγισμός από τέτοιου είδους «δεδομένα» με τα οποία μας πλημμυρίζουν οι νεομαλθουσιανοί συγγραφείς, είναι χειρότερος και από σκοταδιστικός είναι διεστραμμένος. Το ίδιο ισχύει και για τα εμπορικά κέντρα που κατασκευάζονται για να μας προμηθεύ-

ουν τα τοξικά τους «καταναλωτικά αγαθά», καθώς επίσης και για τις πολυδάπανες λεωφόρους που οδηγούν σ' αυτά. Το να παραγνωρίζουμε το γεγονός ότι είμαστε τα θύματα μιας τεράστιας κοινωνικής τάξης πραγμάτων που *παγιδεύει* απόλυτα και που λίγοι μόνον μπορούν να την ελέγξουν ή να της ξεφύγουν, είναι σαν να απονεκρώνουμε κυριολεκτικά την πολιτική οξύδερκεια των απλών ανθρώπων – οι «ανάγκες» των οποίων, βεβαίως, κατακρίνονται ως υπεύθυνες για κάθε διαταραχή που σχετίζεται με τις οικολογικές διαταραχές.

Τα πραγματικά γεγονότα που προβάλλονται από πολλούς νεομαλθουσιανούς δεν είναι λιγότερο παραπλανητικά και στα δημογραφικά «λουνα παρκ». Στη Δύση και ιδιαίτερα σε χώρες όπως η Γερμανία, την οποία προειδοποιούσαν οι νεομαλθουσιανοί προφήτες του τέλους της δεκαετίας του 1940, ότι ο πληθυσμός της θα ξεπερνούσε κατά πολύ τα αποθέματα τροφίμων, ο δείκτης γεννήσεων έπεσε κάτω από τον εθνικό δείκτη θανάτων. Το ίδιο ισχύει και για τη Δανία, την Αυστρία, την Ουγγαρία – στην πραγματικότητα, για το μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης εν γένει, όπου όπως θα περίμενε κανείς, η παράδοση θα συνέβαλε στη δημιουργία πολυμελών οικογενειών. Συνεπώς, οι παραδόσεις που ενισχύουν την εμφάνιση μεγάλων οικογενειών, όπου υπερτερούν συνήθως τα αρσενικά, παραδόσεις βάσει των οποίων ερμηνευόταν ο υψηλός δείκτης γεννήσεων της Ινδίας και της Κίνας, δεν είναι απολιθωμένες. Η αύξηση του πληθυσμού των ΗΠΑ, για τον οποίον οι πιο υστερικοί μαλθουσιανοί των δύο προηγούμενων αιώνων προέβλεπαν ότι θα αναγκαζόταν να ζήσει σε θαλάσσιες σχεδίες, προσεγγίζει το μηδέν και σήμερα ίσως να είναι χαμηλότερη.

Τα αποθέματα τροφίμων, επίσης, δεν είναι ανεπαρκή σε σχέση με τη συνολική αύξηση του πληθυσμού. Η παραγωγή δημητριακών αυξήθηκε κατά 12% μετά το 1975, καθιστώντας προσφάτως εφικτή ακόμη και για το Μπανγκλαντές τη δραστηκή μείωση των εισαγωγών του σε δημητριακά. Οι αγορές της

Δυτικής Ασίας πλημμύρισαν από κινέζικο καλαμπόκι. Ακόμη και η «άγονη» Σαουδική Αραβία ξεπουλάει τα αποθέματά της σε σιτάρι και στη Φινλανδία οι αγρότες είναι τόσο υπερφορτωμένοι με πλεονάσματα σιταριού ώστε τα μετατρέπουν σε ζωοτροφή για τα μινκ και σε κόλλα. Η Ινδία, η επονομαζόμενη «το παράδειγμα της χειρότερης περίπτωσης», τριπλασίασε την παραγωγή της σε δημητριακά ανάμεσα στο 1950 και στο 1984. Το μεγαλύτερό της πρόβλημα σήμερα δεν είναι η αύξηση του πληθυσμού της αλλά η μεταφορά δημητριακών από περιοχές που εμφανίζουν πλεόνασμα σε περιοχές που εμφανίζουν έλλειψη δημητριακών – η κύρια αιτία για πολλούς λιμούς που έπληξαν στο παρελθόν την Ινδία.

Μολονότι ο Λέστερ Ρ. Μπράουν, του Ιδρύματος World Watch, διαιρεί τον κόσμο σε «περιοχές όπου η πληθυσμιακή αύξηση είναι αργή ή δεν υφίσταται και όπου βελτιώνονται οι συνθήκες ζωής και σε περιοχές όπου η πληθυσμιακή αύξηση είναι ραγδαία και οι συνθήκες ζωής χειροτερεύουν ή κινδυνεύουν άμεσα να χειροτερεύσουν», μπορεί κάποιος εύκολα να συμπεράνει, από την απλή παράθεση των φράσεων του Μπράουν ότι η χειροτέρευση των συνθηκών ζωής οφείλεται αποκλειστικά στην αύξηση του πληθυσμού, κάτι που δεν ισχύει – αν κοιτάξει κάποιος προσεκτικά ακόμα και τα «δεδομένα» του Μπράουν, καθώς επίσης και άλλες πηγές. Κατά πόσο η ανισότητα ανάμεσα στην πληθυσμιακή αύξηση και τις κακές συνθήκες ζωής στο Μπανγκλαντές, την Ινδία και το Πακιστάν, για παράδειγμα, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις μορφές γαιοκτησίας; Στη Νότια Ασία, 30 εκατομμύρια περίπου αγροτικές οικογένειες δεν κατέχουν καθόλου γη ή κατέχουν ελάχιστη, ένας αριθμός που αντιπροσωπεύει το 40% όλων σχεδόν των αγροτικών οικογενειών της υποηπείρου. Παρόμοιοι αριθμοί προκύπτουν από τα δεδομένα της Αφρικής και, με καταστροφικότητες επιπτώσεις, από εκείνα της Λατινικής Αμερικής. Η κατανομή των γαιών είναι σήμερα, στον Τρίτο Κόσμο, τόσο άνισα

υπέρ της εμπορευματικής γεωργίας και μιας χούφτας μεγαλογαιοκτημόνων, ώστε κανείς δεν μπορεί να μιλάει πια για «πληθυσμιακό πρόβλημα» δίχως να το συσχετίζει με το ταξικό και κοινωνικό πρόβλημα.

Θα χρειαζόταν να γραφούν αρκετοί τόμοι για να ξεμπλακούν τα μπερδεμένα νήματα που συνδέουν την πείνα με τις μορφές γαιοκτησίας, την υλική βελτίωση με τη φθίνουσα πληθυσμιακή αύξηση, την τεχνολογία με την παραγωγή τροφίμων, το εύθραυστο των οικογενειακών εθίμων με την ανάγκη των γυναικών να αναπτύξουν πλήρως την προσωπικότητά τους, τους εμφύλιους πολέμους (που συχνά χρηματοδοτούνται από τους δυτικούς ιμπεριαλιστές) με τους λιμούς – και τον ρόλο της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου με τις μεθόδους καλλιέργειας της τροφής. Ο δυτικός κόσμος μόλις πρόσφατα απέκτησε μια ιδέα για τον ρόλο του ΔΝΤ και της ΠΤ στη δημιουργία ενός φοβερού λιμού που έπληξε το Σουδάν, υποχρεώνοντας τη χώρα να στραφεί από την καλλιέργεια τροφής στις περιοχές με γόνιμο έδαφος, στην καλλιέργεια βάμβακος.

Να τι πρέπει να τονίσουμε ιδιαίτερα: αν το «πληθυσμιακό ζήτημα» αποτελεί πράγματι το «τεστ ηλιοτροπίου» της οικολογικής οπτικής ενός ατόμου, όπως δήλωσε ο Ντέιβιντ Φόρμαν, κορυφαίο στέλεχος της οργάνωσης «Earth First!», τότε συνιστά ένα εξωφρενικά μπερδεμένο κουβάρι κοινωνικών νημάτων και όχι ένα φυλαχτό μιας βουντού οικολογίας. Οι Πράσινοι, οικολογικά προσανατολισμένοι άνθρωποι και οι κάθε είδους ριζοσπάστες θα πρέπει να ξεμπερδέψουν αυτό το κουβάρι έχοντας μια έντονη αίσθηση του κοινωνικού και όχι παίζοντας ένα παιχνίδι αριθμών με την ανθρώπινη ζωή και συσκοτίζοντας αυτήν την κοινωνική αίσθηση με εντελώς αναξιόπιστες στατιστικές εικασίες και συνηγορίες υπέρ των εταιρειακών συμφερόντων.

Οι άνθρωποι δεν μπορεί να υποβιβάζονται από τους νεο-μαλθουσιανούς σε απλά ψηφία δίχως να υποβιβάζεται συνάμα και ο ζωικός κόσμος σε ψηφία –δίχως, τουλάχιστον, να αντικατασταθεί ο οφειλόμενος σεβασμός για τη ζωή, συμπεριλαμβανομένης και της ανθρώπινης ζωής, από μια νέα απάνθρωπη μορφή οικοκτηνωδίας.

ΜΕΡΟΣ Β΄

Πριν από τη δεκαετία του 1970, ο μαλθουσιανισμός, στις διάφορες ιστορικές του μορφές, ισχυριζόταν ότι βασίζεται σε μία στατιστικά επαληθεύσιμη φόρμουλα: ότι ο πληθυσμός αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο ενώ τα αποθέματα τροφίμων αυξάνονται μόνον με αριθμητική πρόοδο. Την ίδια χρονική περίοδο, οι αντι-μαλθουσιανοί μπόρεσαν να αμφισβητήσουν τη φόρμουλα αυτή, χρησιμοποιώντας τεκμηριωμένα στοιχεία. Συνεπώς, τα επιχειρήματα των μαλθουσιανών και των αντιπάλων τους βασίστηκαν σε εμπειρικές μελέτες και σε ορθολογικές έρευνες αναφορικά με τον πολλαπλασιασμό των ανθρώπων (παρά την αποτυχία των μαλθουσιανών να εισάγουν κοινωνικούς παράγοντες που μπορούσαν είτε να ενθαρρύνουν είτε να ανακόψουν την πληθυσμιακή αύξηση). Οι αντι-μαλθουσιανοί κατάφεραν να κάνουν μια εμπειρική καταγραφή των τροφίμων που διαθέτουμε και να λάβουν πρακτικά μέτρα για την αύξηση των αποθεμάτων. Η παραγωγή τροφίμων μπόρεσε να υπολογιστεί με βάση τις τεχνολογικές βελτιώσεις που αύξαναν την παραγωγικότητα. Έγινε εφικτός ο εντοπισμός και η ένταξη στην παραγωγή, συχνά με ελάχιστη οικολογική ζημιά, των εδαφών εκείνων που προσφέρονταν για καλλιέργεια. Κοντολογίς, τα επιχειρήματα υπέρ και κατά του μαλθουσιανισμού συγκρούονταν σε έναν στίβο ορθολογικής πραγμάτευσης και υπόκειντο σε τεκμηριωμένη επαλήθευση ή διάψευση.

Η κατάσταση αυτή φαίνεται να αλλάζει ριζικά σήμερα. Σε μια περίοδο επιθετικού ανορθολογισμού και μυστικισμού, οι προηγούμενες εμπειρικές εκτιμήσεις χάνουν όλο και περισσότερο την αξία τους. Στη δεκαετία του 1980, εμφανίστηκε μια Νέα Εποχή (New Age). Στην πραγματικότητα, ένας μυστικιστικός μαλθουσιανισμός που δεν χρησιμοποιεί πλέον την ορθολογικότητα για να δικαιολογήσει την ανηθικότητά του και την αδιαφορία του για τον ανθρώπινο πόνο. Η σχέση ανάμεσα στον πληθυσμό και την τροφή μυθοποιείται εντελώς. Εδώ ακριβώς βρίσκεται ένα μείζον πρόβλημα στις σημερινές συζητήσεις για τη δημογραφία.

Η άποψη αυτή αναδύεται συχνά σαν ένα ευσεβές ενδιαφέρον για τον ανθρώπινο πόνο, ο οποίος, μέσω της λήψης μέτρων ελέγχου του πληθυσμού, θα μπορούσε να απαλυνθεί στις περιοχές εκείνες που υποτίθεται ότι υπάρχει «υπερπληθυσμός». Όσο ειλικρινής μπορεί να είναι η άποψη αυτή, άλλο τόσο είναι και αφελής. Αν όμως την ακολουθήσουμε ως την ακραία λογική της συνέπεια –όπως γίνεται συνήθως– μπορεί να μετατραπεί ανεπαίσθητα σε ένα ακόμα πιο φρικτό δημογραφικό ήθος, που υποστηρίζει την ανάγκη να εμποδιστούν οι πληθυσμοί εκείνοι που βυθίζονται σε μια κατάσταση χρόνιας έλλειψης, να πηδήξουν μέσα στη «σωστική λέμβο» της ανθρωπότητας και να την υπερφορτώσουν.

Ο βιοκεντρισμός και οι μαλθουσιανοί της «Νέας Εποχής»

Αν και οι παλαιότερες συζητήσεις για τον πληθυσμό βασίζονταν στην ορθολογική πραγμάτευση, το σημερινό συνάφι των μαλθουσιανών τείνει να μυθοποιεί τη σχέση ανάμεσα στον πληθυσμό και τη διαθέσιμη τροφή. Συχνά, οι άνθρωποι θεωρούνται σαν ένας «καρκίνος» πάνω στη βίοσφαιρα, μια δύναμη που προκαλεί την οικολογική αποσάθρωση και την καταστροφή του πλανήτη. Η γη, με τη σειρά της, θεοποιείται και γί-

νεται μια πανταχού δεσπόζουσα «Γαία». Σ' αυτή τη «Γαία» αποδίδεται μια μυστικιστική «βούληση» και θεϊκές δυνάμεις που αντισταθμίζουν μια κοινωνικά αφηρημένη «ανθρωπότητα», η οποία στερείται κάθε είδος φύλου, τάξης, εθνικότητας ή κοινωνικής θέσης. Η «Γαία» μπορεί τότε να πλήξει αυτό το κοινωνικά αδιαφοροποίητο «Εμείς» με αντεκδικητικές ενέργειες όπως π.χ. ο πόλεμος, ο λιμός και, η πρόσφατη στο μαλθουσιανό «εκδικητικό» ρεπερτόριο, επιδημία του AIDS. Η άποψη αυτή δεν είναι συζητήσιμη, είναι εντελώς παράλογη.

Παίρνοντας αυτήν την απειλητική μορφή, οι οικομυστικιστές μαλθουσιανοί της περιόδου μετά τη δεκαετία του 1960, τείνουν να αναγάγουν την ανθρώπινη δυστυχία και τις κοινωνικές της καταβολές σε οικοθεϊστική Αποκάλυψη. Το παραδοσιακό μαλθουσιανό παιχνίδι αριθμών τείνει να αντικατασταθεί από το δράμα της ηθικότητας της Νέας Εποχής, ένα δράμα στο οποίο οι κοινωνικές καταβολές της πείνας επισκιάζονται από τις άρρητες υπερφυσικές. Όλα αυτά γίνονται στο όνομα μιας θεϊστικής εκδοχής της οικολογίας – που κατά ειρωνικό τρόπο βασίζεται σε μια χονδροειδώς ανθρωπομορφική προσωποποίηση της γης σαν θεότητας. Σε γενικές γραμμές, ο μαλθουσιανισμός και οι περισσότερες από τις μετέπειτα παραλλαγές του, έχουν υποστηρίξει ότι οι άνθρωποι αναπαράγονται απεριόριστα, σαν τα λέμμινγκ¹, μέχρι να προσκρούσουν στα «φυσικά όρια» που θέτουν τα αποθέματα τροφίμων. Η «βιοκεντρικότητα» πρόσφερε μια νέα πληροφορία: η βιοκεντρική ιδέα ότι οι άνθρωποι δεν έχουν μια «εγγενώς» διαφορετική «αξία» σε σχέση με τα άλλα ζώα, τείνει χείραν βοηθείας στον μαλθουσιανισμό. Από τη στιγμή που αυτά τα «φυσικά όρια» προσεγγίζονται, η «Γαία» προστάζει με τη δική Της παράξενη φωνή ότι πρέπει να ενσκήψει πείνα και θάνατος μέχρι να μειωθεί ο

πληθυσμός στον αριθμό εκείνο που μια συγκεκριμένη περιοχή μπορεί να συντηρήσει.

Υποβιβάζοντας την ανάγκη για κοινωνική πολυπλοκότητα σε βιολογική απλοποίηση, η πλήρης ταύτιση της «αξίας» των ανθρώπινων όντων με την «αξία» των μη ανθρώπινων, από τον βιοκεντρισμό, αρνείται στο είδος μας τον τεράστιο ρόλο που η εννοιολογική σκέψη, οι αξίες, ο πολιτισμός, οι οικονομικές σχέσεις, η τεχνολογία και οι πολιτικοί θεσμοί παίζουν αφενός στον ακριβή καθορισμό της ικανότητας του πλανήτη να συντηρεί τον πληθυσμό του και αφετέρου, στον επηρεασμό κάθε ανθρώπινης συμπεριφοράς. Για μια ακόμη φορά, οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες απαλείφονται με καταπληκτική απερισκεψία και τη θέση τους παίρνει ένας χονδροειδής βιολογισμός, ο οποίος εξισώνει την ανθρώπινη «εγγενή αξία» με αυτήν των λέμμινγκ ή, για να αναφέρω τα ζώα που επιλέχθηκαν να βρίσκονται στο στερέωμα του βιοκεντρισμού, των λύκων, των γκριζίλι, των πούμα, των αρκούδων κ.λπ.

Από αυτή τη μονοδιάστατη σκέψη εξάγονται δύο πολύ σημαντικά συμπεράσματα. Πρώτον: η δυνατότητα εξίσωσης των ανθρώπινων με τα μη ανθρώπινα όντα από την άποψη της «εγγενούς αξίας» τους. Αν όμως τα ανθρώπινα όντα δεν είναι «εγγενώς» καλύτερα από τα λέμμινγκ, τότε γίνεται –ηθικά τουλάχιστον– αποδεκτός ο πρόωρος θάνατος των ανθρώπων. Στην πραγματικότητα, ο θάνατός τους μπορεί να είναι ακόμη και βιολογικά επιθυμητός στην «κοσμική» τάξη πραγμάτων – δηλαδή, για να διατηρήσει τη φυσική πορεία και ευτυχία της «Γαίας». Ο έλεγχος του πληθυσμού μπορεί τότε να περάσει από τις απλές συμβουλές αντισύλληψης σε μια υπολογισμένη παραμέληση, ενισχύοντας έναν «θεμιτό» βαθμό λιμού και καλωσορίζοντας τον μαζικό θάνατο από πείνα. Κάτι τέτοιο συνέβη στην Ευρώπη με τον τρομερό λιμό της δεκαετίας του 1840, που προκάλεσε στην Ιρλανδία η έλλειψη πατάτας, έναν λιμό που αφάνισε ολόκληρες οικογένειες και για τον οποίο δεν ευ-

1. Κοινό όνομα των τρωκτικών λέμπος. (Σ.τ.Μ.)

θύνονται λιγότερο τα μαλθουσιανά επιχειρήματα ενάντια στην «παρέμβαση» στη «φυσική πορεία των γεγονότων».

Δεν έχει ακόμη εξεταστεί αν η μυστικιστική εξίσωση της αξίας των ανθρώπων και των λέμμινγκ, από τον βιοκεντρισμό, θα προετοιμάσει το έδαφος για ένα μελλοντικό Αουσβιτς. Έχουν όμως τεθεί και με το παραπάνω τα «ηθικά» ερείσματα που δικαιολογούν τη λιμοκτονία εκατομμυρίων ανθρώπων και προβάλλονται αλαζονικά στο όνομα της «οικολογίας».

Το δεύτερο συμπέρασμα που εξάγεται από τον βιοκεντρικό μυστικισμό είναι η προσπάθεια να αποδοκιμαστεί ρητώς η ανθρώπινη παρέμβαση στη φύση καθεαυτή. Πολλοί βιοκεντρικές συμερίζονται την καθολική υπόθεση ότι η ανθρώπινη παρέμβαση στον φυσικό κόσμο αποτελεί γενικά κάτι κακό και ότι η «Γαία γνωρίζει καλύτερα». Με αυτήν τη μυστικιστική υπόθεση για μια «Γαία που γνωρίζει» και που έχει μια δική της υπερανθρώπινη προσωπικότητα, ο σεισμός που σκότωσε δεκάδες χιλιάδες αρμένιους μπορεί άνετα να αιτιολογηθεί σαν η «απάντηση της Γαίας» στον υπερπληθυσμό.

Δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι οι διάφορες περιβαλλοντολογικές ομάδες που έκαναν τη βιοκεντρικότητα κεντρικό πυρήνα της φιλοσοφίας τους, τείνουν προς έναν παθητικό–δεκτικό μυστικισμό. Η «παθητική αποδοχή του μοιραίου» που παραλύει, τον Χάιντεγκερ, ο φαταλισμός του Σπινόζα και οι διάφορες ασιατικές θεολογίες που μας συνιστούν να οδηγηθούμε σε έναν απερίσκεπτο εφησυχασμό, απέκτησαν όλα μια τρέχουσα σημασία που συσκοτίζει τα οικολογικά ζητήματα προσδίδοντάς τους μια μυστικιστική χροιά. Κινούμαστε έτσι στην τροχιά μιας κυκλικής λογικής που υποτάσσει την ανθρώπινη δράση σε έναν υπερφυσικό κόσμο κατά μέγα μέρος μυθικής δραστηριότητας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να καθίσταται ύποπτη αυτή καθεαυτή η δράση, ανεξάρτητα από τις κοινωνικές συνθήκες στις οποίες εκτυλίσσεται.

Την ώρα ακριβώς που χρειαζόμαστε τη μεγαλύτερη διαύγεια σκέψης και την ορθολογική καθοδήγηση για να άρουμε τις μαζικές περιβαλλοντικές αποσαθρώσεις που απειλούν την ίδια τη σταθερότητα του πλανήτη, καλούμαστε να υποκύψουμε σε μια παντελώς μυστηριώδη «βούληση» της «Γαίας», που χρησιμεύει για να παραλύει την ανθρώπινη βούληση και να συσκοτίζει την ανθρώπινη αντίληψη με θεϊστικές χίμαιρες. Η ικανότητα διαυγούς μελέτης των αντιθέσεων που γεννά αυτή η νοοτροπία παγιδεύεται από τις θεϊστικές επικλήσεις ενός μυστικισμού ο οποίος θέτει φραγμούς στη λογική και στον λόγο.

Όταν ένας διακεκριμένος οικολόγος–ποιητής, που συμπαράταχτηκε με την οικολογία βάθους, μπορεί και ισχυρίζεται (όπως αναφέρθηκε) ότι για να συνυπάρξει η ανθρωπότητα με τα γκριζέλι, τις αρκούδες και τις σεγκόβιες, θα πρέπει ο πληθυσμός της Καλιφόρνιας να μειωθεί σε ένα εκατομμύριο ανθρώπους, ερχόμαστε αντιμέτωποι με ένα νέο δίλημμα. Δεν είναι πλέον καν η υλική ικανότητα συντήρησης του πληθυσμού μιας περιοχής αυτή που καθορίζει τον ανθρώπινο πληθυσμό που μπορεί να στεγάσει. Η ίδια η ικανότητα συντήρησης του πληθυσμού απο–υλοποιείται κυριολεκτικά και επανακαθορίζεται με οικομυστικιστικό τρόπο σαν «άγρια φύση», η οποία αποκτά υπερανθρώπινες, ακόμη και μυστηριώδεις, ιδιότητες. Φαίνεται ότι δεν εκτοπίζουν πια οι άνθρωποι την άγρια φύση αλλά, μάλλον, ότι η άγρια φύση αναμένεται να εκτοπίσει τους ανθρώπους.

Αυτή η αντίθεση της «πρωτογενούς» άγριας φύσης με την ανθρωπότητα και την κοινωνική «δεύτερη φύση» της ανθρωπότητας είναι εντελώς αταβιστική. Η άποψη αυτή στηρίζεται στον μύθο ότι η ανθρωπότητα είναι ξένη προς τη φυσική εξέλιξη – στην πραγματικότητα, ότι η κοινωνική «δεύτερη φύση» της ανθρωπότητας δεν έχει καμιά σχέση με την υποτιθέμενη θελκτική βιολογική «πρώτη φύση».

Οι μυστικιστές μαλθουσιανοί

Για τον Διαφωτισμό πριν από δύο αιώνες, η ανθρωπότητα συνιστούσε –τουλάχιστον δυνάμει– την ίδια τη φωνή της φύσης και κατείχε μια ευγενή θέση στη φύση, στο μέτρο που η κοινωνία ήταν ορθολογική και ανθρώπινη. Σήμερα, αρχίζουμε να ακούμε ένα νέο μήνυμα. «Η ανθρώπινη φυλή μπορεί να εκλείψει», δηλώνει ο Ντέιβιντ Φόρμαν, «και εγώ τουλάχιστον δεν θα χύσω ούτε ένα δάκρυ». Όσο παράλογη και αν είναι ίσως η άποψη αυτή, δεν σπανίζει. Στην πραγματικότητα, υποβόσκει σε μεγάλο μέρος της σκέψης που διέπει τους οικομυστικιστές και τους οικοθεϊστές.

Αυτό που έχει σημασία είναι ότι όταν τα γκρίζλι εξισώνονται με τα ανθρώπινα όντα στο όνομα της βιοκεντρικότητας – και ασφαλώς δεν προσπαθώ να επιχειρηματολογήσω υπέρ της «εξολόθρευσης των αρκούδων»– γινόμαστε μάρτυρες όχι μιας μεγαλύτερης εναισθησίας για τη ζωή εν γένει, αλλά μιας αποεναισθητοποίησης του νου απέναντι στην ανθρώπινη οδύνη, συνείδηση, προσωπικότητα και τη δυνατότητα των ανθρώπων να *γνωρίζουν* και να *κατανοούν*, κάτι που καμιά άλλη μορφή ζωής δεν μπορεί να προσεγγίσει. Σε μια περίοδο σαρωτικής αποπροσωποποίησης και ανορθολογισμού, η αξία της ανθρώπινης προσωπικότητας και της ανθρώπινης ορθολογικότητας παύει να είναι σημαντική.

Το δέος απέναντι στη φύση, ακόμα και ο σεβασμός απέναντι στη μη ανθρώπινη ζωή, δεν προσφέρει καμιά εγγύηση ότι οι άνθρωποι θα συμπεριληφθούν στη σφαίρα ενός «προσανατολισμένου στη ζωή» μύθου, αντίθετα από ό,τι πιστεύει το σημερινό συνάφι των οικομυστικιστών και των οικοθεϊστών. Πάνω σ' αυτό, κλασικό παράδειγμα αποτελεί εκείνο που ο Ρομπέρτ Α. Πουά αποκάλυψε «άδολη παραλλαγή του μυστικισμού» στο ναζιστικό κίνημα. Ο ναζισμός, αλίμονο, ήταν κάτι περισσότερο από άδολος. *Ο Αγών μου*, του Χίτλερ, κατέγραψε

την αυστηρή, στην πραγματικότητα «κοσμική», άποψη «ότι αυτός ο πλανήτης κινήθηκε κάποτε εν μέσω του αιθέρα για εκατομμύρια χρόνια χωρίς ανθρώπινα όντα και ότι αυτό μπορεί να ξαναγίνει κάποια μέρα αν οι άνθρωποι ξεχάσουν ότι οφείλουν την ευγενέστερη ύπαρξή τους όχι στις ιδέες λίγων τρελών ιδεολόγων, αλλά στη γνώση και την αδυσώπητη εφαρμογή των αυστηρών και άτεγκτων νόμων της Φύσης». Ο Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ, ο κατ' εξοχήν ιδεολόγος του ναζισμού, επέκρινε τον ιουδαϊκό «δουϊσμό» και διακήρυξε έναν νεοπαγανιστικό πανθεϊσμό «για τη γεφύρωση του χάσματος ανάμεσα στο πνεύμα και την ύλη διαμέσου της θεοποίησης της φύσης», για να παραθέσω τη σύνοψη του Πουά. Αυτό το είδος φρασεολογίας μπορεί σήμερα να βρεθεί, σε ποικίλους βαθμούς, στα γραπτά των οικολόγων βάθους, των οικομυστικιστών και των οικοθεϊστών, οι οποίοι θα αποκήρυσσαν ασφαλώς κάθε συσχέτιση με τον ναζισμό και θα διακήρυτταν την αθωότητά τους αναφορικά με την προώθηση της πολιτισμικής κληρονομιάς που ενσαρκώνουν.

Ο Χάινριχ Χίμλερ, ο οποίος χρησιμοποίησε ολόκληρο τον μηχανισμό των SS σε μία κολοσσιαία επιχείρηση συστηματικής εξόντωσης εκατομμυρίων ανθρώπων, ασπαζόταν και με το παραπάνω αυτήν την άποψη. «Ο άνθρωπος», είπε, τον Ιούνιο του 1942, στους ηγέτες των SS στο Βερολίνο, στο αποκορύφωμα των ναζιστικών εκκαθαριστικών επιχειρήσεων, «δεν είναι τίποτα ιδιαίτερο». Κατά ειρωνικό τρόπο, η ψυχρή του απόρριψη του ουμανισμού βρήκε το θερμό της αντίστοιχο στην παθιασμένη του αγάπη για τη ζωή των ζώων. Έτσι, ο Χίμλερ παραπονιόταν σε έναν κυνηγό, κάποιον Φέλιξ Κέρστεν: «Πώς μπορείτε να βρίσκετε ευχαρίστηση κύριε Κέρστεν, πυροβολώντας κρυμμένος δύστυχα πλάσματα που βόσκουν στην άκρη του δάσους αθώα, ανυπεράσπιστα και ανυποψίαστα; Είναι καθαρή δολοφονία. Η φύση είναι τόσο εκπληκτικά όμορφη και κάθε ζώο έχει δικαίωμα να ζήσει». Μία τέτοια ζέση για τα «δι-

καιώματα» των ζώων αποτελεί συχνά την άλλη όψη της μι-
σανθρωπιάς. Πράγματι, το μίσος για την ανθρωπότητα έχει
συχνά ενισχύσει την κολακεία για τα ζώα, όπως ακριβώς το μί-
σος για τον πολιτισμό έχει συχνά ενισχύσει τον υπερσυναισθη-
ματικό «νατουραλισμό».

Επικαλέστηκα τον σκοτεινό κόσμο της υπερανθρώπινης
«λατρείας των φυσικών φαινομένων» για να δείξω το επικίν-
δυνο έδαφος πάνω στο οποίο βαδίζουν πολλοί οικομυστικι-
στές, οικοθεϊστές και οικολόγοι βάθους, καθώς επίσης και
τους κινδύνους που συνεπάγεται η απο-ευαισθητοποίηση ενός
ήδη «συρρικνωμένου» κοινού, για να χρησιμοποιήσω τον όρο
του Κρίστοφερ Λας. Όπως υποδηλώνουν οι πρόσφατες καταγα-
γελίες του Έντουαρντ Άμπεϊ για τη «γενετική κατωτερότητα»
των λατίνων και, ακόμη, για τις «εβραϊκές δεισιδαιμονίες», ό-
λοι αυτοί δεν είναι απρόσβλητοι από αυτό καθεαυτό το επικίν-
δυνο παρασκεύασμα. Το παρασκεύασμα αυτό γίνεται εξαιρετι-
κά εκρηκτικό όταν αναμειγνύεται με έναν μυστικισμό που α-
ντικαθιστά τη λανθάνουσα δυνατότητα της ανθρωπότητας ως
ορθολογικής φωνής της φύσης, με μια πανταχού δεσπύζουσα
«Γαία», με έναν οικοθεϊσμό που αρνείται στους ανθρώπους
την ιδιαίτερη θέση τους στη φύση.

Ο σεβασμός απέναντι στη φύση δεν αποτελεί εγγύηση ότι
ο πιστός θα σεβαστεί τον κόσμο της ζωής εν γένει και ο σεβα-
σμός απέναντι στη μη ανθρώπινη ζωή δεν αποτελεί εγγύηση ό-
τι η ανθρώπινη ζωή θα τύχει του σεβασμού που της αξίζει. Αυ-
τό αληθεύει ιδιαίτερα όταν ο σεβασμός βασίζεται στη θεοποίη-
ση –και σε έναν ράθυμο σεβασμό– οποιουδήποτε είδους, κυρί-
ως όταν μετατρέπεται σε υποκατάστατο της κοινωνικής κριτι-
κής και της κοινωνικής δράσης.

Δημογραφία και κοινωνία – 1

Ο Μαρξ ήταν αυτός που έκανε την αποφασιστική παρατή-
ρηση ότι κάθε κοινωνία έχει τον δικό της «νόμο του πληθυ-
σμού». Όταν η αστική τάξη χρειάστηκε, στα πρώτα χρόνια
της, την εργατική δύναμη για να λειτουργήσει τα βελτιωμένα
βιομηχανικά μέσα παραγωγής, η ανθρώπινη ζωή γινόταν όλο
και πιο «ιερή» και η θανατική ποινή προοριζόταν όλο και πε-
ρισσότερο για τις πράξεις ανθρωποκτονίας. Πριν από αυτό ό-
μως, στη Βοστώνη, μια γυναίκα απαχρονίστηκε απλώς και μό-
νο γιατί έκλεψε ένα ζευγάρι παπούτσια. Σε μια εποχή αυτόμα-
των και αυτοματοποιημένων μηχανών, η ανθρώπινη ζωή τείνει
να γίνει εκ νέου φτηνή – παρ' όλο, αντίθετα, το δέος απέναντι
στη φρίκη του πολέμου. Ακόμη περισσότερο και από τη μυστι-
κιστική του «λατρεία της φύσης», ο Χίτλερ διεπόταν από μια
κοινωνική λογική, που συνεπάγετο τη μείωση του πληθυσμού,
σε συνδυασμό με έναν παθολογικό αντισημιτισμό. Η δημογρα-
φική πολιτική συνιστά πάντοτε έκφραση της κοινωνικής πολι-
τικής και του τύπου της κοινωνίας στην οποία ζει ένας δεδομέ-
νος πληθυσμός. Το πιο ανησυχητικό γνώρισμα των θεωρητι-
κών της οικολογίας βάθους, των ηγετών της οργάνωσης *Earth
First!*, των οικομυστικιστών και των οικοθεϊστών, είναι ο βαθ-
μός στον οποίο μηδενίζουν τη σημασία των κοινωνικών παρα-
γόντων όταν πραγματεύονται τα οικολογικά και δημογραφικά
ζητήματα – τη στιγμή ακριβώς που τους ενσαρκώνουν σε μερι-
κές από τις πιο μυθοποιημένες μεσοαστικές τους μορφές. Αυτό
είναι βολικό τόσο από την άποψη της ευκολίας με την οποία
γίνονται αποδεκτές οι απόψεις τους σε μια περίοδο κοινωνικής
αντίδρασης, όσο και από την άποψη της υπεραπλούστευσης
των απόψεών τους σε μια περίοδο απλοϊκότητας και κοινωνι-
κού αναλφαβητισμού.

Ο Ουίλλιαμ Πήτερσεν, ένας σοβαρός δημογράφος, κατέ-
δειξε με προσοχή τη λεπτή διαφορά αυτού που ονομάζει «Με-

ρικές Οικείες Αλήθειες για τον Πληθυσμό», σε ένα πρόσφατο τεύχος του *The American Scholar* (Ο Αμερικανός Λόγιος). Οι πολιτικοί παράγοντες, υπογραμμίζει, μπορεί να παίζουν μεγαλύτερο ρόλο στους πρόσφατους λιμούς από ό,τι οι οικονομικοί ή, ακόμη, οι περιβαλλοντικοί παράγοντες. «Η Μοζαμβίκη, που ανακηρύχτηκε προσφάτως η φτωχότερη χώρα του κόσμου, διαθέτει γόνιμο έδαφος, πολύτιμα μέταλλα και όμορφες παραλίες», παρατηρεί ο Πήτερσεν. «Το γεγονός ότι το Ακαθάριστο Εθνικό της Εισόδημα μειώθηκε κατά το ήμισυ τα τελευταία πέντε χρόνια και ότι το εξωτερικό της χρέος αυξήθηκε κατά 2,3 δισ. δολάρια, πρέπει να αποδοθεί και στις αποσταθεροποιητικές ενέργειες της γειτονικής Νοτίου Αφρικής. Σε έναν πληθυσμό που ανέρχεται σε περίπου 14 εκατομμύρια, πάνω από ένα άτομο στα δέκα είναι επίδοξος πρόσφυγας, που ενώ φεύγει για να ξεφύγει από τον εμφύλιο πόλεμο, δεν βρίσκει πουθενά καταφύγιο».

Ακόμη πιο εντυπωσιακή είναι η περίπτωση του Σουδάν, μιας χώρας που άλλοτε φημιζόταν για τον γεωργικό της πλούτο. Το Σουδάν αποτελεί τώρα ένα φοβερό παράδειγμα κακοδιαχείρισης, απόρροια κυρίως της κληρονομημένης από τους Βρετανούς αποικιοκράτες, της προσήλωσης στην καλλιέργεια βάμβακος και της δανειοδότησης από την Παγκόσμια Τράπεζα για την ανάπτυξη των αγροτικών επιχειρήσεων. Η πίεση που άσκησε η Παγκόσμια Τράπεζα για συνεχή αύξηση της βαμβακοπαραγωγής στα τέλη της δεκαετίας του 1970, ώστε να αντισταθμιστούν τα προβλήματα του ισοζυγίου πληρωμών ο αντίκτυπος που είχε η άνοδος της τιμής του πετρελαίου στις υπερεκμηχανισμένες γεωργικές πρακτικές και μία σημαντική μείωση των εγχώριων αποθεμάτων τροφίμων – όλα αυτά συνέβαλαν στη δημιουργία ενός από τους φοβερότερους λιμούς της Βορείου Αφρικής. Η αλληλεπίδραση της πτωτικής τάσης των παγκόσμιων τιμών βάμβακος, της παρέμβασης της Παγκόσμιας Τράπεζας και οι προσπάθειες προώθησης των πωλήσεων

του αμερικανικού σίτου –ένα δημητριακό που θα μπορούσε να καλλιεργηθεί στο Σουδάν, αν η χώρα αυτή δεν είχε εξαναγκαστεί στην καλλιέργεια δημητριακών που προορίζονταν για την παγκόσμια αγορά– προκάλεσαν τη λιμοκτονία, τον θάνατο από λιμοκτονία αμέτρητων ανθρώπων και οδήγησαν τη χώρα σε μαζική κοινωνική εξαχρείωση.

Το δράμα αυτό, που συνήθως ερμηνεύεται από τους μαλθουσιανούς σαν «απόδειξη» πληθυσμιακής αύξησης ή, από τους οικομυστικιστές, σαν μια αποκαλυπτική διαστάσεων τιμωρία της «Γαίας» για τις υποτιθέμενες αμαρτωλές πράξεις κακομεταχείρισης της γης, παίζεται στις περισσότερες χώρες του Τρίτου Κόσμου. Οι ταξικές συγκρούσεις, οι οποίες μπορεί κάλλιστα να βρίσκονται στη ρίζα των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι λαοί που μαστίζονται από πείνα, μετατρέπονται από τους μαλθουσιανούς σε δημογραφικές συγκρούσεις, στις οποίες, οι λιμοκτονούντες αγροτικοί πληθυσμοί στρέφονται βιαίως ενάντια στους σχεδόν εξίσου εξαθλιωμένους πληθυσμούς των αστικών κέντρων και οι ακτήμονες πρόσφυγες ενάντια στους σχεδόν ακτήμονες καλλιεργητές μικρών αγροτεμαχίων – με συνέπεια να καθιστούν απρόσβλητες στην κριτική: την Παγκόσμια Τράπεζα, τις αμερικανικές γεωργικές επιχειρήσεις και μια κομπραδόρική αστική τάξη.

Ακόμη και στον Πρώτο Κόσμο, όπου η αναλογία ηλικιωμένων–νέων αυξάνει σε βάρος των δεύτερων, ομάδες πίεσης όπως η AGE (Αμερικανοί υπέρ της Ισότητας των Γενεών) απειλούν να χαράξουν μια διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στους συνταξιούχους και τους νεότερους ενήλικες που υποτίθεται ότι «επιβαρύνονται από τη συντήρηση των πρώτων». Αυτές οι ομάδες δεν λένε τίποτε σχεδόν για το οικονομικό σύστημα, για τις εταιρείες ή για τις αλόγιστες δαπάνες για τον εξοπλισμό και την έρευνα αναφορικά με τον «έλεγχο της ζωής», που καταβροχθίζουν τεράστια έσοδα και ανεκτίμητους πόρους.

Η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού μπορεί να οφείλεται σε λόγους που σχετίζονται περισσότερο με την καπιταλιστική οικονομία και λιγότερο με τη βιολογική αναπαραγωγή. Καταστρέψτε έναν παραδοσιακό πολιτισμό – τις αξίες του, τις δοξασίες του και την αίσθηση ταυτότητάς του– και η πληθυσμιακή αύξηση μπορεί να ξεπεράσει, ακόμη και να υπερβεί με ραγδαίο ρυθμό, την προβιομηχανική θνησιμότητα. Η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής μπορεί ακόμη και να ακολουθεί καθοδική πορεία ενώ ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού μια αξιοσημείωτα ανοδική πορεία. Κάτι τέτοιο συνέβη στη διάρκεια των αθλιότερων χρόνων της Βιομηχανικής Επανάστασης, εν μέσω επιδημιών χολέρας και φυματίωσης, για να μην αναφέρουμε τις φρικτές συνθήκες εργασίας που επανειλημμένως αραίωναν τις γραμμές του νεοεμφανιζόμενου προλεταριάτου. Η οικολογία, η ικανότητα μιας περιοχής να συντηρεί τον εαυτό της και ακόμη λιγότερο η «Γαία», ελάχιστα σχετίζονται με την κοινωνική εξαχρείωση και την καταστροφή των πολιτιστικών περιορισμών στην αναπαραγωγή σε περιόδους δημογραφικής μεταβολής. Η οικονομολογία και η εκμετάλλευση του εκτοπισμένου αγροτικού πληθυσμού συνιστούν τους πραγματικά αποφασιστικούς παράγοντες, οσοδήποτε πεζοί και αν φαντάζουν στον «συμπαντικό» κόσμο του οικομυστικισμού και της οικολογίας βάθους.

Όμως οι συνθήκες μπορεί να σταθεροποιηθούν και, με την προϋπόθεση μιας υψηλότερης ποιότητας ζωής, να οδηγήσουν σε μια σχετικά σταθερή δημογραφική κατάσταση. Αναδύονται εντελώς νέοι παράγοντες που ενδέχεται να προκαλέσουν αρνητική πληθυσμιακή αύξηση. Δεν αναφέρομαι μόνον στην επιθυμητή ύπαρξη ολιγομελών οικογενειών και πιο καλλιεργημένων τρόπων ζωής, αλλά ενδιαφέρομαι περισσότερο για την ανάπτυξη κάθε παιδιού ξεχωριστά και λιγότερο για έναν μεγάλο αριθμό αδελφών πάνω από όλα όμως ενδιαφέρομαι για το γυναικείο απελευθερωτικό κίνημα και τις φιλοδοξίες των νεαρών

γυναικών να γίνουν κάτι περισσότερο από εργοστάσια αναπαραγωγής.

Στη διάρκεια της δημογραφικής μετάβασης, οι αλλαγές από τις παραδοσιακές αγροτικές οικονομίες στις σύγχρονες βιομηχανικές και αστεοποιημένες οικονομίες συνεπάγονται και την αλλαγή από τις συνθήκες υψηλής γονιμότητας και θνησιμότητας στις συνθήκες χαμηλής γονιμότητας και θνησιμότητας. Ο Τζωρτζ Στόλινς, ένας σοβαρός δημογράφος, αποκάλεσε τη δημογραφική μετάβαση σαν «τη σαρωτικότερη και πιο τεκμηριωμένη ιστορική τάση των σύγχρονων καιρών». Αυτό που θα έπρεπε να προστεθεί στον χαρακτηρισμό του είναι μια αποφασιστική πρόβλεψη: η ανάγκη βελτίωσης των συνθηκών ζωής των ανθρώπων που βιώνουν αυτή τη μετάβαση – βελτίωση την οποία εν γένει επέφεραν τα εργατικά κινήματα, οι εκπαιδευτικοί που διέπονται από έναν κοινωνικό προβληματισμό, οι υγιεινολόγοι, το νοσηλευτικό προσωπικό και οι ριζοσπαστικές οργανώσεις. Το ότι δεν πραγματοποιήθηκε δημογραφική μετάβαση στον Τρίτο Κόσμο (όπως υπαινίχτηκε ένας οπαδός της πληθυσμιακής έκρηξης όπως ο Ντέιβιντ Μπρόουερ), οφείλεται κυρίως στο ότι οι ημιφεουδαρχικές ελίτ, οι στρατιωτικοί σατράπηδες και μια ολέθρια ντόπια αστική τάξη, κατέστειλαν αγρίως τα κινήματα κοινωνικής αλλαγής. Το ότι έγινε πρόσφατα εφικτή η διαγραφή της έννοιας της δημογραφικής μετάβασης, χωρίς καμιά προσπάθεια ερμηνείας της ύπαρξης των μολυσματικών παραγκουπόλεων που περιβάλλουν μερικές μεγαλουπόλεις του Τρίτου Κόσμου, δεν αποτελεί παρά απόδειξη της απίστευτης μυωπίας και της διανοητικής καθυστέρησης της οικολογίας βάθους, των οικομυστικιστών και των οικοθεϊστών.

Εν τω μεταξύ, οι σχετικές βελτιώσεις των υλικών συνθηκών ζωής στον Πρώτο Κόσμο δεν οδήγησαν βεβαίως στην ταχύρυθμη εκείνη πληθυσμιακή αύξηση που θα περίμενε κανείς να συναντήσει στα ζούφια και τα λέμμινγκ αλλά μάλλον σε

αρνητικούς ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης. Στη Δυτική Ευρώπη, για την οποία οι μαλθουσιανοί προφήτευαν πριν από μερικές δεκαετίες ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση και ακολούθως λιμούς –ιδιαίτερα στην Αγγλία και Γερμανία– το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού των χωρών της κάθε άλλο παρά λιμοκτονεί. Στη Γερμανία, τη Δανία, την Αυστρία, την Ουγγαρία, ακόμη και στην καθολική Ιταλία, ο δείκτης γεννήσεων είτε βρίσκεται κάτω από το σημείο του εθνικού δείκτη θανάτων, είτε προσεγγίζει τη μηδενική πληθυσμιακή αύξηση. Με τη σειρά της, η παραγωγή τροφίμων έχει καλύψει ή υπερβεί τις ανάγκες των αυξανόμενων πληθυσμών. Η παραγωγή δημητριακών αυξήθηκε κατά 12% μετά το 1975. Ακόμη και η Ινδία, που χαρακτηρίζεται και σαν «το παράδειγμα της χειρότερης περίπτωσης», τριπλασίασε την παραγωγή της σε δημητριακά από το 1950 μέχρι το 1984.

Ο συσχετισμός της πληθυσμιακής αύξησης και των σκληρών συνθηκών ζωής οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις μορφές γαιοκτησίας. Στη Νότιο Ασία, όπου οι ρυθμοί πληθυσμιακής αύξησης βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα, 30 εκατομμύρια αγροτικές οικογένειες στερούνται εγγείου ιδιοκτησίας ή διαθέτουν ελάχιστη. Ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει σχεδόν το 40% των οικογενειών της περιοχής. Παρόμοιες συνθήκες μπορούν να παρατηρηθούν στην Αφρική και στη Λατινική Αμερική. Στον Τρίτο Κόσμο, η διανομή των γαιών κλίνει τόσο πολύ υπέρ της εμπορευματικής γεωργίας και των μεγαλογαιοκτημόνων (που υποβίβασαν τους αγροτικούς πληθυσμούς σε πραγματικούς δουλοπάροικους), ώστε κανείς δεν μπορεί πια να μιλά για «πληθυσμιακό πρόβλημα» με καθαρά αριθμητικούς όρους, δίχως να συνηγορεί υπέρ των τρομερά βάνανσων ταξικών και κοινωνικών ανισοτήτων.

Θα μετατραπεί η οικολογία σε απάνθρωπη επιστήμη;

Αν της αφαιρεθεί ο κοινωνικός της πυρήνας, η οικολογία μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε απάνθρωπη επιστήμη. Οι μαλθουσιανοί, τόσο οι σημερινοί όσο και οι παλαιότεροι, επιδεικνύουν συχνά μια πνευματική αθλιότητα που εναρμονίζεται πλήρως με το γιάπικο «ατομιστικό πνεύμα» της δεκαετίας του 1980. Προσέξτε τα κάτωθι αποσπάσματα από το βιβλίο *Ο Δρόμος προς την Επιβίωση*, του Ουίλλιαμ Βογκτ, έργο ενός εξέχοντος βιολόγου, το οποίο εκδόθηκε πριν από μια γενιά. Προλαμβάνοντας τις πιο πρόσφατες συνταγές, δήλωσε ότι «ένας εκτεταμένος βακτηριολογικός πόλεμος θα αποτελούσε ένα αποτυχεσματοειδές, αν όχι δραστηριοποιούμενο, μέσο αποκατάστασης των δασών και των λειμώνων της γης» και σε ένα πιο κραυγαλέο απόσπασμα, φτάνει στο σημείο να προσθέσει ότι ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) των Ηνωμένων Εθνών «δεν θα έπρεπε να στείλει εφέτος τρόφιμα για να διατηρήσει στη ζωή 10 εκατομμύρια Ινδούς και Κινέζους, ώστε να πεθάνουν 50 εκατομμύρια μετά από 5 χρόνια» – μια γοτθικής μορφής «μεγαλοφυξία» που επανεμφανίζεται συνεχώς στη μαλθουσιανή βιβλιογραφία της δεκαετίας του 1980. (Το ότι η πρόβλεψη αυτή, όπως και τόσες άλλες που διατύπωσαν παλαιότεροι μαλθουσιανοί, ήταν εντελώς λαθεμένες και ανεύθυνες φαίνεται να μην συγκινεί διόλου τις νεώτερες γενιές μαλθουσιανών.)

Οι συνταγές σαν αυτές του Βογκτ έπαψαν ουσιαστικά να είναι της μόδας κατά τη διάρκεια του 1960, όταν άρχισε να εντείνεται η κοινωνική αναταραχή στον Τρίτο Κόσμο και να τις καθιστά αβάσιμες και όταν ο Ψυχρός Πόλεμος απαιτούσε τη σύναψη νέων πολιτικών συμμαχιών με χώρες του εξωτερικού. Ωστόσο, η χρονιά του 1968 δεν ήταν μόνον μια χρονιά ραγδαίας ανόδου της ριζοσπαστικής πολιτικής αλλά και χρονιά έναρξης της αντιδραστικής πολιτικής. Τη χρονιά αυτή, μια πρόωπη εκδήλωση της στροφής προς τα δεξιά αποτέλεσε η έκδοση και

η εκπληκτική δημοσιότητα του βιβλίου του Πωλ Ρ. Έρλιχ *Η Πληθυσμιακή Έκρηξη*, που ανατυπώθηκε 13 φορές σε διάστημα δύο μόνον ετών και δημιούργησε μια στρατιά μαλθουσιανών οπαδών της πληθυσμιακής έκρηξης.

Αγγίζει τα όρια του μαύρου χιούμορ το γεγονός ότι οι οικολόγοι βάθους Τζωρτζ Σέσσιονς και Μπιλ Ντεβάλ, αποκαλούν τον Έρλιχ «ριζοσπάστη οικολόγο». Το βιβλίο αυτό εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται σαν ένας σαρωτικός τυφώνας, ένα πικρόχολο ξέσπασμα οργής. Με αφετηρία μια σύντομη περιγραφή της ανθρώπινης εξαθλίωσης στο Δελχί, όπου ο «λαουτζίκος» (η λέξη αυτή χρησιμοποιείται περιφρονητικά και τίθεται στην αρχή σχεδόν κάθε πρότασης στην πρώτη σελίδα) θεωρείται ότι «προσβάλλει, τσακώνεται και ουρλιάζει», ότι «χώνει τα χέρια του στα ανοιχτά παράθυρα των ταξί ζητιανεύοντας... ότι αφοδεύει και ουρεί»· ο Έρλιχ και η συντροφιά του δείχνουν να λιποθυμούν από αηδία για τον «λαουτζικό, λαουτζικό, λαουτζικό, λαουτζικό, λαουτζικό». Έχουμε την αίσθηση – μια αίσθηση που δεν ένιωσαν καθόλου οι περισσότεροι από τους Αμερικανούς αναγνώστες του βιβλίου – ότι εισερχόμεθα σε έναν κόσμο διαφορετικό από τον κόσμο του Έρλιχ στο πανεπιστήμιο του Στάνφορντ. Έτσι δημιουργήθηκε, μας είπαν, στον Έρλιχ η αίσθηση του υπερπληθυσμού, δηλαδή, η αίσθηση της αηδίας που διαπερνά ολόκληρο το έργο.

Στη συνέχεια, ο «ριζοσπάστης οικολόγος» μας αποχαλινώνεται με τη μισανθρωπία του. Ο Τρίτος Κόσμος αποπροσωποποιείται σε συντομογραφίες όπως «Υ.Χ.» (υπανάπτυκτες χώρες), σε συντομογραφίες της εποχής των κομπιούτερ, οι ιατρικές μέθοδοι περιγράφονται σαν μορφές «ελέγχου της θνησιμότητας» και τα προβλήματα της μόλυνσης «οφείλονται όλα στο γεγονός της ύπαρξης υπέρογκου αριθμού ανθρώπων» (η έμφαση δική του). Τρομακτικά σενάρια αλληλοσυνδέονται και σχηματίζουν ένα χορόδραμα που περιέργως στερείται εμφανών αναφορών στον καπιταλισμό ή στον αντίκτυπο που έχει πάνω

σε όλα τα κοινωνικά ζητήματα η διαρκώς επεκτεινόμενη οικονομία της αγοράς, η οποία διέπεται από το αξίωμα «αναπτύξου ή πέθανε». Μαζί με τη συνήθη απαίτηση για αύξηση των φορολογικών βαρών όλων όσων «γεννοβολούν» αλόγιστα, την αναγκαιότητα χρήσης αντισυλληπτικών μεθόδων και την εκπαίδευση πάνω στον οικογενειακό προγραμματισμό, η αξίωση του Έρλιχ για μια «πανίσχυρη κυβερνητική υπηρεσία» αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του βιβλίου. Συνεπώς: «πρέπει να σχηματιστεί μια ομοσπονδιακή Υπηρεσία Πληθυσμού και Περιβάλλοντος, που να έχει την εξουσία να πάρει οποιαδήποτε μέτρα απαιτούνται για να επιτευχθεί ένα λογικό πληθυσμιακό μέγεθος στις ΗΠΑ και για να τεθεί τέλος στη συνεχή υποβάθμιση του περιβάλλοντός μας». (Κατά σύμπτωση, το βιβλίο αυτό έγινε πολύ της μόδας επί κυβερνήσεως Νίξον.) Για να μην αμφιταλαντευτούμε στην απόφασή μας, ο Έρλιχ μας υπενθυμίζει: «Οι αστυνομικοί ενάντια στην περιβαλλοντική υποβάθμιση πρέπει να επανδρώνουν την προαναφερόμενη ΥΠΠ». (Δική μου η έμφαση και στα δύο αποσπάσματα.) Για την «κοινότητα των επιχειρηματιών» δεν αποτελεί παρά ευτύχημα το γεγονός ότι ο Έρλιχ μνημονεύει τον Τζ. Τζ. Σπένγκλερ λέγοντας: «Είναι καιρός, συνεπώς, να πάψουν οι επιχειρηματίες να θεωρούν ότι ο πελαργός είναι καλός οiwνός».

Η *Πληθυσμιακή Έκρηξη* φθάνει στο αποκορύφωμα με μια ευχάριστη περιγραφή αυτού που σήμερα είναι γνωστό ως «ηθική της διαλογής». Η ιδέα αυτή, που εφαρμόζεται σε συνθήκες πολέμου, από όπου και αντλήθηκε, όπως εξηγεί ο Έρλιχ, «συνοψίζεται στα εξής: Όταν στα αυτοσχέδια στρατιωτικά νοσοκομεία οι τραυματίες συνωστίζονται σε τέτοιο βαθμό ώστε να μην μπορούν να έχουν όλη την απαιτούμενη φροντίδα από το oligομελές προσωπικό, τότε πρέπει να παρθούν κάποιες αποφάσεις αναφορικά με το ποιό από αυτούς θα τύχουν άμεσης περιθαλψής. Το σύστημα ταξινόμησης βάσει διαλογής αναπτύχθηκε γι' αυτόν τον σκοπό. Όλα τα εισερχόμενα θύμα-

τα κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη, ανήκουν εκείνοι που είτε τύχουν άμεσης περίθαλψης είτε όχι, δεν θα επιζήσουν. Στη δεύτερη, εκείνοι που είτε τύχουν άμεσης περίθαλψης είτε όχι, θα επιζήσουν. Στην τρίτη, κατατάσσονται εκείνοι που θα επιζήσουν μόνον αν τύχουν άμεσης περίθαλψης». Αυτό που προϋποτίθεται εδώ είναι ότι το ιατρικό προσωπικό είναι «ολιγομελές» και ότι οι διαγνώσεις είναι απαλλαγμένες από πολιτικές αξιολογήσεις, τέτοιες όπως το στρατόπεδο με το οποίο συντάχθηκε η χώρα ενός ασθενούς στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.

Κανείς σχεδόν από τους μαλθουσιανούς της Νέας Εποχής δεν προσπαθεί να εξετάσει τις βασικές αρχές, στην πραγματικότητα, να ρωτήσει τι προκύπτει από μια δεδομένη ανάλυση. Αν ξεκινήσουμε από τη βασική αρχή ότι όλες οι μορφές ζωής έχουν την ίδια «εγγενή αξία», όπως ισχυρίζονται οι οικολόγοι βάθους, αυτό που προκύπτει είναι ότι μπορούμε να παραχωρήσουμε στους ανωφελείς κώνωπες και στις μύγες τσε-τσε το ίδιο «δικαίωμα» ζωής που παραχωρούμε στις φάλαινες και τις γκρίζλι. Αμέσως, όμως, εμφανίζονται περιπλοκές. Μπορούμε άραγε να αφήσουμε να επιτελέσει το έργο του ένα βακτηρίδιο που απειλεί με εξολόθρευση τους χιμπατζήδες, επειδή έχει και αυτό «εγγενή αξία»; Πρέπει άραγε οι άνθρωποι, που μπορούν να ελέγχουν τις θανατηφόρες ασθένειες των χιμπατζήδων, να αποφεύγουν να «αναμειγνύονται» στις μυστικιστικές διεργασίες της «Γαίας»; Ποιός είναι αυτός που θα καθορίσει τι συνιστά «θεμιτή» και τι «αθέμιτη» παρέμβαση των ανθρώπων στη φύση; Σε ποιο βαθμό μπορεί η συνειδητή, έλλογη και ηθική ανθρώπινη παρέμβαση στη φύση, να θεωρηθεί πραγματικά σαν «αφύσικη», ιδιαίτερα αν λάβει κανείς υπόψη την τεράστια ανέλιξη της ζωής προς την κατεύθυνση της μεγαλύτερης υποκειμενικότητας και, τελικά, της ανθρώπινης διανοητικότητας; Σε ποιο βαθμό μπορεί η ίδια η ανθρωπότητα να θεωρηθεί απλώς σαν ένα ξεχωριστό είδος, τη στιγμή που η κοινωνική ζωή

κατατρώχεται από την ιεραρχία και την κυριαρχία, τις προκαταλήψεις των φύλων, την ταξική εκμετάλλευση και τις διακρίσεις εις βάρος εθνοτήτων;

Δημογραφία και κοινωνία – 2

Η σημασία της θεώρησης της δημογραφίας με κοινωνικούς όρους καθίσταται ακόμη πιο έκδηλη όταν θέτουμε τα εξής ερωτήματα: η οικονομία που διέπεται από το αξίωμα «αναπτύξου ή πέθανε» και που ονομάζεται καπιταλισμός, θα έπαυε πράγματι να λεηλατεί τον πλανήτη αν ο παγκόσμιος πληθυσμός μειωνόταν στο ένα δέκατο του σημερινού του αριθμού; Οι υλοτομικές επιχειρήσεις, οι εταιρείες εξόρυξης, τα πετρελαϊκά καρτέλ και οι γεωργικές επιχειρήσεις, θα καθιστούσαν τα δάση της σεγκόβιας και της ελάτης ασφαλέστερα για τις γκρίζλι αν –δεδομένης της ανάγκης του καπιταλισμού να συσσωρεύει για να συσσωρεύει και να παράγει για να παράγει– ο πληθυσμός της Καλιφόρνιας μειωνόταν στο ένα εκατομμύριο;

Η απάντηση σ' αυτά τα ερωτήματα είναι ένα κατηγορηματικό όχι. Τεράστια κοπάδια βισόνων εξολοθρεύτηκαν στις δυτικές πεδιάδες πολύ πριν τον αποικισμό τους από τους αγρότες ή την εκτεταμένη χρήση τους από τους κτηνοτρόφους – και μάλιστα όταν ο αμερικανικός πληθυσμός μόλις που ξεπερνούσε τα εξήντα εκατομμύρια ανθρώπους. Τα μεγάλα αυτά κοπάδια δεν τα εκτόπισαν οι ανθρώπινοι οικισμοί και, πολύ λιγότερο, η υπέρμετρη αύξηση του πληθυσμού. Δεν έχει ακόμη απαντηθεί το τι συνιστά την «ικανότητα» του πλανήτη να «συντηρεί» τον πληθυσμό του, ενώ στερούμεθα και οποιασδήποτε βεβαιότητας, δεδομένης της σημερινής ληστρικής οικονομίας, για το τι συνιστά μια αυστηρά αριθμητική ισορροπία ανάμεσα σε μια μείωση του αριθμού των ανθρώπων και μια δεδομένη οικολογική περιφέρεια.

Όλες οι στατιστικές που προβάλλονται σήμερα από τους δημογράφους εξαρτώνται τα μέγιστα από ανομολόγητες αξίες όπως: η επιθυμία για παρθένους «αγριότοπους» ή για γυμνά εδάφη, μια ποιμενική αντίληψη για τη φύση ή η αγάπη για τα καλλιεργημένα εδάφη. Πράγματι, στο πέρασμα των αιώνων, η ανθρώπινη αίσθηση τροποποιήθηκε τόσο πολύ αναφορικά με το τι συνιστά «φύση», ώστε μπορούμε κάλλιστα να ρωτήσουμε αν είναι ποτέ «φυσικός» ο αποκλεισμός του ανθρωπίνου είδους –ενός ξεχωριστού προϊόντος της φυσικής εξέλιξης– από τις αντιλήψεις μας για τον φυσικό κόσμο, συμπεριλαμβανομένων των λεγομένων «παρθένων» ερημότοπων.

Να τι είναι σε μεγάλο βαθμό εύλογα σαφές: η «άγρια φύση» που πρέπει να προστατευτεί από την ανθρώπινη παρέμβαση αποτελεί ήδη ένα προϊόν της ανθρώπινης παρέμβασης. Αν χρειάζεται προστασία, δεν είναι πλέον «άγρια», όπως δεν είναι πραγματικά αυθεντικός ο ιθαγενής εκείνος πολιτισμός που χρειάζεται να προστατευτεί από τις επιπτώσεις του «πολιτισμού». Έχουμε προ πολλού αφήσει πίσω μας τον μακρινό εκείνο κόσμο όπου οι αμιγώς βιολογικοί παράγοντες καθόριζαν την εξέλιξη και το πεπρωμένο των περισσότερων ειδών του πλανήτη.

Μέχρι να αποσαφηνιστούν οι προβληματικοί αυτοί τομείς που επηρεάζουν τη νεώτερη σκέψη αναφορικά με τη δημογραφία και να διερευνηθούν πλήρως οι κοινωνικές τους επιπτώσεις –στην πραγματικότητα, οι κοινωνικές τους βάσεις– οι μαλθουσιανοί ελίσσονται σε ένα θεωρητικό κενό που το γεμίζουν με εξαιρετικά επικίνδυνες ιδέες. Πράγματι, ένα βήμα απέχει η σύνταξη αντισημιτικών επιστολών κατά των Εβραίων γουναράδων, στο όνομα των «δικαιωμάτων των ζώων», από το χάραγμα της σβάστικας στους εβραϊκούς ναούς και συναγωγές.

Οι οικομυστικιστές, οι οικοθειστές και οι οικολόγοι βάθους δημιουργούν μια άκρως προβληματική κατάσταση όταν

εισάγουν εντελώς αυθαίρετους παράγοντες στις συζητήσεις σχετικά με τη δημογραφία. Η «Γαία» παίρνει τη μορφή που επιλέγει κάποιος να «Της» προσδώσει: δαιμονικός εκδικητής ή στοργική μητέρα, ομοιοστατικός μηχανισμός ή μυστικιστικό πνεύμα προσωποποιημένη θεότητα ή πανθειστική αρχή. Σε όλους αυτούς τους ρόλους μπορεί εύκολα να «Την» χρησιμοποιήσει κάποιος για να προβάλλει το μήνυμα μισανθρωπισμού ενός αυτομισούμενου είδους –ή, ακόμα χειρότερα, το μίσος συγκεκριμένων εθνοτήτων και πολιτισμών– με συνέπειες που δεν μπορούν να προβλεφτούν ακόμα και από τους πιστότερους, καλοπροαίρετους και ειρηνικούς οπαδούς «Της». Αυτό το εντελώς αυθαίρετο χαρακτηριστικό της οικομυστικιστικής και οικοθειστικής σκέψης, η οποία συχνά στερείται κοινωνικού περιεχομένου, καθιστά όχι μόνον προβληματικότερες αλλά και δυνάμει άκρως δυσοίωνες τις συζητήσεις των οπαδών της Νέας Εποχής ή του «νέου προτύπου» σχετικά με το πληθυσμιακό ζήτημα.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ENANTION «ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ ΒΑΘΟΥΣ»

Μια πρόκληση για το Οικολογικό Κίνημα

Το περιβαλλοντολογικό κίνημα άφησε πολύ πίσω του εκείνες τις γιορτές της «Ημέρας του Περιβάλλοντος», όπου εκατομμύρια μαθητούδια επιδίδονταν σε ένα τελετουργικό καθαρισμό των δρόμων ενώ οι γονείς τους επιπλήττονταν από τους Άρθουρ Γκόντφρεϊ, Μπάρρι Κόμμομερ, Πωλ Έρλιχ και μια κλίκα χειραγωγών-νομοθετών, επειδή ρυπαίνουν το περιβάλλον με κονσερβοκούτια, εφημερίδες και μπουκάλια. Το κίνημα προχώρησε πολύ πέρα από την αφελή πίστη ότι το συνονθύλευμα των πρόχειρων μεταρρυθμίσεων και οι πομπώδεις όρκοι των γραφειοκρατών της E.P.A. για αποφασιστικότερη δράση, θα επιβραδύνουν κατά πολύ τον ξέφρενο ρυθμό με τον οποίο καταστρέφουμε τον πλανήτη.

Αυτή η σαθρή προσέγγιση, τύπου «Ημέρα του Περιβάλλοντος», μιας «μηχανικής» φύσης ώστε να μπορούμε να λεηλατούμε τη Γη με ελάχιστες επιπτώσεις για εμάς – μια προσέγγιση που ονόμασα «περιβαλλοντολογία», στα τέλη της δεκαετίας του 1960, σε διάκριση από την κοινωνική οικολογία, έδειχνε να υποχωρεί υπέρ μιας διεισδυτικότερης και ριζοσπαστικής νοοτροπίας. Σήμερα, η νέα λέξη του συρμού είναι «οικολογία» – είτε πρόκειται για «οικολογία βάθους», «ανθρώπινη οικολογία», «βιοκεντρική οικολογία», «αντι-ανθρωπιστική» οικολογία, είτε, για να χρησιμοποιήσω έναν όρο μοναδικά πλούσιο σε νόημα, για «κοινωνική οικολογία».

Ευτυχώς, η νέα σημασία της λέξης «οικολογία» αποκαλύπτει την αυξανόμενη δυσαρέσκεια των σκεπτόμενων ανθρώπων αναφορικά με τις προσπάθειες χρησιμοποίησης των τεράστιων οικολογικών μας προβλημάτων για σκοπούς φτηνά θεαματικούς και πολιτικά χειραγωγικούς. Ο αφανισμός των δα-

σών μας εξαιτίας της αλόγιστης υλοτόμησης και της όξινης βροχής, η αραίωση του στρώματος του όζοντος εξαιτίας της ευρείας χρήσης των χλωροφθορανθράκων, ο πολλαπλασιασμός –σε όλον τον πλανήτη– των χώρων απόρριψης τοξικών ουσιών, η μόλυνση του αέρα, του νερού και των τροφικών αλυσίδων από άκρως επικίνδυνες και συχνά ραδιενεργές ουσίες – όλα αυτά καθώς και αναρίθμητοι άλλοι κίνδυνοι που απειλούν την ακεραιότητα της ίδιας της ζωής, γεννούν πολύ πιο ουσιαστικά προβλήματα από αυτά που μπορούν να επιλύσουν οι όποιες άτολμες αλλαγές στην υφιστάμενη περιβαλλοντολογική νομοθεσία και η αποκομιδή απορριμμάτων κατά την «Ημέρα του Περιβάλλοντος».

Για ευνόητους λόγους, όλο και περισσότεροι άνθρωποι προσπαθούν να ξεπεράσουν την ανούσια περιβαλλοντολογία των αρχών της δεκαετίας του 1970 και να αναπτύξουν μια ουσιαστικότερη –στην πραγματικότητα μια ριζοσπαστικότερη– προσέγγιση της οικολογικής κρίσης που μας ταλανίζει αναζητούν μια *οικολογική* προσέγγιση που είναι ριζωμένη σε μια οικολογική φιλοσοφία, ηθική, αισθαντικότητα, αντίληψη για τη φύση και, εν τέλει, σε ένα οικολογικό κίνημα που θα μετασχηματίσει την κυρίαρχη κοινωνία μας της αγοράς σε μια μη ιεραρχική συνεργατική κοινωνία – σε μια κοινωνία που θα ζεί σε αρμονία με τη φύση επειδή τα μέλη της θα ζούν αρμονικά μεταξύ τους. Αρχίζουν να αισθάνονται ότι υπάρχει μια στενή σχέση ανάμεσα στον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρονται ως κοινωνικά όντα – οι άντρες με τις γυναίκες, οι ηλικιωμένοι με τους νέους, οι πλούσιοι με τους φτωχούς, οι λευκοί με τους εγχρώμους, ο Πρώτος Κόσμος με τον Τρίτο, οι ελίτ με τις «μάζες» – και στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τη φύση.

Τα ερωτήματα που τώρα αντιμετωπίζουμε είναι: τι σημαίνει πραγματικά «οικολογική προσέγγιση»; Τι συνιστά μια *συνεκτική* οικολογική φιλοσοφία, ηθική και κίνημα; Πώς μπορούν οι απαντήσεις σ' αυτά και σε πολλά άλλα ερωτήματα να *εναρ-*

μονιστούν μεταξύ τους ώστε να συγκροτήσουν ένα μεστό νοήματος και δημιουργικό όλον;

Όπως ακριβώς το πρώτο περιβαλλοντολογικό κίνημα το συγκροτούσαν κυρίως καλοπροαίρετοι άνθρωποι, παραπλανημένοι από «ρήτορες» σαν τον Άρθουρ Γκόντφρεύ και τους ομοίους του που διαφήμιζαν απορρυπαντικά στην τηλεόραση ενώ οδηγούσαν «περιβαλλοντικά» αβλαβή ηλεκτρικά αυτοκίνητα, έτσι και σήμερα το νεοεμφανιζόμενο οικολογικό κίνημα συγκροτείται κυρίως από καλοπροαίρετους ανθρώπους που παραπλανώνται από ένα νέο είδος «ρητόρων», ατόμων που πουλάνε το δικό τους εμπόρευμα – συνήθως ακαδημαϊκές και προσωπικές καριέρες. Αν δεν θέλουμε να επαναλάβουμε όλα τα λάθη των αρχών της δεκαετίας του 1970 –τον λανθάνοντα αντιφεμινισμό, τον ελιτισμό, την αλαζονεία, τις ειδικούς ανταρχικές τάσεις και τις ηχηρές εκκλήσεις για «δημογραφικό έλεγχο»– πρέπει ειλικρινά και σοβαρά να αξιολογήσουμε τις νέες τάσεις που υποβόσκουν σήμερα στα διάφορα είδη «οικολογίας».

Δύο συγκρουόμενες τάσεις

Ας συμφωνήσουμε εξ αρχής ότι ο όρος «οικολογία» δεν είναι μια μαγική λέξη που φανερώνει το αληθινό μυστικό της κατοικησιμότητας της φύσης εκ μέρους μας. Είναι ένας όρος που, όπως και οι λέξεις «δημοκρατία» και «ελευθερία», μπορεί να χρησιμοποιηθεί καταχρηστικά, να διαστρεβλωθεί και να παραφθαρεί. Η λέξη «οικολογία» δεν μας τοποθετεί όλους –όποιοι και αν είμαστε «εμείς»– στο ίδιο στρατόπεδο ενάντια στους περιβαλλοντολόγους, οι οποίοι προσπαθούν απλώς να κάνουν μια σάπια κοινωνία να λειτουργήσει, στολίζοντάς την με πράσινα φύλλα και πολύχρωμα λουλούδια, αλλά παραβλέποντας τις βαθιές ρίζες των οικολογικών μας προβλημάτων.

Είναι καιρός να αντιμετωπίσουμε με ειλικρίνεια το γεγονός ότι υπάρχουν διαφορές μέσα στο λεγόμενο «οικολογικό κίνημα» της εποχής μας, διαφορές που είναι τόσο σοβαρές όσο και εκείνες ανάμεσα στην «περιβαλλοντολογία» και την «οικολογία» των αρχών της δεκαετίας του 1970. Υπάρχουν άτομα που μετά βίας κρύβουν τον ρατσισμό τους, υπάρχουν επιβιωτιστές (*survivalists*), «άντρακλες» τύπου Ντάνιελ Μπουν και απροκάλυπτοι αντιδραστικοί που χρησιμοποιούν τη λέξη «οικολογία» για να εκφράσουν τις απόψεις τους, όπως ακριβώς υπάρχουν και βαθιά ενδιαφερόμενοι νατουραλιστές, κοινωτιστές, κοινωνικοί ριζοσπάστες και φεμινιστές–φεμινίστριες που χρησιμοποιούν τη λέξη «οικολογία» για να εκφράσουν τις δικές τους απόψεις.

Οι διαφορές ανάμεσα σ' αυτές τις δύο τάσεις του λεγόμενου «οικολογικού κινήματος» δεν συνίστανται μόνον σε διαμάχες αναφορικά με τη θεωρία, την αισθαντικότητα και την ηθική. Έχουν ευρύτατες πρακτικές και πολιτικές συνέπειες. Δεν συνίστανται μόνον στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τη φύση, ή αυτήν την αόριστη λέξη «ανθρωπότητα», ή ακόμη και στο τι εννοούμε με τη λέξη «οικολογία»: αφορούν επίσης και τον τρόπο με τον οποίο σκοπεύουμε να αλλάξουμε την κοινωνία, καθώς και τα μέσα που θα χρησιμοποιήσουμε.

Οι μεγαλύτερες διαφορές που εμφανίζονται μέσα στους κόλπους του λεγόμενου «οικολογικού κινήματος» των ημερών μας είναι οι διαφορές μεταξύ ενός ομιχλώδους, άμορφου, συχνά αντιφάσκοντος με τον εαυτό του και ασπόνδυλου πράγματος που καλείται «οικολογία βάθους» και ενός από μακρού αναπτυσσόμενου, συνεκτικού και κοινωνικά προσανατολισμένου σώματος ιδεών, που μπορεί κάλλιστα να ονομαστεί «κοινωνική οικολογία». Η «οικολογία βάθους» ξεφύτρωσε ανάμεσα μας μόλις προσφάτως, ως προϊόν ενός αλλόκοτου μίγματος του Σάνμπελτ, ο οποίος ανακάτεψε το Χόλλυγουντ και την Ντίσνεϋλαντ, διανθισμένου με κηρύγματα από τον ταοϊσμό,

τον βουδισμό, τον πνευματισμό (*spiritualism*), τον «αναγεννημένο χριστιανισμό» και, σε μερικές περιπτώσεις, τον οικοφασισμό – ενώ η «κοινωνική οικολογία» αντλεί την έμπνευσή της από εξέχοντες αποκεντρωτιστές στοχαστές όπως ο Πέτρος Κροπότκιν, ο Ουίλλιαμ Μόρρις και ο Πωλ Γκούντμαν, μεταξύ άλλων, οι οποίοι προώθησαν μια ουσιαστική αμφισβήτηση της υπάρχουσας κοινωνίας με τον έντονα ιεραρχικό, σεξιστικό, ταξικό, κρατιστικό χαρακτήρα της και τη στρατοκρατική ιστορία της.

Ας εξετάσουμε αυτές τις διαφορές χωρίς περιστροφές. Η «οικολογία βάθους», παρ' όλη την κοινωνική ρητορική της, στην ουσία δεν αντιλαμβάνεται καθόλου ότι τα οικολογικά μας προβλήματα είναι βαθιά ριζωμένα στην κοινωνία και στα κοινωνικά προβλήματα. Κηρύττει το ευαγγέλιο ενός είδους «προπατορικού αμαρτήματος» που επέπεσε σαν κατάρα πάνω σε ένα ακαθόριστο είδος που λέγεται «Ανθρωπότητα» – λες και μπορούν να εξομοιωθούν οι εκμεταλλευτές με όσους υφίστανται την εκμετάλλευση, οι πλούσιοι με τους φτωχούς, ο Πρώτος Κόσμος με τον Τρίτο, οι άντρες με τις γυναίκες, οι λευκοί με τους έγχρωμους.

Αυτή η ακαθόριστη και αδιαφοροποίητη «Ανθρωπότητα» αντιμετωπίζεται στην ουσία σαν ένα απεχθές «ανθρωποκεντρικό» πράγμα –ένα υποτίθεται καρκινώδες προϊόν της φυσικής εξέλιξης– το οποίο «υπερεποικίζει» τον πλανήτη, «καταβροχθίζει» τους πόρους του, καταστρέφει την άγρια ζωή του και τη βιόσφαιρα· όλα αυτά λες και κάποια ακαθόριστη σφαίρα που ονομάζεται «Φύση» βρίσκεται σε σύγκρουση με ένα αστερισμό μη φυσικών πραγμάτων που ονομάζονται «Ανθρώπινα Όντα», με την «Τεχνολογία» τους, τον «Νου» τους, την «Κοινωνία» τους κ.λπ. Η «οικολογία βάθους», την οποία διατύπωσαν κυρίως προνομιούχοι άρρενες, λευκοί ακαδημαϊκοί, κατάφερε να συσπειρώσει ειλικρινείς φυσιολάτρες σαν τον Πωλ Σέπαρντ, μαζί με έκδηλα αντιανθρωπιστές και «άντρακλες» ο-

ρεσίβιους σαν τον Ντέιβιντ Φόρμαν της οργάνωσης *Earth First!*, που κηρύττουν ότι η «Ανθρωπότητα» συνιστά ένα είδος καρκινώματος στον κόσμο της ζωής.

Εύκολα ξεχνάμε ότι ο Χίτλερ, στη βάση μιας ωμής οικοκτηνωδίας αυτού του είδους και στο όνομα ενός «δημογραφικού ελέγχου» που εστιάζετο στις φυλετικές διακρίσεις, διατύπωσε θεωρίες της μόδας περί «γης και αίματος» που είχαν ως αποτέλεσμα τη μεταφορά εκατομμυρίων ανθρώπων σε στρατόπεδα–σφαγεία σαν το Άουσβιτς. Η ίδια οικοκτηνωδία επανεμφανίζεται τώρα, μισό αιώνα αργότερα, ανάμεσα στους αυτονομαζόμενους «οικολόγους βάθους», που πιστεύουν ότι οι λαοί του Τρίτου Κόσμου πρέπει να αφεθούν να πεθάνουν από πείνα και ότι πρέπει να απαγορεύεται η είσοδος των απελπισμένων Ινδιάνων μεταναστών από τη Λατινική Αμερική στις ΗΠΑ για να μην επιβαρύνουν τους οικολογικούς «πόρους μας».

Η οικοκτηνωδία αυτή δεν απορρέει από το βιβλίο *Ο Αγών μου* του Χίτλερ. Εμφανίζεται στο αυστραλέζικο περιοδικό *Simply Living* ως τμήμα μιας εγκωμιαστικής συνέντευξης του Ντέιβιντ Φόρμαν στον καθηγητή Μπιλ Ντεβάλ, ο οποίος συνέγραψε μαζί με τον καθηγητή Τζωρτζ Σέσσιονς, το *Deep Ecology*, επίσημο μανιφέστο του ομώνυμου κινήματος. Ο Φόρμαν, που εξέφρασε την ενθουσιώδη του αφοσίωση στην «οικολογία βάθους», είπε με ειλικρίνεια στον Ντεβάλ ότι: «όταν λέω στον κόσμο ότι το χειρότερο πράγμα που θα μπορούσαμε να κάνουμε για την Αιθιοπία είναι να της προσφέρουμε βοήθεια – το καλύτερο θα ήταν να αφήσουμε απλώς τη φύση να βρει την ισορροπία της, να αφήσουμε τους ανθρώπους εκεί να πεθάνουν από πείνα– νομίζουν ότι αυτό είναι τερατώδες... Παρομοίως, το να αφήσουμε τις ΗΠΑ να γίνουν βαλβίδα ασφαλείας για τα προβλήματα της Λατινικής Αμερικής, αυτό δεν λύνει τίποτα. Απλώς επιβαρύνει περισσότερο τους πόρους που έχουμε στις ΗΠΑ».

Μπορεί κανείς εύλογα να θέσει επιτακτικά ερωτήματα του είδους: τι σημαίνει το «να βρει η φύση τη δική της ισορροπία» σε ένα μέρος του κόσμου όπου η εμπορευματοποίηση της γεωργίας, η αποικιοκρατία και η εκμετάλλευση έχουν ρημάξει μια άλλοτε πολιτισμικά και οικολογικά σταθερή περιοχή όπως η Ανατολική Αφρική; Ή, σε τι συνίσταται αυτό το παναμερικανικό «εμείς» που κατέχει τους «πόρους που έχουμε στις ΗΠΑ»; Άραγε είναι οι κοινοί άνθρωποι αυτοί που, ωθούμενοι από μια αδήριτη ανάγκη, υλοτομούν, εξορύσσουν μεταλλεύματα, λειτουργούν εργοστάσια πυρηνικής ενέργειας; Ή μήπως είναι οι γιγάντιες εταιρείες αυτές που όχι μόνον καταστρέφουν τις παλιές καλές ΗΠΑ αλλά και έχουν προκαλέσει τα μεγάλα σημερινά προβλήματα της Αμερικής, τα οποία ωθούν μεγάλο μέρος του ιδιάνικου πληθυσμού να διασχίσει τον ποταμό Ρίο Γκράντε και να εισέλθει στις ΗΠΑ; Ως πρώην μέλος του *λόμπυ* της Ουάσινγκτων και πολιτικάντης, ο Φόρμαν δεν αναμένεται να απαντήσει σ' αυτά τα ουσιώδη ερωτήματα με ριζοσπαστικό τρόπο. Αυτό όμως που πραγματικά εκπλήσσει είναι η αντίδραση –ακριβέστερα, η *απουσία* κάθε αντίδρασης– που χαρακτήρισε τη συμπεριφορά του καθηγητή Ντεβάλ. Πράγματι, η συνέντευξη ήταν αξιοσημείωτη για την εγκωμιαστική, σχεδόν ευλαβική παρουσίαση και περιγραφή του Φόρμαν από τον Ντεβάλ.

Τι είναι η «οικολογία βάθους»;

Η «οικολογία βάθους» αποτελεί σε μεγάλο βαθμό μια «μαύρη τρύπα» μισοχωνεμένων, κακοδιατυπωμένων και ανοκλήρωτων ιδεών, έτσι ώστε να μπορεί κανείς εύκολα να εκφράζει άκρως κακοήθεις απόψεις σαν του Φόρμαν και εν τούτοις, να φαντάζει σαν ένθερμος ριζοσπάστης που αμφισβητεί ο,τιδήποτε αντι-οικολογικό στη σημερινή σφαίρα των ιδεών.

Στην πραγματικότητα, ο ίδιος ο όρος «οικολογία βάθους» αποτελεί ένδειξη του γεγονότος ότι δεν έχουμε να κάνουμε με ένα διαυγές σώμα ιδεών αλλά με ένα απύθμενο πηγάδι, όπου κάθε είδους ασαφείς έννοιες και διαθέσεις μπορούν να χωνευτούν στα βάθη μιας ιδεολογικής τοξικής χαβούζας.

Επί παραδείγματι, έχει κανένα νόημα να αντιδιαστείλουμε την «οικολογία βάθους» από την «οικολογία επιφανείας», λες και ο όρος «οικολογία» ισχύει για *ο,τιδήποτε* αφορά περιβαλλοντολογικά ζητήματα; Δεδομένης αυτής της αλόγιστης χρήσης του όρου «οικολογία», για να περιγραφεί ο,τιδήποτε αναφέρεται στην βίοςφαιρα, δεν εκφυλίζεται άραγε εντελώς το πλούσιο νόημα του όρου «οικολογία» όταν του επισυνάπτουμε λέξεις όπως «ρηχή» και «βαθιά» – επίθετα που είναι ίσως καταλληλότερα για τη μέτρηση του βάθους ενός βόθρου μάλλον, παρά του «βάθους» των ιδεών; Ο Άρν Νάες, ο ποντίφηκας της «οικολογίας βάθους», ο οποίος μας επέβαλε τη χρήση αυτού του λεξιλογίου, από κοινού με τους Τζωρτζ Σέσσιους και Μπιλ Ντεβάλ που το «προώθησαν» από τις σελίδες του περιοδικού *Οικοτοπία*, πήραν έναν γόνιμο όρο –«οικολογία»– και του αφαίρεσαν κάθε εσωτερικό νόημα και ακεραιότητα με το να χαρακτηρίσουν τους πιο πεζούς περιβαλλοντολόγους «οικολόγους», μολονότι «ρηχούς» σε σύγκριση με τη δική τους έννοια του «βάθους».

Αυτό δεν αποτελεί παράδειγμα απλού λογοπαιγνίου. Μας δείχνει τη «θολούρα» που διέπει αυτούς τους στοχαστές «βάθους». Παρωδώντας τους όρους «οικολογία βάθους» και «επιφανείας» όχι μόνον δείχνουμε τον παραλογισμό αυτού του λεξιλογίου αλλά αποκαλύπτουμε και τη ρηχότητα αυτών που το επινόησαν. Υπάρχει άραγε οικολογία «βαθύτερη» αυτής της «οικολογίας του βάθους»; Ποιά από όλες είναι η «βαθύτατη οικολογία», που οδηγεί την «οικολογία» στην ολοκλήρωσή της ως φιλοσοφία, αισθαντικότητα, ηθική και κίνημα για την κοινωνική αλλαγή;

Ο παραλογισμός αυτός μας λέει περισσότερα από όσα α-ντιλαμβάνομαστε για τη σύγχυση που εισήγαγαν οι Νάες, Σέσσιονς και Ντεβάλ –για να μην αναφέρουμε τους οικοκτηνάδεις σαν τον Φόρμαν– στο σημερινό οικολογικό κίνημα, όταν αυτό άρχισε να υπερβαίνει τα όρια του πρώιμου περιβαλλοντολογικού κινήματος των αρχών της δεκαετίας του 1970. Πράγματι, το τρίο Νάες–Σέσσιονς–Ντεβάλ βασίζεται πάρα πολύ στην ευκολία με την οποία οι άνθρωποι λησμονούν την ιστορία του οικολογικού κινήματος, στον τρόπο με τον οποίο «ξανασφευρίσκει ο τροχός» κάθε λίγα χρόνια από νεοεισαχθέντα στο κίνημα άτομα, τα οποία, καλοπροαίρετα όπως ίσως είναι, αποδέχονται συχνά μια χονδροειδή εκδοχή εκείνων των εξαιρετικά αναπτυγμένων ιδεών που είχαν εμφανιστεί παλαιότερα. Στην καλύτερη περίπτωση, η χοντροκοπιά αυτή απηχεί με πολύ ατελή μορφή ένα σύνολο απόψεων που κάποτε είχαν παρουσιαστεί μέσα σε ένα γόνιμο πλαίσιο και μια πιο γόνιμη παράδοση ιδεών. Στη χειρότερη περίπτωση, κατακερματίζουν τέτοια πλαίσια και παραδόσεις, επιλέγοντας ελκυστικά κομμάτια τα οποία διαστρεβλώνονται πλήρως όταν επανεμφανίζονται μέσα σε ένα εντελώς αλλότριο πλαίσιο. Τέτοιοι «στοχαστές βάθους» δεν εκτιμούν καθόλου το γεγονός ότι το *νέο πλαίσιο μέσα στο οποίο τοποθετείται μια ιδέα, μπορεί να αλλοιώσει εντελώς το νόημα της ίδιας της ιδέας*. Ο γερμανικός «εθνικοσοσιαλισμός» που ανήλθε στην εξουσία το 1933, το Τρίτο Ράιχ, ήταν μαχητικά «αντικαπιταλιστικός» και μεγάλο μέρος των οπαδών του προήλθε από το Σοσιαλδημοκρατικό και από το Κομμουνιστικό Κόμμα λόγω των αντικαπιταλιστικών του αφορισμών. Όμως ο «αντικαπιταλισμός» του εντάσσεται σε ένα έντονα ρατσιστικό, ιμπεριαλιστικό και φαινομενικά «νατουραλιστικό» πλαίσιο, το οποίο εξυμνούσε την άγρια φύση, την κοινωνιοβιολογία (ο όρος αυτός δεν είχε ακόμα επινοηθεί παρά μόνον η «ηθική του γονιδίου» της και η έμφασή της στη «φυλετική μνήμη», για να χρησιμοποιήσω αντίστοιχα τη χαριτωμένη έκ-

φραση του Ε.Ο. Ουίλσον και τη «γιουγκιανή» έκφραση του Ουίλλιαμ Ίρβιν Τόμσον) και τον αντι-ορθολογισμό – χαρακτηριστικά που τα βρίσκουμε σε λανθάνουσα ή έκδηλη μορφή στο βιβλίο *Οικολογία Βάθους* των Σέσσιονς και Ντεβάλ. (Αν ο αναγνώστης δεν παραπέμπεται αλλού, όλες οι παραθέσεις και τα αποσπάσματα που ακολουθούν προέρχονται από αυτό το βιβλίο, το οποίο έχει γίνει ουσιαστικά η βίβλος του ομώνυμου «κινήματος».)

Σημειώστε καλά ότι κανείς από τους Νάες–Σέσσιονς–Ντεβάλ δεν έγραψε έστω και μια αράδα αναφορικά με την αποκέντρωση, τη μη ιεραρχική κοινωνία, τη δημοκρατία, τις κοινότητες μικρής κλίμακας, την τοπική αυτονομία, την αλληλοβοήθεια, τον κοινοτισμό και την ανεκτικότητα, που να μην την είχε προσεκτικά και λεπτομερώς επεξεργαστεί και ευφυέστατα ενσωματώσει σε μια ενιαία και συνεκτική προοπτική ο Κροπότκιν, πριν από έναν αιώνα και οι θαυμαστές του, στον καιρό μας, από τη δεκαετία του 1930 έως τη δεκαετία του 1960. Μεγάλα κινήματα στην Ευρώπη αλλά και μια πλουσιώτατη φιλολογία δεν ήταν παρά επακόλουθα των έργων των συγγραφέων αυτών –αναρχικά κινήματα, θα πρόσθετα, σαν την Ιβηρική Αναρχική Ομοσπονδία στην Ισπανία– μια παράδοση η οποία «καταγγέλλεται» ανενδοίαστα από κάποιους αυτοσχέδιους «Πράσινους» σαν αριστεριστική, «οικοαναρχική» και στην περίπτωση του Σέσσιονς, όταν σε ένα πρόσφατο συνέδριο ομοφρομιστών τον ερώτησαν για τις διαφορές ανάμεσα στην «οικολογία βάθους» και την «κοινωνική οικολογία», αυτός τις προσδιόρισε ως διαφορές ανάμεσα στον πνευματισμό και τον «μαρξισμό» – κάτι που συνιστά ένα ιδιαίτερα απεχθές και συνειδητό ψέμα!

Αλλά αυτό που μεθοδεύουν τα παιδιά της *Οικοτοπίας* είναι η ολοκληρωτική αναδιάρθρωση του πλαισίου αυτών των ιδεών, εισάγοντας προσωπικότητες και έννοιες που μεταβάλλουν ριζικά τη ριζοσπαστική ελευθεριακή του ορμή. Το βιβλίο *Οι-*

κολογία Βάθους αναμειγνύει τον Γούντν Γκάθρυ, έναν συγκεντρωτιστή του Κομμουνιστικού Κόμματος που πίστευε στην αποκέντρωση όσο και ο Στάλιν (τον οποίο πολύ θαύμαζε μέχρι τον κλωνισμό της υγείας του και τον θάνατό του), με τον Πωλ Γκούντμαν, έναν αναρχικό για τον οποίο θα ήταν προσβολή η ένταξή του στην ίδια παράδοση με του Γκάθρυ. Στη φιλοσοφία, ο Σπινόζα, ένας Εβραίος στο πνεύμα αν όχι και στη θρησκευτική του πίστη, αναμειγνύεται με τον Χάιντεγκερ, ένα πρώην μέλος του Ναζιστικού Κόμματος τόσο στο πνεύμα όσο και στην ιδεολογική συγγένεια – όλα αυτά στο όνομα ενός ασαφούς όρου που καλείται «εξελικτική φιλοσοφία». Με τη σχεδόν καιροσκοπική χρήση συνθημάτων και αυτού που ο Όργουελ ονόμασε «νεογλώσσα», η εξελικτική φιλοσοφία παρέχει τη δυνατότητα στους Σέσσιονς–Ντεβάλ να προσθέσουν στον κατάλογο των ιδεολογικών τους προπατόρων, τον Άλφρεντ Νορφ Ουάιτχεντ επειδή ονόμαζε τις ιδέες του «εξελικτικές», μολονότι θα διαφωνούσε έντονα με τον Χάιντεγκερ, ο οποίος κέρδισε την ακαδημαϊκή του φήμη και κύρος στο Τρίτο Ράιχ αποκηρύσσοντας τον Εβραίο δάσκαλό του, συγκεκριμένα τον Έντμουντ Χούσερλ, με απεχθή και επαίσχυντο τρόπο.

Θα μπορούσε κανείς να μιλά ατέλειωτα γι' αυτό το ευτελές συνονθύλευμα «προπατόρων», φιλοσοφικών παραδόσεων, κοινωνικών καταβολών και θρησκευτών, που συχνά δεν έχουν τίποτε κοινό μεταξύ τους και, αν γίνουν πλήρως κατανοητά, βρίσκονται κατά κανόνα σε οξεία αντίθεση μεταξύ τους. Έτσι, ένας αποκρουστικός αντιδραστικός σαν τον Τόμας Μάλθους και η νεομαλθουσιανή παράδοση που ο ίδιος δημιούργησε, εξηγούνται στις σελίδες της *Οικολογίας Βάθους* με τόσο ενθουσιασμό, όσο και ο Χένρυ Ντέηβιντ Θωρό, ένας ριζοσπάστης ελευθεριακός που προήγαγε μια εξαιρετικά ανθρωπιστική παράδοση. Ο όρος «εκλεκτικισμός» θα ήταν ένας εξαιρετικά ήπιος χαρακτηρισμός για αυτό το συνονθύλευμα, το οποίο δείχνει να σχεδιάστηκε με πανουργία ώστε να συμπεριλάβει υπό

τη σκέπη της «οικολογίας βάθους» οποιονδήποτε είναι διατεθειμένος μάλλον να υποβιβάσει την οικολογία σε θρησκεία παρά να την αντιληφθεί ως ένα σώμα ιδεών έντονα κριτικό και συστηματικό. Ωστόσο, πίσω από όλα αυτά υπάρχει ένα πρότυπο. Το είδος της «οικολογικής» σκέψης που διαπερνά το βιβλίο εμφανίζεται ολοκάθαρα σε ένα παράρτημά του με τίτλο «Οικοσοφία T» και υπογεγραμμένο από τον Α. Νάες, ο οποίος απλόχερα μας χαρίζει διαγράμματα ροής και εταιρικού τύπου οργανογράμματα, τα οποία περισσότερο κοινά έχουν με μορφές έκφρασης του λογικού θετικισμού (ο Νάες ήταν πράγματι οπαδός της απεχθούς αυτής σχολής σκέψης για χρόνια) παρά με ο,τιδήποτε θα μπορούσε αληθινά να ονομαστεί οργανική φιλοσοφία.

Αν κοιτάξουμε πέρα από το πνευματιστικό «Οικο–λα–λά» (για να χρησιμοποιήσω μια έκφραση που επινόησε μια αξιόλογη οικοφεμίνιστρια, η Τσάια Χέλλερ) και εξετάσουμε το *πλαίσιο* μέσα στο οποίο τοποθετούνται αιτήματα όπως η αποκέντρωση, οι κοινότητες μικρής κλίμακας, η τοπική αυτονομία, η αλληλοβοήθεια, ο κοινοτισμός και η ανεκτικότητα, οι θολές εικόνες που φτιάχνουν οι Σέσσιονς–Ντεβάλ γίνονται ευκρινέστερες. Η αποκέντρωση, οι κοινότητες μικρής κλίμακας, η τοπική αυτονομία, ακόμα και η αλληλοβοήθεια και ο κοινοτισμός, δεν είναι εγγενώς οικολογικά ή απελευθερωτικά. Ελάχιστες κοινωνίες ήταν πιο αποκεντρωμένες από τον ευρωπαϊκό φεουδαλισμό, ο οποίος στην πραγματικότητα διαθρόνηκε στη βάση των κοινοτήτων μικρής κλίμακας, της αλληλοβοήθειας και της κοινοτικής χρήσης της γης. Η τοπική αυτονομία έχαιρε ιδιαίτερης εκτίμησης και η αυτάρκεια αποτελούσε το οικονομικό κλειδί των φεουδαλικών κοινοτήτων. Ωστόσο, ελάχιστες κοινωνίες υπήρξαν πιο ιεραρχικές. Υπεράνω των μεσαιωνικών δουλοπάροικων, οι οποίοι διατηρούσαν δεσμούς με τη γη μέσω ενός «οικολογικού» δικτύου δικαιωμάτων και καθηκόντων, που τους τοποθετούσε σε μια κοινωνική θέση ελά-

χιστα ανώτερη αυτής των δούλων, διαγραφόταν αδρά μια κλίμακα κοινωνικών στρωμάτων που εκτεινόταν από τους δουλοπάροικους έως τους βαρώνους, τους κόμητες, τους δούκες και τις μάλλον αδύναμες μοναρχίες. Η τιμαριωτική οικονομία του μεσαίωνα ενθάρρυνε πολύ την αυτάρκεια και την πνευματικότητα. Ωστόσο, η καταπίεση ήταν συχνά αφόρητη και, στην πλειοψηφία τους, οι άνθρωποι της κοινωνίας εκείνης ήταν πλήρως υποταγμένοι στους «ανωτέρους» τους και στους ευγενείς.

Αν η «λατρεία για τη φύση» με τα ξωτικά της, τα ανιμιστικά της φετίχ, τις ιεροτελεστίες της γονιμότητας και τις άλλες παρόμοιες τελετουργίες, τους μάγους της, τους σαμάνους και τις σαμάνισσες, τις ζωικές θεότητες, τους θεούς και τις θεές που υποτίθεται ότι απεικονίζουν τη φύση και τις δυνάμεις της – αν όλα αυτά μαζί ανοίγουν τον δρόμο προς μια οικολογική αισθαντικότητα και κοινωνία, τότε θα ήταν πολύ δύσκολο να καταλάβουμε πώς η αρχαία Αίγυπτος κατάφερε να γίνει και να παραμείνει μία από τις ιεραρχικότερες και καταπιεστικότερες κοινωνίες του αρχαίου κόσμου. Το πάνθεον των αρχαίων αιγυπτιακών θεοτήτων είναι γεμάτο με ζωικές και ημιζωικές, μισο-ανθρώπινες θεότητες, με παντοκράτορες θεές και θεούς. Πράγματι, ο ποταμός Νείλος, που τροφοδοτούσε την κοιλάδα με τα «ζωογόνα» νερά του, χρησιμοποιόταν με έναν άκρως οικολογικό τρόπο. Ωστόσο, ολόκληρη η κοινωνία ήταν διαρθρωμένη με άξονα την καταπίεση εκατομμυρίων δούλων και τους πλούσιους ευγενείς – στην πραγματικότητα ένα σύστημα καστών τόσο παγιωμένο, εκμεταλλευτικό και απονεκρωτικό για το ανθρώπινο πνεύμα ώστε αναρωτιέται κανείς πώς είναι δυνατόν να δίνεται προτεραιότητα σε πνευματιστικές έννοιες σε βάρος της ανάγκης για κριτική εξέταση της κοινωνίας και της αναγκαιότητας αναδόμησής της.

Το ότι υπήρχαν υλικά οφέλη από αυτό το πνευματιστικό «Οικο-λα-λά» γίνεται φανερό από το γεγονός ότι οι ιερατικές

κάστες κατείχαν «από κοινού» τις μεγαλύτερες εκτάσεις γης στην αιγυπτιακή κοινωνία. Με έναν άκρως πειθήνιο, παθητικό στο «πνεύμα», συγκαταβατικό και άβουλο πληθυσμό (εκπαιδευμένο επί αιώνες στο να «ρέει μαζί με τον Νείλο», για να χρησιμοποιήσουμε μια ταιριαστή έκφραση), τα αιγυπτιακά κυρίαρχα στρώματα επιδόθηκαν για αιώνες σε ένα όργιο εκμετάλλευσης και εξουσίας.

Ακόμα και αν παραδεχτεί κανείς την ανάγκη για μια νέα αισθαντικότητα και προοπτική –ένα ζήτημα που έχει επανειλημμένως τονιστεί στη φιλολογία της κοινωνικής οικολογίας– μπορεί να κοιτάξει πέρα και από αυτό ακόμα το περιορισμένο πλαίσιο της «οικολογίας βάθους», σε ένα ευρύτερο πλαίσιο: στην ερωτοτροπία της «οικολογίας βάθους» με τις μαλθουσιανές δοξασίες, σε μια πνευματικότητα που δίνει έμφαση στην ταπεινοφροσύνη, στο φλερτάρισμα με έναν υπερνατουραλισμό που βρίσκεται σε οξεία αντίθεση με τον αναζωογονητικό νατουραλισμό που εισήγαγε η οικολογία στην κοινωνική θεωρία, στα ξεσπάσματα ενός χυδαίου θετικισμού –στο πνεύμα του Νάες– που αντιτίθεται σε μια αληθινά οργανική διαλεκτική, η οποία είναι τόσο απαραίτητη για την κατανόηση της εξέλιξης και όχι απλώς των ανόητων συνθημάτων και ρέπει διαρκώς προς την ασάφεια αντικαθιστώντας έννοιες με διαθέσεις – όταν π.χ. ένας Ντεβάλ συναντά έναν ορεσίβιο άντρακλα σαν τον Φόρμαν. Θα δούμε ότι συνθηματολογικές διεκδικήσεις όπως η αποκέντρωση, οι κοινότητες μικρής κλίμακας, η τοπική αυτονομία, η αλληλοβοήθεια, ο κοινοτισμός, η ανεκτικότητα, ακόμα και η δεδηλωμένη αντίθεση προς την ιεραρχία, διαστρεβλώνονται όταν τοποθετούνται μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο ενός μαλθουσιανού αντι-ανθρωπισμού και οργίων, σ' ό,τι αφορά τον «βιοκεντρισμό», που χαρακτηρίζουν το γνήσιο ιδεολογικό υπόβαθρο της «οικολογίας βάθους».

Η τέχνη της παράκαμψης της κοινωνίας

Η φαινομενική ιδεολογική «ανεκτικότητα» την οποία εξυμνεί η «οικολογία βάθους», επιτελεί την δική της δόλια λειτουργία. Δεν υποβιβάζει απλώς στον ελάχιστο κοινό παρονομαστή ιδέες που έχουν λεπτότατες διαφορές μεταξύ τους και παραδόσεις που αλληλοσυγκρούονται, αλλά νομιμοποιεί άκρως οπισθοδρομικές, πρωτόγονες, ακόμα και άκρως αντιδραστικές ιδέες, που καθίστανται ευπόληπτες επειδή εισάγονται σε αυθεντικά ριζοσπαστικές θεωρίες και παραδόσεις. Προσέξτε, για παράδειγμα, τον «ευρύτερο ορισμό της κοινότητας (που συμπεριλαμβάνει τα ζώα και τα φυτά), την διάραση της οργανικής ολότητας», με τα οποία οι Σέσσιονς και Ντεβάλ εμπλουτίζουν στο βιβλίο τους το σώμα των απόψεών τους σχετικά με το ζήτημα «Κυρίαρχος και Μειονότητα». Τίποτα δεν θα μπορούσε να φανεί πιο καλοπροαίρετο, πιο άδολο, από αυτό το κούφιο σύνθημα «είμαστε όλοι ένα». Αυτό που ο αναγνώστης ίσως να μην αντιληφθεί είναι, ότι ένας τέτοιος ορισμός της «κοινότητας» που συμπεριλαμβάνει τα πάντα, εξαλείφει όλες τις πλούσιες και μεστές νοήματος διαφορές ανάμεσα στις ζωικές και φυτικές κοινότητες και, προπάντων, ανάμεσα στις μη ανθρώπινες και ανθρώπινες κοινότητες. Αν η κοινότητα οριστεί ευρέως ως ένα καθολικό «όλον», τότε η μοναδική λειτουργία, με την οποία η φυσική εξέλιξη προίκισε την ανθρώπινη κοινωνία, εξαφανίζεται μέσα σε μια συμπαντική (*cosmic*) νύχτα που στερείται διαφοροποίησης, ποικιλομορφίας και ενός μεγάλου συνόλου λειτουργιών. Στην πραγματικότητα, οι ανθρώπινες κοινότητες έχουν συγκροτηθεί *συνειδητά* – δηλαδή, αποτελούν *κοινωνίες* με τεράστια ποικιλία θεσμών, πολιτισμών που μπορούν να κληροδοτηθούν από γενιά σε γενιά, τρόπων ζωής που μπορούν να αλλάξουν ριζικά προς το καλύτερο ή το χειρότερο, τεχνολογιών που μπορούν να ξανασχεδιαστούν, να ανανεωθούν ή να εγκαταλειφτούν και διακρίσεων

κοινωνικών, φυλετικών, εθνικών και ιεραρχικών, οι οποίες μπορούν να τροποποιηθούν σε τεράστιο βαθμό, ανάλογα με τις μεταβολές στη συνείδηση και την ιστορική εξέλιξη. Σε αντίθεση με τις περισσότερες λεγόμενες «ζωικές κοινωνίες» ή, στην προκειμένη περίπτωση, τις κοινότητες, οι ανθρώπινες κοινωνίες δεν είναι ενστικτωδώς συγκροτημένες ή γενετικά προγραμματισμένες. Το πεπρωμένο τους ίσως και να καθορίζεται από παράγοντες –κατά κανόνα οικονομικούς και πολιτισμικούς– που κατά καιρούς βρίσκονται πέραν του ανθρώπινου ελέγχου, αλλά οπωσδήποτε αυτό που είναι συγκεκριμένα μοναδικό σχετικά με τις ανθρώπινες κοινωνίες, είναι ότι τα μέλη τους μπορούν να τις αλλάζουν ριζικά – και με τρόπους που να ωφελούν τόσο τον φυσικό κόσμο όσο και το ανθρώπινο είδος.

Στην πραγματικότητα, η ανθρώπινη κοινωνία συνιστά μια «δεύτερη φύση», ένα *πολιτισμικό* δημιούργημα που κατάγεται από την «πρώτη φύση» ή την αρχέγονη και μη ανθρώπινη φύση. Δεν υπάρχει τίποτα κακό, «αφύσικο» ή οικολογικά «ξένο» σ' αυτό το γεγονός. Η ανθρώπινη κοινωνία, όπως οι ζωικές και φυτικές κοινότητες, αποτελεί σε μεγάλο βαθμό *προϊόν* της φυσικής εξέλιξης, όσο και τα μελίτσια ή οι μυρμηγκοφωλιές. Επιπλέον, συνιστά *προϊόν* του *ανθρώπινου* είδους, ενός είδους που αποτελεί *προϊόν* της φύσης στον ίδιο βαθμό που είναι και οι φάλαινες, τα δελφίνια, οι καλιφορνέζικοι κόνδορες ή το προκαρυωτικό κύτταρο. Η «δεύτερη φύση» αποτελεί επίσης *προϊόν* του *νου* – ενός εγκεφάλου που μπορεί να σκέπτεται με έναν πλούσια εννοιολογικό τρόπο και να παράγει μια εξαιρετικά συμβολική μορφή επικοινωνίας. Όλα αυτά μαζί: η «δεύτερη φύση», το ανθρώπινο είδος που την συνιστά και η γόνιμη εννοιολογική μορφή σκέψης και επικοινωνίας που το χαρακτηρίζει, προέρχονται από την φυσική εξέλιξη στον ίδιο βαθμό όπως και κάθε άλλη μορφή ζωής και μη ανθρώπινη κοινότητα – και αυτή η «δεύτερη φύση» είναι μοναδικά διαφορετική από την πρώτη φύση, γιατί μπορεί να ενεργεί κατόπιν σκέψεως, ε-

κουσίως και για κάποιον σκοπό και, ανάλογα με την κοινωνία που εξετάζουμε, να δρα δημιουργικά, με την καλύτερη οικολογική έννοια ή καταστροφικά, με την χειρότερη οικολογική έννοια. Εν τέλει, αυτή η «δεύτερη φύση» που ονομάζουμε κοινωνία έχει την δική της *ιστορία*: την μακρά διεργασία ανέλιξης της από την «πρώτη φύση», την μακραίωνη διεργασία της τής οργάνωσης ή θεσμοποίησης των ανθρώπινων σχέσεων, την μακραίωνη διεργασία της των ανθρώπινων αλληλεπιδράσεων, συγκρούσεων, διαφοροποιήσεων, πολιτισμικών μορφωμάτων με λεπτότατες μεταξύ τους διαφορές και την μακρά της διεργασία πραγμάτωσης του μεγάλου αριθμού των δυνατοτήτων της – μερικών εξαιρετικά δημιουργικών, άλλων εξαιρετικά καταστροφικών.

Εν τέλει, το κύριο χαρακτηριστικό αυτού του προϊόντος της φυσικής εξέλιξης που ονομάζουμε «κοινωνία», είναι η ικανότητά της να επεμβαίνει στην «πρώτη φύση» – να την μεταβάλλει ξανά με τρόπους που μπορεί να είναι ύψιστα δημιουργικοί ή καταστροφικοί. Όμως, η ικανότητα των ανθρώπων να πραγματεύονται την «πρώτη φύση» *ενεργά, για κάποιον σκοπό, ηθελημένα, ορθολογικά* και, ευτυχώς, *οικολογικά*, είναι στον ίδιο βαθμό προϊόν της εξέλιξης όσο και η ικανότητα των μεγάλων φυτοφάγων να εμποδίζουν την διάβρωση των δασών στους βοσκότοπους ή των γαιοσκώληκων να εξαερίζουν το έδαφος. Οι άνθρωποι και οι κοινωνίες τους μεταβάλλουν την «πρώτη φύση» – στην καλύτερη περίπτωση με ορθολογικό και οικολογικό τρόπο, στη χειρότερη, με ανορθολογικό και αντιοικολογικό τρόπο. Αλλά το γεγονός ότι αποτελεί συστατικό τους στοιχείο το να επενεργούν στην φύση, να επεμβαίνουν στις φυσικές διεργασίες για να τις μεταβάλουν με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, είναι στον ίδιο βαθμό προϊόν της φυσικής εξέλιξης όσο και η επενέργεια κάθε μορφής ζωής στο περιβάλλον της.

Μη δίδοντας έμφαση στην μοναδικότητα, στα χαρακτηριστικά και στην λειτουργία των ανθρώπινων κοινωνιών, μην εντάσσοντάς τες στην φυσική εξέλιξη ως μέρος της ανάπτυξης της ζωής, μην αποδίδοντας το πλήρες και μάλιστα μοναδικό οφειλόμενο χρέος στην ανθρώπινη συνείδηση ως μέσον για τον αυτοστοχαστικό ρόλο της ανθρώπινης σκέψης ως φύσης που κατέστη αυτοσυνείδητη, οι «οικολόγοι βάθους» στην ουσία παρακάμπτουν τις *κοινωνικές ρίζες* της οικολογικής κρίσης – σε πλήρη αντίθεση με συγγραφείς όπως ο Κροπότκιν, που αμφισβητούσε κατηγορηματικά τις κατάφωρες κοινωνικές αδικίες που αυξάνουν τον βαθμό ανισοροπίας μεταξύ κοινωνίας και φύσης. Το βιβλίο *Οικολογία Βάθους*, δεν περιέχει καμία ιστορία της ανάδυσης της κοινωνίας από την φύση, μια κρίσιμη εξέλιξη που συσχετίζει οργανικά την κοινωνική θεωρία με την οικολογική. Δεν παρουσιάζει καμία εξήγηση –και μάλιστα δεν ενδιαφέρεται καθόλου γι' αυτό– για την ανάδυση της ιεραρχίας μέσα από την κοινωνία, των τάξεων μέσα από την ιεραρχία, του κράτους μέσα από τις τάξεις, κοντολογίς, για την εξαιρετικά κλιμακούμενη κοινωνική και ιδεολογική εξέλιξη που εκτείνει τις ρίζες του οικολογικού προβλήματος στην κοινωνική εξουσίαση γυναικών από άντρες και αντρών από άντρες, γενώντας τελικά την έννοια της κυριαρχικής φύσης.

Αντιθέτως, αυτό που μας προσφέρει η «Οικολογία Βάθους», ξέχωρα από όσα ιδιοποιείται από ριζικά διαφορετικά ιδεολογικά πλαίσια, είναι ένας κατακλυσμός από «Οικο-λα-λά». Η «ανθρωπότητα» εμφανίζεται με μια θολή και απόκοσμη μορφή ώστε να συμπεριλάβει ο,τιδήποτε σε μια σφαίρα καθολικής ενοχής. Κατόπιν, ναρκωνόμαστε με βουδιστικά και ταοϊστικά κηρύγματα περί αυτο-απάρνησης, «βιοκεντρικότητας» και ποπ πνευματισμού που αγγίζει το υπερφυσικό – και όλα αυτά για ένα ζήτημα, την οικολογία, της οποίας η αληθινή ουσία είναι η επιστροφή σε έναν γήινο νατουραλισμό. Δεν χάνουμε μόνον την οπτική επαφή με το κοινωνικό και με τις δια-

φορές που κατακερματίζουν την «ανθρωπότητα» σε στρατιά ανθρώπινων όντων –σε άντρες και γυναίκες, εθνότητες, καταπιεστές και καταπιεζόμενους– αλλά χάνουμε και την οπτική επαφή με το ατομικό εγώ σε έναν ατελείωτο χείμαρρο από «Οικο-λα-λά» που κηρύττει την «πραγμάτωση του “εγώ-μέσα στο Εγώ”», όπου το «Εγώ» αντιπροσωπεύει την οργανική ολότητα. Το γεγονός ότι πλάθεται και γράφεται με κεφαλαία ένα συμπαντικό (*cosmic*) «Εγώ», δεν θα πρέπει να μας παραπλανήσει ώστε να πιστέψουμε ότι αυτό είναι πιο πραγματικό από μια εξίσου συμπαντική «Ανθρωπότητα». Πολύ περισσότερο, το συμπαντικό «Οικο-λα-λά» εμφανίζεται όταν μας πληροφορούν ότι «η φράση “είμαστε όλοι, ένα” συμπεριλαμβάνει όχι μόνον τους ανθρώπους, τον μεμονωμένο άνθρωπο, αλλά όλους τους ανθρώπους, τις αρκούδες γκρίζλι, ολόκληρα οικοσυστήματα τροπικών δασών, βουνά και ποτάμια, τα πιο μικρά μικρόβια του εδάφους κοκ»

Ένα «Εγώ» τόσο συμπαντικό ώστε να πρέπει να γράφεται με κεφαλαία, δεν είναι πραγματικό. Είναι μια ιδεολογική κατηγορία τόσο ομιχλώδης, κενή και αποπροσωποποιημένη όσο η ίδια η πατριαρχική εικόνα του «Ανθρώπου-Ανδρα», η οποία καταλύει την μοναδικότητα και την ορθολογικότητά μας, μετατρέποντάς τες σε μια απονεκρωτική αφαίρεση.

Περί εαυτότητας και ιών

Τέτοιες επιπόλαιες αφαιρέσεις όσον αφορά την ανθρώπινη ατομικότητα είναι άκρως επικίνδυνες. Ιστορικά, ένα «Εγώ», που αφομοιώνει όλα τα πραγματικά υπαρξιακά εγώ, χρησιμοποιήθηκε προ αμνημονεύτων ετών για να απορροφηθεί η ατομική μοναδικότητα και ελευθερία από ένα υπέρτατο «Άτομο» που τίθεται επικεφαλής κρατών, εκκλησιών διαφόρων ειδών θρησκευτικών αδελφοτήτων (Ανατολικών ή Δυτικών) και υπνωτισμένων εκλογικών σωμάτων – οσοδήποτε πειστικά και

αν είναι στολισμένο ένα τέτοιο «Εγώ» με οικολογικά, νατουραλιστικά και «βιοκεντρικά» χαρακτηριστικά. Ο σαμάνος της παλαιολιθικής εποχής, στολισμένος με δέρμα και κέρατα τάρανδου, είναι ο πρόγονος του Φαραώ, του θεσμοποιημένου Βούδα και, σε πιο πρόσφατους καιρούς, ενός Χίτλερ, Στάλιν ή Μουσολίνι.

Το γεγονός ότι το εγωιστικό, άπληστο και ιδιοτελές αστικό «εγώ» ήταν πάντοτε ένα αποκρουστικό όν, είναι περιττό να ειπωθεί και η «οικολογία βάθους», όπως την προσωποποιούν οι Σέσσιονς-Ντεβάλ, το εκμεταλλεύεται όσο μπορεί. Αυτό το είδος «κριτικής» στάσης υιοθετείται εύκολα και μπορεί να βρει μια θέση ακόμα και στο περιοδικό *People's*. Αλλά δεν υπάρχει άραγε ένα ελεύθερο, ανεξάρτητα σκεπτόμενο, οικολογικά προσανατολισμένο και μάλιστα ιδεαλιστικό «εγώ» με μια προσωπικότητα μοναδική, το οποίο μπορεί να σκεφτεί τον εαυτό του ως διαφορετικό από τις «φάλαινες, τις αρκούδες γκρίζλι, ολόκληρα οικοσυστήματα τροπικών δασών (τίποτε λιγότερο!), βουνά και ποτάμια, τα πιο μικρά μικρόβια του εδάφους κοκ»; Δεν είναι πράγματι επιτακτικά αναγκαίο για το ατομικό εγώ να αποδεσμευτεί από το Φαραωνικό «Εγώ», να ανακαλύψει τις δικές του ικανότητες και την δική του μοναδικότητα και μάλιστα να αποκτήσει μια αίσθηση προσωπικότητας, αυτοελέγχου και αυτοκαθορισμού – όλα τους αναπόσπαστα χαρακτηριστικά για την επίτευξη της ελευθερίας; Εδώ, μπορώ να προσθέσω ότι ο Χάιντεγκερ και, ναι, ο ναζισμός, αρχίζουν να μειδιούν με ικανοποίηση πίσω από αυτό το πέπλο της αυτοάρνησης και της παθητικής προσωπικότητας, η οποία είναι τόσο πειθήνια ώστε μπορεί εύκολα να διαπλαστεί, να διαστρεβλωθεί και να ποδηγετηθεί από έναν νέο «οικολογικό» κρατικό μηχανισμό με ένα υπέρτατο «Εγώ» ενσαρκωμένο σε έναν Ηγέτη, Γκουρού ή Ζώντα Θεό – κι όλα αυτά στο όνομα μιας «βιοκεντρικής ισότητας» που εξελίσσεται βαθμιαίως σε μια κοινωνική ιεραρχία (όπως συχνότατα συνέβη στην Ιστορία). Από τον Σαμάνο έως

τον Μονάρχη, από τον Ιερέα ή την Ιέρεια έως τον Δικτάτορα, η στρεβλή μας κοινωνική εξέλιξη έχει σηματοδοτεί από τους «λάτρες της φύσης» και τους κατά το τυπικόν Υπέρτατους, οι οποίοι στην καλύτερη περίπτωση δημιούργησαν ανολοκλήρωτα άτομα και στην χειρότερη, απο-εξατομίκευσαν το «εγώ-μέσα-στο-Εγώ», συχνά στο όνομα του «Μεγάλου Συνεκτικού Όλου» (για να χρησιμοποιήσω ακριβώς την γλώσσα των κινεζικών αρχουσών τάξεων, οι οποίες κράτησαν την αγροτική τους τάξη σε συνθήκες πανάθλιας δουλείας, όπως τονίζει ο Λέων Ε. Στόβερ στο βιβλίο του *Η Πολιτιστική Οικολογία του Κινεζικού Πολιτισμού*).

Αυτό που καθιστά ιδιαίτερα επικίνδυνο σήμερα ετούτο το «Οικο-λα-λά», είναι ότι ζούμε ήδη σε μια περίοδο μαζικής απο-εξατομίκευσης – όχι επειδή η «οικολογία βάθους» ή ο Ταοϊσμός έχουν εισβάλλει σοβαρά στην δική μας πολιτιστική οικολογία, αλλά επειδή τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, ο εμπορευματικός πολιτισμός και μια κοινωνία της αγοράς μάς «επανασυνδέουν» σε ένα διαρκώς πιο απο-προσωποποιημένο «Όλον», του οποίου η ουσία είναι η παθητικότητα και μια χρόνια αδυναμία αντίστασης στην οικονομική και πολιτική ποδηγέτηση. Δεν μας ταλανίζει ένα πλεόνασμα «εαυτότητας» αλλά ο εγωισμός – η εγκατάλειψη της προσωπικότητας στην ασφάλεια που παρέχουν οι εταιρείες, η συγκεντρωτική διακυβέρνηση και οι στρατιωτικοί. Αν η «εαυτότητα» ταυτίζεται με μια αρπακτική, «ανθρωποκεντρική» και άπληστη προσωπικότητα, αυτά τα γνωρίσματα δεν χαρακτηρίζουν τόσο τους απλούς ανθρώπους, οι οποίοι βασικά έχουν την αίσθηση ότι δεν ελέγχουν καθόλου το πεπρωμένο τους, όσο τις γιγάντιες εταιρείες και τους κρατικούς αξιωματούχους, που όχι μόνον λεηλατούν τον πλανήτη αλλά και τις γυναίκες, τους έγχρωμους και τους μη προνομιούχους. Οι καταπιεσμένοι του κόσμου δεν χρειάζονται την απο-εξατομίκευση και ακόμα λιγότερο, τις παθητικές προσωπικότητες που παραδίδονται πρόθυμα στις συμπαντικές

δυνάμεις –το «Εγώ»– που τους ταλανίζουν, αλλά την επανεξατομίκευση, η οποία θα τους καταστήσει ενεργούς συντελεστές στην αναδημιουργία της κοινωνίας και στην αναχαίτιση του αναπτυσσόμενου ολοκληρωτισμού που απειλεί να μας ομογενοποιήσει όλους ως τμήμα της Δυτικής εκδοχής του «Μεγάλου Συνεκτικού Όλου».

Συναντάμε επίσης και το χαριτωμένο «κοκ» που ακολουθεί τα «πιο μικρά μικρόβια του εδάφους» με τα οποία οι «οικολογοί βάθους» ταυτίζουν το «Εγώ». Εδώ αντιμετωπίζουμε άλλο ένα μέσον διανοητικής ποδηγέτησης που χαρακτηρίζει στο σύνολό της την ανθολογία των Σέσσιονς-Ντεβάλ: την τάση να επιλέγουν παραδείγματα για την υπόθεσή τους από το τρίπτυχο Θεός-Μητρότητα-Πατρίδα και την τάση τους να αφορίζουν με δαιμονική φρασεολογία κάθε άλλο εναλλακτικό όραμα. Γιατί άραγε να αρκεστούμε στα πιο «μικρά μικρόβια του εδάφους» και να περιφρονήσουμε το μικρόβιο της λέπρας, τους ιούς που μοχθούν να μας χαρίσουν γενναιόδωρα την ευλογία, την πολυομελίτιδα και, προσφάτως, το AIDS; Δεν είναι άραγε και αυτά τμήμα «όλων των οργανισμών και όντων της οικοσφαιρας... των αλληλοσυσχετιζόμενων μερών του όλου... των εγγενώς ίσων», όπως μας υπενθυμίζουν οι Σέσσιονς-Ντεβάλ στο δύσοσμο «Οικο-λα-λά» τους; Στο σημείο αυτό, οι Νάες-Ντεβάλ-Σέσσιονς εισάγουν κατευθείαν μια σειρά από εξαιρετικά αμφισβητήσιμους περιορισμούς – π.χ. «Θα πρέπει να ζούμε έτσι ώστε η επίδρασή μας σε άλλα είδη να είναι ελαχίστου παρά μεγίστου βαθμού» ή «Δεν έχουμε το δικαίωμα να καταστρέψουμε άλλα έμβια όντα άνευ επαρκών λόγων» ή, εν τέλει και με μεγαλύτερη μεγαλοπρέπεια, «Το σύνθημα της “μη επέμβασης” δεν συνεπάγεται ότι οι άνθρωποι δεν πρέπει να τροποποιούν (!) ορισμένα (!) οικοσυστήματα, όπως κάνουν και άλλα (!) είδη. Οι άνθρωποι έχουν τροποποιήσει την γη και πιθανώς (!) θα συνεχίσουν να το κάνουν. Το ζήτημα είναι ο χαρακτήρας (!) και η έκταση (!) αυτής της επέμβασης».

Κανείς δεν βγαίνει από τον βούρκο της «οικολογίας βάθους» χωρίς να λασπωθεί ολόκληρος. Ποιός ακριβώς είναι αρμόδιος για να αποφασίσει τον «χαρακτήρα» και την «έκταση» της ανθρώπινης «επέμβασης» στην «πρώτη φύση»; Ποιά είναι τα «ορισμένα» οικοσυστήματα που μπορούμε να τροποποιήσουμε και ποιά δεν πρέπει να γίνουν αντικείμενο ανθρώπινης «επέμβασης»; Εδώ συναντούμε πάλι το πρόβλημα-κλειδί που το «Οικο-λα-λά», συμπεριλαμβανομένης και της «οικολογίας βάθους», θέτει στους σοβαρούς και οικολογικά προσανατολισμένους ανθρώπους: το κοινωνικό είδος στην εξελικτική διάταξη των πραγμάτων.

Είναι άρρητη στην «οικολογία βάθους» η ιδέα ότι υπάρχει μια «Ανθρωπότητα» που αποτελεί κατάρα για τον φυσικό κόσμο, ότι η ατομική εαυτότητα πρέπει να μετασηματιστεί σε μια συμπαντική εαυτότητα η οποία, στην ουσία, υπερβαίνει το άτομο και την μοναδικότητά του. Ακόμη και η φύση δεν γλυτώνει από το είδος της στατικής και «προθεματικής» λογικής που καλλιεργούν οι ορθολογικοί θετικιστές. Η φύση, έτσι όπως ερμηνεύεται από την «οικολογία βάθους» αλλά και από τον Ντ. Φόρμαν, μετατρέπεται σε ένα είδος γραφικού τοπίου, σε ένα αξιοθαύμαστο θέαμα γύρω από την φωτιά της κατασκήνωσης (ίσως καπνίζοντας *Marlboro* για να νιώσουν τα παιδιά άντρες ή πίνοντας μπύρα *Budweiser* για να νιώσουν ευτυχισμένα) – και όχι σε μια εξελικτική ανάπτυξη που είναι σωρευτική και συμπεριλαμβάνει το ανθρώπινο είδος, τις εννοιολογικές ικανότητες της σκέψης του, τις εξαιρετικά συμβολικές μορφές επικοινωνίας του και, κλιμακούμενη σε «δεύτερη φύση», μια κοινωνική και πολιτισμική ανάπτυξη η οποία έχει την δική της ιστορία και τον δικό της μεταβολισμό με την αρχέγονη «πρώτη φύση». Η αντίληψη της φύσης ως σωρευτικής ανέλιξης από την «πρώτη» στη «δεύτερη φύση», είναι πιθανόν να καταδικαστεί ως «ανθρωποκεντρική» – λες και η ανθρώπινη

αυτοσυνείδηση δεν αποτελεί, στην καλύτερή της περίπτωση, φύση που κατέστη αυτοσυνείδητη.

Τα προβλήματα που εγείρει η «οικολογία βάθους» και η «βιοκεντρικότητα» δεν πέρασαν απαρατήρητα από τα πιο προβληματισμένα περιοδικά της Αγγλίας. Σε μια συζήτηση περί «βιοκεντρικής ηθικής», στο τεύχος 69 (1976) του *The New Scientist*, επί παραδείγματι, ο Μπέρναρντ Ντίξον παρατηρούσε ότι «δεν μπορεί να χαραχτεί καμία λογική διαχωριστική γραμμή» ανάμεσα στην προστασία των φαλαινών, των βοτάνων και των φλαμίνγκο αφενός και την εξάλειψη των παθογόνων μικροοργανισμών όπως ο ιός της ευλογιάς, αφετέρου. Επί του συγκεκριμένου ζητήματος, το δώρο του θεού στη μισανθρωπία, ο Ντέιβιντ Έρενφελντ, παρατηρεί χαριτωμένα ότι ο ιός της ευλογιάς είναι ένα «είδος που απειλείται με εξαφάνιση», στο βιβλίο του *Η Αλαζονεία του Ανθρωπισμού*, ένα έργο τόσο επιλεκτικό και μεροληπτικό ώστε θα ήταν προτιμότερο να ονομαζόταν «Η Αλαζονεία της Άγνοιας». Αναρωτιέται κανείς τί θα έπρεπε να κάνουμε για τον ιό του AIDS, αν ένα εμβόλιο ή μια θεραπευτική μέθοδος απειλούσε την «επιβίωσή» του; Ακριβέστερα, δεδομένης της ζέσης υπέρ της διαιώνισης του «οικοσυστήματος» για κάθε είδος, αναρωτιέται κανείς πώς θα έπρεπε να διαφυλαχτούν οι ιοί του AIDS και της ευλογιάς; Σε δοκιμαστικούς σωλήνες; Σε εργαστηριακές καλλιέργειες; Ή, για να είμαστε αληθινοί «οικολόγοι», στο «φυσικό περιβάλλον» τους, το ανθρώπινο σώμα; Σε αυτήν την περίπτωση, οι ιδεαλιστές θιασώτες της «οικολογίας βάθους» θα έπρεπε να προσκληθούν να προσφέρουν τον δικό τους οργανισμό για το συμφέρον της «βιοκεντρικής ισότητας». «Αν η φύση θα έπρεπε να αφεθεί να ακολουθήσει ανεμπόδιστη την πορεία της», όπως μας συμβουλεύει ο Φόρμαν, όσον αφορά τους Αιθίοπες και τους Ινδιάνους αγρότες, τότε οι επιδημίες, οι λιμοί, οι κακουχίες, οι πόλεμοι, ίσως ακόμα και οι αστεροειδείς που είχαν εξολοθρεύσει τα μεγάλα ερπετά της μεσοζωικής περιόδου, δεν

θα έπρεπε να εμποδιστούν –με την επέμβαση της «δεύτερης φύσης»– να καταστρέψουν την αγνότητα της «πρώτης φύσης». Όταν βρίσκεται κανείς αντιμέτωπος με τόσο παραλογισμό, κυριεύεται πράγματι από την μανία της πολεμικής.

Στην ουσία του, ο εκλεκτικισμός που μετατρέπει την «οικολογία βάθους» σε μια σαλάτα εννοιών και διαθέσεων, είναι ανυπόφορα ρεφορμιστικός και σε εκπληκτικό βαθμό περιβαλλοντιστικός – παρά τους αφορισμούς του κατά της «επιφανειακής οικολογίας». Είναι μια σαλάτα για όλα τα γούστα. Μήπως είστε ένας μετριοπαθής φιλελεύθερος; Τότε μην ανησυχείτε: οι Ντεβάλ–Σέσσιονς συγκατανεύουν υπέρ της «μεταρρύθμισης της νομοθεσίας», των συνασπισμών, των «διαμαρτυριών», του «γυναικείου κινήματος» (σε όλα αυτά αφιερώνουν δέκα αράδες στο δοκίμιό τους «Μειονοτική Παράδοση και Άμεση Δράση»), της «δράσης μέσα στην χριστιανική παράδοση», της «αμφισβήτησης της τεχνολογίας» (μια συγκλονιστική παρατήρηση, αν έγινε ποτέ), της «δράσης για μια Πράσινη πολιτική» (με ποιά ρεύμα της, τους ρεαλιστές ή τους ριζοσπάστες;), κοντολογίς, μπορούμε να περιμένουμε τα πάντα από μια τόσο «συμπαντική» φιλοσοφία. Τα πάντα φαίνονται να έχουν θέση μέσα στη σαλάτα της «οικολογίας βάθους»: ο αναρχισμός στο ένα άκρο και ο φασισμός στο άλλο. Όπως οι επιχειρήσεις *Fast Food* που διαμορφώνουν την κουλτούρα μας, έτσι και η «οικολογία βάθους» είναι το *Fast Food* των δήθεν ριζοσπαστών περιβαλλοντολόγων.

Παρά την επίφαση «ριζοσπαστικότητας» της, η «οικολογία βάθους» εκφράζει περισσότερο το κίνημα της «Νέας Εποχής» και της «Εποχής του Υδροχόου» από ό,τι τα ομώνυμα περιβαλλοντολογικά κινήματα τα οποία καταδικάζει. «Αν η μελέτη του εγώ σημαίνει να ξεχνάς το εγώ», για να προσθέσω ένα ταοϊστικό χωρίο που μας χαρίζουν οι Σέσσιονς–Ντεβάλ, τότε το «είμαστε–όλοι–ένα» με το οποίο μας «διαφωτίζουν», είναι πιο άβουλο και από τον Τεγιάρ ντε Σαρντέν, του οποίου ο χριστιανικός μυστικισμός περιφρονείται τόσο πολύ από τους συγγραφείς της *Οικολογίας Βάθους*. Πράγματι, ο βαθμός στον οποίο η «οικολογία βάθους» προσιδιάζει σε μερικά από τα χειρότερα χαρακτηριστικά των «κυρίαρχων αντιλήψεων» τις οποίες ισχυρίζεται ότι απορρίπτει, φαίνεται με εκπληκτική σαφήνεια σε ένα από τα πιο θεμελιώδη και διαρκώς προβαλλόμενα αιτήματά της: συγκεκριμένα, ότι ο πληθυσμός της γης πρέπει να μειωθεί δραστικά, σύμφωνα με έναν οπαδό της, στα 500 εκατομμύρια. Αν οι «οικολόγοι βάθους» έχουν έστω και αμυδρή γνώση των «θεωρητικών του υπερπληθυσμού», τους οποίους οι Ντεβάλ και Σέσσιονς επικαλούνται με θαυμασμό –συγκεκριμένα τους Τ. Μάλθους, Ουίλλιαμ Βογκτ και Πωλ Έρλιχ– τότε θα υποχρεωθούν να προσθέσουν: με μέτρα που στην ουσία είναι οικοφασιστικά. Αυτό το φάσμα ορθώνεται απειλητικό μπροστά μας με την απεχθή παρατήρηση των Σέσσιονς–Ντεβάλ: «... όσο περισσότερο καθυστερούμε (τον πληθυσμιακό έλεγχο) τόσο δραστικότερα μέτρα θα χρειαστούν».

Οι μαλθουσιανοί «βάθους»

Οι μαλθουσιανοί «βάθους»

Το «πληθυσμιακό ζήτημα» έχει μια μακρά και σύνθετη καταγωγή –καταγωγή που κατέχει κεντρική θέση μέσα στον χυδαίο βιολογισμό τον οποίο προωθούν οι Ντεβάλ–Σέσσιονς που αμφισβητεί ριζικά τον ίδιο τον τρόπο σκέψης των «οικολόγων βάθους» αναφορικά με τα κοινωνικά προβλήματα, για να μην αναφέρουμε τον τρόπο που τα επιλύουν.

Η αξιοθρήνητα σύντομη «ιστορία» του πληθυσμιακού προβλήματος που μας προσφέρουν οι Ντεβάλ–Σέσσιονς θα μπορούσε απλώς να προκαλέσει αμηχανία αναφορικά με την απλοϊκότητά της, αν δεν ήταν τόσο αντιδραστική στην εκδίπλωσή της.

Ο Τόμας Μάλθους (1766–1854) ερμηνεύεται σαν ένας προφήτης του οποίου η προειδοποίηση «ότι η αύξηση του αν-

θρώπινου πληθυσμού θα ξεπερνούσε κατά πολύ αυτόν της παραγωγής τροφίμων... αγνοήθηκε από το ογκούμενο κύμα του βιομηχανικού-τεχνολογικού οπτιμισμού». Θα δούμε ότι η δήλωση αυτή είναι σκέτη αερολογία και ότι αυτό που οι Ντεβάλ-Σέσσιονς ονομάζουν «το ογκούμενο κύμα του βιομηχανικού-τεχνολογικού οπτιμισμού» ήταν στην πραγματικότητα οι ριζοσπάστες του 19ου αιώνα, οι οποίοι εναντιώθηκαν στην άγρια εκμετάλλευση που επεβλήθη στους καταπιεζόμενους του κόσμου από τον βιομηχανικό καπιταλισμό, συχνά στο όνομα του μαλθουσιανισμού. Οι Ντεβάλ-Σέσσιονς εγκωμιάζουν τον Ουίλλιαμ Κάττον Τζ. επειδή εφαρμόζει «την οικολογική έννοια της ικανότητας» ενός οικοσυστήματος «να συντηρεί έναν πληθυσμό» (χρησιμοποίησα αυτόν τον όρο χρόνια πριν από τον Κάττον, στα γραπτά μου για την κοινωνική οικολογία, στα μέσα της δεκαετίας του 1960, αν και για πολύ διαφορετικούς σκοπούς από αυτούς του Κάττον) και τον Τζωρτζ Πέρκινς Μαρς επειδή προειδοποίησε ότι «η επίδραση του σύγχρονου ανθρώπου στο περιβάλλον θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την επιτάχυνση των ρυθμών εξαφάνισης των ειδών» (μια αντίληψη καθόλου πρωτότυπη αφού το αποδημητικό περιστερί και ο βίσονας αντιμετώπιζαν ήδη από τότε τον κίνδυνο να εξαφανιστούν, όπως όλοι γνώριζαν). Τελικά, οι Ντεβάλ-Σέσσιονς καταλήγουν να αερολογούν. «Η περιβαλλοντική κρίση», μας λένε πομπωδώς, «εκφράστηκε πιο συγκροτημένα από τον οικολόγο Ουίλλιαμ Βογκτ (*Ο Δρόμος προς την Επιβίωση*, 1948), ο οποίος υπήρξε πρόδρομος του ριζοσπάστη (!) οικολόγου Πωλ Έρλιχ και του έργου του της δεκαετίας του 1960».

Οι Ντεβάλ-Σέσσιονς γράφουν συχνά με αυτάρεσκη βεβαιότητα για θέματα τα οποία ουσιαστικά αγνοούν εντελώς. Αυτό είναι ιδιαίτερα φανερό στην περίπτωση της λεγόμενης «διαμάχης περί του υπερπληθυσμού», μιας διαμάχης που μάλιστα για περισσότερο από διακόσια χρόνια – και η οποία περιλαμβάνει εκρηκτικά πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, τα ο-

ποία ώθησαν τα πιο αντιδραστικά στοιχεία της αγγλικής και αμερικανικής κοινωνίας (που εκπροσωπούνται ως επί το πλείστον από τους Τ. Μάλθους, Ο. Βογκτ και Πωλ Έρλιχ) ενάντια σε αυθεντικούς ριζοσπάστες που ζητούσαν θεμελιώδεις αλλαγές στην δομή της κοινωνίας. Στην πραγματικότητα, για να διαλευκανθεί το «Οικο-λα-λά» δύο μόνον παραγράφων από εκείνα με τα οποία μας ρυπαίνουν οι Ντεβάλ-Σέσσιονς, θα χρειαζόταν ένας μεγάλος τόμος προσεκτικής ανάλυσης.

Πρώτα απ' όλα, ο Τόμας Μάλθους δεν ήταν προφήτης. Ήταν απολογητής της αθλιότητας στην οποία η Βιομηχανική Επανάσταση καταδίκασε την αγροτιά και την εργατική τάξη της Αγγλίας. Το εντελώς παραπλανητικό του επιχείρημα ότι ο πληθυσμός αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο ενώ η διαθέσιμη τροφή αυξάνεται με αριθμητική πρόοδο, δεν αγνοήθηκε από την άρχουσα τάξη της Αγγλίας. Όχι μόνον ελήφθη σοβαρά υπόψη αλλά και ενσωματώθηκε στον κοινωνικό δαρβινισμό σαν μια εξήγηση του γιατί η καταπίεση αποτελούσε αναγκαίο γνώρισμα της κοινωνίας και γιατί οι πλούσιοι, οι λευκοί ιμπεριαλιστές και οι προνομιούχοι αντιπροσώπευαν τους «ικανότερους» που ήταν προικισμένοι για να «επιβιώσουν» – περιττό να ειπωθεί, σε βάρος της εξαθλιωμένης πλειοψηφίας. Γραμμένη και στρεφόμενη ενάντια κυρίως στο απελευθερωτικό όραμα του Ουίλλιαμ Γκόντγουιν, η μικρόψυχη *Πραγματεία Αναφορικά με τα Αίτια του Υπερπληθυσμού*, του Μάλθους, προσπάθησε να δείξει ότι η πείνα, η φτώχεια, η αρρώστια και ο πρόωρος θάνατος είναι *αναπόφευκτα* επειδή ακριβώς ο πληθυσμός και η διαθέσιμη τροφή αυξάνονται με διαφορετικούς ρυθμούς. Συνεπώς, ο πόλεμος, οι λιμοί και οι επιδημίες (ο Μάλθους αργότερα πρόσθεσε και την «ηθική αναστολή») ήταν απαραίτητα για να περιοριστεί αριθμητικά ο πληθυσμός – περιττό να ειπωθεί, ο πληθυσμός των «κατωτέρων στρωμάτων της κοινωνίας», τα οποία στιγματίζει σαν τους κύριους παραβάτες των άτεγκτων «νόμων» του περί πληθυσμού. (Βλ. το 5ο κεφάλαιο της *Πραγ-*

ματείας του, το οποίο, παρ' όλη την «ζέση» του για την αθλιότητα των «κατωτέρων στρωμάτων», καταφέρεται ενάντια στην Νομοθεσία Κοινωνικής Προνοίας (*Poor Laws*) και υποστηρίζει ότι «το δυσβάσταχτο βάρος της φτώχειας που βαρύνει αυτό το τμήμα της κοινωνίας είναι ένα κακό τόσο βαθιά ριζωμένο, ώστε κανένα είδος ανθρώπινης ευστροφίας δεν είναι δυνατόν να το ξεριζώσει». Στην πραγματικότητα, ο Μάλθους έγινε ο κατεξοχήν ιδεολόγος της γεω-αρπακτικής αγγλικής τάξης των ευγενών στην προσπάθειά της να στερήσει τους αγρότες από την παραδοσιακή κοινοτική γη, καθώς και των Άγγλων καπιταλιστών για να εξαναγκάσουν παιδιά, γυναίκες και άντρες να δουλεύουν μέχρι θανάτου μέσα στο νεοεμφανιζόμενο «βιομηχανικό-τεχνολογικό» εργοστασιακό σύστημα.

Ο μαλθουσιανισμός συνέβαλε τα μέγιστα σε αυτή την εξαθλίωση του πνεύματος, την οποία αποτύπωσε ο Τσαρλς Ντίκενς στα περίφημα μυθιστορήματά του *Όλιβερ Τουϊστ* και *Δύσκολα Χρόνια*. Αυτό το δόγμα, ο δημιουργός του και οι ευτραφείς πλούσιοι που ευεργετούνταν από αυτό, πολεμήθηκαν άγρια από τον εξέχοντα Άγγλο αναρχικό Ουίλλιαμ Γκόντγουιν, τον πρωτοπόρο σοσιαλιστή Ρόμπερτ Όουεν και το αναδυόμενο χαρτιστικό κίνημα των Άγγλων εργατών στις αρχές του 19ου αιώνα. Την στιγμή που το «ογκούμενο κύμα του βιομηχανικού-τεχνολογικού οπτισμού» αποδείκνυε ότι οι ιδέες του Μάλθους ήταν βλακώδεις, στην πραγματικότητα, την στιγμή που οι βελτιωμένες οικονομικές συνθήκες καθιστούσαν ολοφάνερο ότι η βελτίωση της ποιότητας της ζωής και της κοινωνικής θέσης των γυναικών τείνει να μειώνει τον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού, ο Κάρολος Δαρβίνος χρησιμοποίησε αφελώς τον μαλθουσιανισμό για να εξηγήσει την θεωρία του περί «φυσικής επιλογής». Η θεωρία αυτή έγινε το θεμέλιο του νέου κοινωνικού δαρβινισμού, που ήταν πολύ της μόδας στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα και που έβλεπε την κοινωνία σαν μία «ζούγκλα» μέσα στην οποία μόνον οι «ι-

κανότεροι» (συνήθως οι πλούσιοι και οι λευκοί) μπορούσαν να επιβιώσουν σε βάρος των «ανίκανων» (συνήθως των φτωχών και των εγχρώμων). Στην πραγματικότητα, ο Μάλθους προσέφερε μια ιδεολογία που δικαιολογούσε την ταξική κυριαρχία, τον ρατσισμό, την υποβάθμιση των γυναικών και, εν τέλει, την εγκαθίδρυση της αυτοκρατορίας του αγγλικού ιμπεριαλισμού, που θα οδηγούσε σταδιακά στον γερμανικό φασισμό και τις βιομηχανικές του τεχνικές μαζικής σφαγής.

Όλα αυτά συνέβησαν πολύ καιρό αφότου οι αγγλικές άρχουσες τάξεις, παραφουσκωμένες με μαλθουσιανό χυλό, άφησαν σκοπίμως να πεθάνει της πείνας ένας μεγάλος αριθμός Ιρλανδών αγροτών, στην διάρκεια των «λιμών», από την έλλειψη πατάτας κατά τη δεκαετία 1840-50, εφαρμόζοντας την μαλθουσιανή αντίληψη ότι «θα πρέπει να επιτρέπουμε στην φύση να τραβά τον δρόμο της».

Ο μαλθουσιανισμός δεν ήκμασε μόνον στο Τρίτο Ράιχ του Χίτλερ. Αναγεννήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1940, ως αποτέλεσμα των τότε νεοανακαλυφθέντων αντιβιοτικών για τον έλεγχο των μολυσματικών ασθενειών. Ακολουθώντας το ρεύμα της νέας *Pax Americana* μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο Ουίλλιαμ Βογκτ και ένας μεγάλος αριθμός νεο-μαλθουσιανών αντιτέθηκαν στην χρήση των νεοανακαλυφθέντων αντιβιοτικών για τον έλεγχο των ασθενειών και την αποτροπή θανάτων – ως συνήθως, αντιτέθηκαν κυρίως στην χρησιμοποίησή τους στη Ασία, στην Αφρική και στη Λατινική Αμερική. Μια νέα «διαμάχη αναφορικά με τον (υπερ)πληθυσμό» ξέσπασε πάλι, με τον Ροκφέλλερ (και τα συμφέροντά του) και τις εταιρείες-μεγαλοκαρχαρίες να συμπαρατάσσονται με τους νεομαλθουσιανούς από την μια μεριά και, ενδιαφερόμενους ανθρώπους κάθε είδους, από την άλλη, να συμπαρατάσσονται με θεωρητικούς του Τρίτου Κόσμου σαν τον Τζόσουα ντε Κάστρο, ο οποίος έγραψε εξαιρετικά διαφωτιστικές αναλύσεις που καταδίκαζαν αυτή την νέα μορφή μισανθρωπιάς.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, ο Πωλ Έρλιχ και οι αποχαλινωμένοι φανατικοί οπαδοί της Μηδενικής Πληθυσμιακής Αύξησης μόλυναν το περιβαλλοντολογικό κίνημα με αιτήματα υπέρ της συγκρότησης ενός κυβερνητικού γραφείου (τίποτα λιγότερο!) για τον «έλεγχο» του πληθυσμού, προβάλλοντας, την αισχρή ηθική της «διαλογής» αναφορικά με την χορήγηση ή την άρνηση χορήγησης βοήθειας στις λεγόμενες «υπανάπτυκτες» χώρες. Αυτός καθεαυτός ο βαθμός στον οποίο η «ηθική» αυτή αποτέλεσε το κριτήριο για την αποστολή τροφίμων σε χώρες που συμπαράτάχθηκαν με τις ΗΠΑ στην διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και για την άρνηση βοήθειας σε όσες δεν συμπαράτάχθηκαν μαζί τους, θα μπορούσε να αποτελέσει μια ενδιαφέρουσα ιστορία. Ο Έρλιχ, με την σειρά του, άρχισε να επιδίδεται και πάλι σε μια προσπάθεια να πλασάρει μια εκδοχή νεο-μαλθουσιανισμού της δεκαετίας του 1970 – και πιθανόν μέχρι πρόσφατα, όταν η «οικολογία βάθους» του επεφύλαξε μια θέση προφήτη στο πάνθεον της «ριζοσπαστικής» οικολογίας. Φήμες λένε ότι οι μαύροι φοιτητές από την ίδια την ακαδημαϊκή «αυλή» του Έρλιχ έκριναν το βιβλίο του *Η Πληθυσμιακή Έκρηξη* ως ρατσιστικό στην ουσία του και κομμένο και ραμμένο στα μέτρα του αμερικανικού ιμπεριαλισμού.

Εν πάση περιπτώσει, αποτελεί καινοτομία να μαθαίνουμε ότι ο Έρλιχ θα πρέπει να θεωρείται «ριζοσπάστης» και ότι «αντι-ρεφορμιστές» σαν τους Ντεβάλ-Σέσσιονς τσαλαβουτούν μέσα στον βόθρο του μαλθουσιανισμού – όπως το ίδιο κάνουν και πολλοί άλλοι που αφελώς αυτοαποκαλούνται «οικολόγοι βάθους». Αναρωτιέται κανείς αν συνειδητοποιούν πόσο αντιδραστικό ρόλο έπαιξε αυτό το δόγμα ανά τους αιώνες.

Στο βιβλίο τους *Πρώτα η Τροφή*, οι Φράνσις Μουρ Λαπ και Τζόζεφ Κόλλινς έκαναν έξοχη δουλειά δείχνοντας ότι τα αίτια της πείνας δεν βρίσκονται στην «φυσική» σπάνη της τροφής ή στην αύξηση του πληθυσμού, αλλά στην κοινωνική και

πολιτισμική αποσάθρωση. (Είναι αξιοσημείωτο ότι οι Ντεβάλ-Σέσσιονς δεν περιλαμβάνουν στην βιβλιογραφία τους αυτό το έξοχο βιβλίο.) Το βιβλίο αυτό πρέπει να διαβαστεί από πολλούς ώστε να γίνουν κατανοητά τα αντιδραστικά επακόλουθα των δημογραφικών θέσεων της «οικολογίας βάθους».

Και, πράγμα εξίσου σημαντικό: η δημογραφία είναι ένας εξαιρετικά διαφορούμενος κλάδος των κοινωνικών επιστημών, ο οποίος δεν μπορεί να υποβιβαστεί σε απλό αριθμητικό παιχνίδι της βιολογικής αναπαραγωγής. Οι άνθρωποι δεν είναι ζώφια (το είδος που οι νεο-μαλθουσιανοί επιλέγουν και αρέσκονται να αναφέρουν). Η αναπαραγωγική συμπεριφορά τους καθορίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από πολιτισμικές αξίες, βιοτικά επίπεδα, κοινωνικές παραδόσεις, την κοινωνική θέση των γυναικών, θρησκευτικές δοξασίες, κοινωνικοπολιτικές διαμάχες και ποικίλες κοινωνικοπολιτιστικές προσδοκίες. Αν καταστραφεί ένας αναλλοίωτος προκαπιταλιστικός πολιτισμός και οι άνθρωποί του διωχθούν από τα εδάφη τους και φυλακιστούν σε αστεακές τρώγλες, τότε, κατά ειρωνικό τρόπο, εξαιτίας της εξαθλίωσης, ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού μάλλον θα εκτιναχθεί στα ύψη παρά θα μειωθεί. Όπως είτε ο Γκάντι στους Βρετανούς, ο ιμπεριαλισμός άφησε στους εξαθλιωμένους φτωχούς και άστεγους Ινδούς κάτι ελάχιστα περισσότερο, στη ζωή, από την άμεση ικανοποίηση που προσφέρει η ερωτική πράξη και την δικαιολογημένα εξασθενημένη αίσθηση της προσωπικής και, πολύ λιγότερο, της κοινωνικής υπευθυνότητας. Υποβιβάστε τις γυναίκες σε σκέτες αναπαραγωγικές μηχανές και ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού θα εκτιναχθεί στα ύψη.

Αντιθέτως, προσφέρετε στους ανθρώπους ικανοποιητική ζωή, μόρφωση, μια αίσθηση δημιουργικού νοήματος στην ζωή και, προπάντων, απαλλάξτε τις γυναίκες από τον ρόλο τους των απλών παραγωγών παιδιών και η πληθυσμιακή αύξηση θα αρχίσει να σταθεροποιείται και οι ρυθμοί αύξησης μπορεί ακόμα και να ακολουθήσουν αντίστροφη φορά. Πράγματι, η αύξη-

ση του πληθυσμού και οι στάσεις απέναντί της, ποικίλουν από κοινωνία σε κοινωνία, ανάλογα με τον τρόπο ζωής, τις ιδέες των ανθρώπων και τις κοινωνικοοικονομικές σχέσεις που καθιερώνουν. Τίποτα δεν καθιστά πιο έκδηλο το χυδαίο, συχνά αντιδραστικό και ασφαλώς ρηχό, ιδεολογικό πλαίσιο της «οικολογίας βάθους» – παρ' όλη την αποκεντρωτική, αντι-ιεραρχική και «ριζοσπαστική» ρητορική της– από την αποπνικτική «βιολογική» θεώρηση του πληθυσμιακού ζητήματος και τήν συμπερίληψη των Μάλθους, Βογκτ και Έρλιχ στο στερέωμα των προφητών της.

Την στενή σύνδεση των κοινωνικών παραγόντων με τη δημογραφία, καταδεικνύει ίσως καλύτερα το γεγονός ότι στην Ευρώπη, καθ' όλη την διάρκεια του 19ου και του 20ού αιώνα, οι βελτιωμένες συνθήκες ζωής οδήγησαν στην μείωση των ρυθμών πληθυσμιακής αύξησης και σε μερικές περιπτώσεις, σε αρνητικούς ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης. Στην διάρκεια του μεσοπολέμου, αυτή η μείωση έγινε τόσο «σοβαρή» σε χώρες που προετοιμάζονταν για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ώστε καθιερώθηκε απονομή βραβείων σε μητέρες που γεννούσαν μεγάλο αριθμό παιδιών (διάβαζε: τροφή για τα κανόνια). Προσφάτως στην Ιαπωνία, οι βιομήχανοι ανησύχησαν τόσο πολύ από την μείωση του εργατικού δυναμικού της χώρας, μείωση που οφειλόταν στην νομιμοποίηση των αμβλώσεων, ώστε απάτησαν την ανάκληση αυτού του νόμου.

Αυτά τα παραδείγματα μπορούν να διαμορφώσουν τις γενικές αρχές μιας δημογραφικής θεωρίας, σύμφωνα με την οποία, η ανάγκη για εργασία παίζει συνήθως σημαντικότερο ιστορικά ρόλο στις διακυμάνσεις του πληθυσμού από την βιολογική συμπεριφορά και την σεξουαλική επιθυμία. Αν οι γυναίκες θεωρηθούν σαν θηλυκά ζώφια και οι άντρες σαν οι άμυαλοι σύντροφοί τους, καθοριζόμενοι και οι δύο περισσότερο από το ένστικτο παρά από την ποιότητα ζωής, τότε οι Ντεβάλ-Σέσσιονς διαθέτουν όντως ένα επιχείρημα – και, μάλλον σί-

γουρα, μια χυδαία προστατευτική και καθορισμένη από το φύλο τους αντίληψη, την οποία πρέπει προσεκτικά να εξετάσουν οι φεμινιστές-φεμινίστριες που δηλώνουν «οικολόγοι βάθους». Αν οι άνθρωποι δεν είναι ζώφια, τότε η «οικολογία βάθους» αναδίδει την δυσωδία του χυδαίου βιολογισμού, τον οποίο μπορεί να συναγωνιστεί μόνον η απλουστευτική της ερμηνεία από τους Μάλθους & Σια.

Το *Earth First!*, του οποίου ο εκδότης διακηρύσσει ότι είναι ένθερμος «οικολόγος βάθους», καθόλου δεν μας εξέπληξε όταν δημοσίευσε ένα άρθρο με τίτλο «Πληθυσμός και AIDS» (1–5–1987), όπου προβαλλόταν το αποτρόπαιο επιχείρημα ότι το AIDS είναι επιθυμητό ως μέσο ελέγχου του πληθυσμού. Δεν επρόκειτο για κακόγουστο αστείο. Ήταν προσεκτικά τεκμηριωμένο. Το AIDS όχι μόνον θα σκοτώσει πολλούς, βεβαιώνει ο συγγραφέας (που κρύβεται πίσω από το ψευδώνυμο «Miss Ann Thropy»¹, ένα είδος μαύρου χιούμορ που θα μπορούσε να εκληφθεί και ως δείγμα αρσενικής σωβινιστικής αλαζονείας), αλλά «είναι πιθανόν να προκαλέσει την κατάρρευση της τεχνολογικής υποδομής (διάβαζε: της διαθέσιμης τροφής) και της εξαγωγής της, πράγμα που θα μειώσει ακόμα περισσότερο τον ανθρώπινο πληθυσμό». Αυτοί οι άνθρωποι τρέφονται με συμφορές, με την ανθρώπινη δυστυχία και αθλιότητα, κατά προτίμηση χωρών του Τρίτου Κόσμου, όπου το AIDS αποτελεί πολύ μεγαλύτερο πρόβλημα από ό,τι αλλού.

Έως ότου ξεσκεπάσουμε τον «Miss Ann Thropy» (πρόκειται άραγε πάλι για τον Ντ. Φόρμαν;) δεν έχουμε κανένα λόγο να αμφιβάλουμε ότι αυτός ο τρόπος σκέψης –ή η απουσία σκέψης– εναρμονίζεται πλήρως με τα «δραστικότερα... μέτρα» που οι Σέσσιονς-Ντεβάλ πιστεύουν ότι πρέπει να αναζητήσουμε. Δεν αντιφάσκει επίσης με τον Μάλθους και τον Βογκτ, πιθανώς ούτε και με τον Έρλιχ, η άποψη ότι δεν θα έπρεπε να

1. Μισανθρωπία (Σ.τ.Μ.).

προσπαθήσουμε να βρούμε θεραπεία γι' αυτήν την ασθένεια, η οποία μπορεί να συμβάλει τόσο πολύ στην μείωση του πληθυσμού. Υποθέτω ότι η «Βιοκεντρική Δημοκρατία» δεν θα έπρεπε να απαιτεί τίποτα λιγότερο από μια πολιτική του τύπου «κάτω τα χέρια από τον ιό του AIDS» και πιθανώς από εξίσου θανατηφόρους μικροοργανισμούς που εμφανίζονται στο ανθρώπινο είδος.

Τι είναι κοινωνική οικολογία

Η κοινωνική οικολογία δεν είναι ούτε «βαθιά», ούτε «υψηλή», ούτε «χοντρή». Είναι *κοινωνική*. Δεν ανατρέχει σε ξόρκια, σε σουτρά, σε διαγράμματα ροής ή πνευματιστικές εκκεντρικότητες. Είναι κατηγορηματικά *ορθολογική*. Δεν επιχειρεί να διανθίσει μεταφορικές μορφές πνευματιστικής μηχανοκρατίας και χυδαίου βιολογισμού με ταοϊστικά, βουδιστικά, χριστιανικά ή σαμανικά «Οικο-λα-λά». Είναι μια συνεκτική μορφή *νατουραλισμού* που εστιάζει στην *εξέλιξη* και την *βιόσφαιρα*, όχι σε ουράνιες θεότητες, αναζητώντας θρησκευτικοφανείς και υπερφυσικές ερμηνείες των φυσικών και κοινωνικών φαινομένων.

Φιλοσοφικά, η κοινωνική οικολογία πηγάζει από μια ενιαία οργανική παράδοση της Δυτικής Φιλοσοφίας που αρχίζει με τον Ηράκλειτο, την σχεδόν εξελικτική διαλεκτική του Αριστοτέλη και του Χέγκελ και την έξοχη κριτική προσέγγιση της περίφημης Σχολής της Φρανκφούρτης – ιδιαίτερα την καταλυτική κριτική της επί του λογικού θετικισμού (ο οποίος εμφανίζεται επανεπιλημμένως στον Νάες) και του πρωτόγονου μυστικισμού του Χάιντεγκερ (που αναφύεται παντού μέσα στην φιλολογία της «οικολογίας βάθους»).

Κοινωνικά, είναι επαναστατική και όχι απλώς «ριζοσπαστική». Αποκαλύπτει κριτικά ολόκληρη την εξέλιξη όλων των μορφών της ιεραρχίας, συμπεριλαμβανομένου του νεο-μαλ-

θουσιανικού ελιτισμού, της οικο-κτηνωδίας του Ντ. Φόρμαν, του αντι-ανθρωπισμού ενός Ντ. Έρενφελντ και ενός «Miss Ann Thorry» και του λανθάνοντος ρατσισμού, της Πρωτοκοσμικής αλαζονείας και του γιάπικου μηδενισμού του μεταμοτέρνου πνευματισμού. Έχει τις ρίζες της στις βαθυστόχαστες οικο-αναρχικές αναλύσεις ενός Πέτρου Κροπότκιν, στις ριζοσπαστικές οικονομικές αντιλήψεις ενός Καρλ Μαρξ, στην απελευθερωτική προοπτική του επαναστατικού Διαφωτισμού, όπως διατυπώθηκε από τον εξέχοντα Εγκυκλοπαιδιστή Ντενίς Ντιντερό, στους *Λυσσασμένους* της Γαλλικής Επανάστασης, στα επαναστατικά φεμινιστικά ιδεώδη της Λουίζ Μισέλ και της Έμμα Γκόλντμαν, στα κοινοτιστικά οράματα του Πωλ Γκούντμαν και του Ε.Α. Γκάτκιντ και στα διάφορα οικο-επαναστατικά μανιφέστα των αρχών της δεκαετίας του 1960.

Πολιτικά, είναι *Πράσινη – ριζοσπαστικά* «Πράσινη». Συμπαράτάσσεται με τις αριστερές τάσεις των Γερμανών Πράσινων και με τα εξωκοινοβουλευτικά ακτιβιστικά κινήματα των ευρωπαϊκών πόλεων, με το αμερικανικό ριζοσπαστικό οικο-φεμινιστικό κίνημα που εμφανίζεται στις μέρες μας με το αίτημα για μια νέα πολιτική, βασισμένη πάνω στις πρωτοβουλίες πολιτών, στις συνελεύσεις γειτονιάς, στην παράδοση των Συνελεύσεων Πόλης της Νέας Αγγλίας, με τα αδέσμευτα αντιμπεριαλιστικά κινήματα εντός και εκτός των ΗΠΑ, με τους αγώνες των εγχρώμων για πλήρη απελευθέρωση από την κυριαρχία των προνομιούχων λευκών και των υπερδυνάμεων και των δύο πλευρών του Σιδηρού Παραπετάσματος.

Ηθικά, είναι κατηγορηματικά *ανθρωπιστική*, με το αναγεννησιακό νόημα του όρου και όχι με το υποβαθμισμένο νόημα του «Ανθρωπισμού» που έχουν προσδώσει στον όρο οι Φόρμαν και Έρενφελντ, το συνονθύλευμα των «οικολόγων βάθους» και οι όμοιοί τους. Από την γέννησή του, ο ανθρωπισμός σήμαινε μια μετάθεση της προσοχής από τον ουρανό στη γη, από την δεισιδαιμονία στον Λόγο, από τις θεότητες στους

ανθρώπους – οι οποίοι αποτελούν προϊόντα της φυσικής εξέλιξης όσο και οι αρκούδες και οι φάλαινες. Η κοινωνική οικολογία δεν δέχεται μια «βιοκεντρικότητα» που ουσιαστικά αρνείται ή υποβιβάζει την μοναδικότητα των ανθρώπων, την ανθρώπινη υποκειμενικότητα, ορθολογικότητα, αισθητική, αισθαντικότητα και την ηθική δυνατότητα αυτού του εκπληκτικού είδους. Παρομοίως, η κοινωνική οικολογία απορρίπτει μια «ανθρωποκεντρικότητα» που παρέχει στους λίγους προνομιούχους το δικαίωμα να καταληστεύουν τον κόσμο της ζωής, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών, των νέων, των φτωχών και των μη προνομιούχων. Απορρίπτει κατηγορηματικά κάθε είδους «κεντρικότητα», θεωρώντας την όνομα της ιεραρχίας και της κυριαρχίας – είτε πρόκειται για την κυριαρχία ενός μυστικιστικού «Ανθρώπου» πάνω στη Φύση, είτε για την κυριαρχία μιας εξίσου μυστικιστικής «Φύσης» πάνω στους ανθρώπους. Αρνείται σταθερά ότι η «Φύση» είναι ένα γραφικό αξιοθέατο που θαυμάζουν ορεσίβιοι σαν τον Φόρμαν από ένα ύψωμα της Νεβάδα ή οι κακομαθημένοι γιάπες από το παράθυρο των πλήρως εξηλεκτρισμένων εξοχικών τους. Για την κοινωνική οικολογία, η φύση συνιστά μια φυσική εξέλιξη και όχι μια συμπαντική διευθέτηση που είναι απολιθωμένη σε μια στιγμή της αιωνιότητας, την οποία πρέπει να την «τιμούμε», να την «ειδωλοποιούμε» και να την λατρεύουμε δουλικά σαν τις θεότητες που οι ιερείς και οι ιέρειες ενθρονίζουν υπεράνω μας στην σφαίρα της «Υπερφύσης», η οποία υπονομεύει την νατουραλιστική ακεραιότητα μιας αυθεντικής οικολογίας. Η φυσική εξέλιξη συνιστά φύση υπ' αυτήν καθεαυτήν την έννοια ότι συνίσταται από άτομα, μόρια που έχουν εξελιχτεί σε αμινοξέα, πρωτεΐνες, μονοκύτταρους οργανισμούς, γενετικούς κώδικες, ασπόνδυλα και σπονδυλωτά, αμφίβια, ερπετά, θηλαστικά, πρωτεύοντα θηλαστικά και ανθρώπινα όντα – όλα αυτά, με μια σωρευτική ώθηση προς μια διαρκώς μεγαλύτερη πολυπλοκότητα, διαρκώς μεγαλύτερη υποκειμενικότητα και, τελικά, έναν

διαρκώς ποιοτικότερο νου, με μια ικανότητα για εννοιολογική σκέψη, για διά συμβόλων επικοινωνία στην πιο εκλεπτυσμένη της μορφή και για αυτοσυνείδηση, με την οποία η φυσική εξέλιξη μαθαίνει τον εαυτό της σκόπιμα και προμελετημένα.

Αυτό το θαύμα που ονομάζουμε «Φύση», δημιούργησε το θαύμα που ονομάζουμε *Homo Sapiens* – «σκεπτόμενο άντρα» και, πράγμα σημαντικότερο για την ανάπτυξη της κοινωνίας, «σκεπτόμενη γυναίκα», της οποίας η αρχέγονη οικιακή σφαίρα δραστηριότητας αποτέλεσε το πεδίο όπου γεννήθηκε η κοινωνική μέριμνα, η ανθρώπινη ευαισθησία, η αγάπη και η ιδεαλιστική αφοσίωση. Ουσιαστικά, το ανθρώπινο είδος είναι δημιούργημα της φυσικής εξέλιξης, στον ίδιο βαθμό που είναι και οι γαλαζοπράσινες άλγες. Ο υποβιβασμός αυτού του είδους στο όνομα του «αντι-ανθρωπισμού», της «Miss Ann Thorpy» (για να χρησιμοποιήσω την χυδαία γλώσσα ενός άγνωστου ορεσίβιου του *Earth First!*), η άρνηση της εννοιολογικής σκέψης, σημαίνει άρνηση της πλούσιας γονιμότητας της φυσικής εξέλιξης καθεαυτής. Διαχωρίζοντας τους ανθρώπους και την κοινωνία από την φύση, διχοτομούμε και ακρωτηριάζουμε την φύση καθεαυτή, υποβαθμίζουμε το νόημα και την προωθητική δύναμη της φυσικής εξέλιξης στο όνομα μιας «βιοκεντρικότητας» που ασχολείται περισσότερο με μάντρα, θεότητες και την υπερφύση, παρά με την πραγματικότητα της βιόσφαιρας και τον ρόλο της κοινωνίας στα οικολογικά προβλήματα. Συνακόλουθα, η κοινωνική οικολογία δεν προσπαθεί να αποκρύψει την κριτική και αναδημιουργική της προωθητική δύναμη με μεταφορές. Ονομάζει την «τεχνολογική-βιομηχανική» κοινωνία *καπιταλισμό* – ένας όρος που χρεώνει την ευθύνη για την ύπαρξη των οικολογικών προβλημάτων στα βιοτικά πρωταρχικά αίτια και στις κοινωνικές σχέσεις που τα δημιουργούν και όχι σε μια αφαίρεση τύπου «Τρίτο Κύμα», που συγκαλύπτει τα αίτια αυτά, εντάσσοντάς τα στην τεχνική, σε μια τεχνική «νοοτροπία» ή ίσως στους τεχνικούς που ασχολούνται

με μηχανές. Βλέπει την καθυπόταξη των γυναικών όχι απλώς σαν ένα «πνευματιστικό» πρόβλημα, που μπορεί να λυθεί με τελετουργίες, ξόρκια και σαμανισμούς, όσο σημαντικό και αν είναι το τελετουργικό για την ισότιμη ένταξη των γυναικών σε μια και μοναδική ανθρώπινη κοινότητα, αλλά ως αποτέλεσμα της μακράς υπερκλιμακωμένης και με λεπτότατες αποχρώσεις εξέλιξης της ιεραρχίας, η οποία προηγήθηκε κατά πολύ της εμφάνισης των τάξεων. Ούτε αγνοεί ταξικές και εθνικές διαφορές, τον ιμπεριαλισμό και την καταπίεση, κατασκευάζοντας ένα συνονθύλευμα που ονομάζεται «Ανθρωπότητα», η οποία τίθεται αντιμέτωπη με μια θεοποιημένη και απογυμνωμένη από κάθε εξέλιξη «Φύση».

Όλα αυτά οδηγούν εμάς ως κοινωνικούς οικολόγους σε ένα ζήτημα που φαίνεται εντελώς ξένο με τα χυδαία ενδιαφέροντα της «οικολογίας βάθους»: η φυσική εξέλιξη προίκισε τον άνθρωπο με την ικανότητα να διαμορφώνει μια «δεύτερη» ή πολιτισμική φύση που προέρχεται από την «πρώτη» ή αρχέγονη φύση. Η φυσική εξέλιξη προσέφερε στους ανθρώπους όχι μόνον την *ικανότητα* αλλά και την *ανάγκη* να παρεμβαίνουν σκόπιμα και να *μεταβάλλουν* συνειδητά την «πρώτη φύση», μέσω μιας εξαιρετικά θεσμοποιημένης μορφής κοινότητας που ονομάζουμε «κοινωνία». Δεν είναι ξένο προς την φυσική εξέλιξη το γεγονός ότι το λεγόμενο ανθρώπινο είδος, που αναπτύχθηκε στην διάρκεια δισεκατομμυρίων χρόνων, έχει την ικανότητα να σκέφτεται με πολύπλοκο τρόπο. Ούτε είναι ξένη προς το είδος αυτό η ανάπτυξη μιας εξαιρετικά εκλεπτυσμένης μορφής διά συμβόλων επικοινωνίας, η οποία δημιούργησε ένα νέο είδος κοινότητας –θεσμοποιημένης, καθοδηγούμενης μάλλον από την σκέψη παρά από το ένστικτο μόνον και διαρκώς μεταβαλλόμενης– που ονομάζεται «κοινωνία».

Όλα αυτά τα ανθρώπινα γνωρίσματα μαζί –διανοητικά, επικοινωνιακά και κοινωνικά– όχι μόνον τα δημιούργησε η φυσική εξέλιξη και είναι εγγενώς ανθρώπινα, αλλά μπορούν επί-

σης και να τεθούν στην *υπηρεσία* της φυσικής εξέλιξης για να διευρύνουν συνειδητά τη βιοτική ποικιλομορφία, να απαλύνουν τα δεινά, να υποθάψουν την περαιτέρω εξέλιξη νέων και οικολογικά πολύτιμων μορφών ζωής, να μειώσουν τις συνέπειες καταστροφικών γεγονότων ή τις δριμύτατες επιπτώσεις απλών αλλαγών.

Το αν αυτό το προικισμένο από την δημιουργικότητα της φυσικής εξέλιξης είδος μπορέσει να παίξει τον ρόλο μιας φύσης που κατέστη αυτοσυνείδητη, ή θα στραφεί ενάντια στο προϊόν της φυσικής εξέλιξης, απλοποιώντας την βίοςφαιρα, μολύνοντάς την και υπονομεύοντας τα σωρευτικά αποτελέσματα της οργανικής εξέλιξης, είναι πάνω από όλα πρόβλημα *κοινωνικό*. Το πρωταρχικό ζήτημα που η οικολογία αντιμετωπίζει σήμερα είναι το αν μπορεί να δημιουργηθεί στη θέση της σημερινής αντι-οικολογικής κοινωνίας μια οικολογικά προσανατολισμένη κοινωνία.

Η «οικολογία βάθους» δεν μας παρέχει κανένα τρόπο για να ανταποκριθούμε και, πολύ λιγότερο, για να επενεργήσουμε, σ' αυτό το κεντρικό ζήτημα. Ανεκτίμητες έννοιες όπως της αποκέντρωσης, της μη ιεραρχικής κοινωνίας, της τοπικής αυτονομίας, της αλληλοβοήθειας και του κοινοτισμού, όχι μόνον τις αποσπά από την απελευθερωτική αναρχική παράδοση του παρελθόντος, όπου απέκτησαν ένα λεπτοτάτων αποχρώσεων αντι-ελιτίστικο και εξισωτικό περιεχόμενο – ενδυναμωμένο από παθιασμένους αγώνες για ελευθερία εκατομμυρίων αντρών και γυναικών. Τις υποβιβάζει, επίσης, σε ανόητα συνθήματα που ανακυκλώνονται για να χρησιμοποιηθούν αφενός από έναν ορεσίβιο άντρακλα σαν τον Φόρμαν, αφετέρου από αιθεροβάμονες πνευματιστές. Αυτά τα ανόητα συνθήματα εισάγονται έπειτα σε ένα ιδιαίτερα αποκρουστικό πλαίσιο, το περίγραμμα του οποίου καθορίζεται από τον μαλθουσιανό ελιτισμό, την αντι-ανθρωπιστική μισανθρωπία και μια φαινομενικά καλοπροαίρετη «βιοκεντρικότητα» που εξαφανίζει την ανθρω-

πότητα, με όλα τα απaráμιλλα φυσικά της γνωρίσματα της εννοιολογικής σκέψης και της αυτοσυνείδησης, μέσα σε μια «βιοκεντρική δημοκρατία» που, ακριβέστερα, είναι προϊόν της ανθρώπινης συνειδητότητας παρά φυσική πραγματικότητα. Εξωθημένη ως τις έσχατες συνέπειες του παραλογισμού της, αυτή η «βιοκεντρική δημοκρατία» –θα μπορούσε κανείς να μιλήσει και για την ηθικότητα του δέντρου ή για το «κοινωνικό συμβόλαιο» της λεοπάρδαλης με την λεία της– δεν μπορεί πλέον να αρνηθεί το «δικαίωμα» ένταξης των παθογόνων ιών στον «κατάλογο των υπό εξαφάνιση ειδών» (και ποιός συντάσσει αυτόν τον κατάλογο;), όπως δεν μπορεί, επίσης, να αρνηθεί και το δικαίωμα των φαλαινών να ζούν. Οι κοινωνικές ρίζες της οικολογικής κρίσης συσκοτίζονται από μια υβριδική και συχνά αντιφατική μορφή πνευματικότητας, μέσα στην οποία το ανθρώπινο «εγώ», προβάλλεται μεγεθυμένο στο περιβάλλον ή στον ουρανό σαν μια πραγματοποιημένη θεότητα ή θεότητες –ένα δείγμα ανθρωποκεντρισμού, αν υπήρξε ποτέ κάτι τέτοιο, όπως οι σαμάνοι που ντύνονται με δέρμα και κέρατα τάρανδου– και «λατρεύεται» δουλικά σαν «Φύση». Ή, όπως το θέτει ο Α. Νάες, ο μέγας ποντίφηκας αυτού του συμφύρματος: «Οι βασικές αρχές του κινήματος της οικολογίας βάθους έχουν ως βάση την θρησκεία ή την φιλοσοφία» – λες και μπορεί κανείς να χρησιμοποιεί αβασάνιστα αυτές τις δύο λέξεις εναλλάξ. Η εαυτότητα διαλύεται με την σειρά της μέσα σε ένα συμπαντικό «Εγώ», ακριβώς σε μια εποχή όπου η απο-εξατομίκευση και η παθητικότητα καλλιεργούνται σε τρομακτικό βαθμό από τα ΜΜΕ, τις εταιρείες και το κράτος. Τέλος, η «οικολογία βάθους», που ενδιαφέρεται για την ποδηγέτηση της φύσης, δεν ενδιαφέρεται σχεδόν καθόλου για την ποδηγέτηση ανθρώπου από άνθρωπο, εκτός ίσως όταν πρόκειται για τα «δραστικά» μέτρα που ίσως «απαιτηθούν» για τον αριθμητικό έλεγχο του πληθυσμού.

13 Αν δεν υπάρξει μια αποφασιστική προσπάθεια να αποδώσουμε την οικολογική αποσάθρωση στην κοινωνική αποσάθρωση, να εναντιωθούμε στα κατεστημένα εταιρειακά και πολιτικά συμφέροντα που πρέπει να ονομάζουμε καπιταλισμό κι όχι σε μια ακαθόριστη οντότητα που λέγεται «βιομηχανική-τεχνολογική» κοινωνία, στην οποία ακόμα και ένας Ντουάιτ Αϊζενχάουερ επιτέθηκε με έναν πιο σκληρό όρο, να αναλύσουμε, να εξερευνήσουμε και να επιτεθούμε στην ιεραρχία ως *πραγματικότητα* και όχι μόνον ως αισθαντικότητα, να αναγνωρίσουμε τις υλικές ανάγκες των φτωχών και των ανθρώπων του Τρίτου Κόσμου, να λειτουργήσουμε πολιτικά και όχι απλώς σαν θρησκευτική αίρεση, να αποδώσουμε στο ανθρώπινο είδος και τον νου την πραγματική τους θέση στη φυσική εξέλιξη και όχι να τα θεωρούμε μόνον ως «καρκίνωμα» της βιόσφαιρας, να εξερευνήσουμε την οικονομία αλλά και τις «ψυχές» και την ελευθερία, καθώς επίσης και να εμβαθύνουμε στα ομφαλοσκοπικά ή σχολαστικά επιχειρήματα αναφορικά με τα «δικαιώματα» των παθογόνων ιών, κοντολογίς, αν οι Βορειοαμερικανοί Πράσινοι και το οικολογικό κίνημα δεν επικεντρώσουν την προσοχή τους στην *κοινωνική* οικολογία και δεν αφήσουν την «οικολογία βάθους» να πέσει μέσα στον λάκκο που έχει σκάψει για μας, το οικολογικό κίνημα θα μετατραπεί σε ένα ακόμα απαίσιο καρκίνωμα του δέρματος της κοινωνίας.

Αυτό που πρέπει να κάνουμε σήμερα είναι να επιστρέψουμε στην φύση που γίνεται νοητή σε όλο της τον πλούτο των δυνατοτήτων, την γονιμότητα και την υποκειμενικότητα – και όχι στην Υπερφύση, με τους σαμάνους, τους ιερείς, τις ιέρειες και τις φανταχτερές της θεότητες, που συνιστούν απλώς ανθρωπομορφικές προεκτάσεις και διαστρεβλώσεις του «Ανθρώπου» ως θείες δυνάμεις που περικλείουν τα πάντα και αν κάπου πρέπει να αποδώσουμε μαγικές ιδιότητες δεν είναι τόσο σε μια αφηρημένη «Φύση» που συχνά αντανακλά τα δικά μας συστήματα εξουσίας, ιεραρχίας και κυριαρχίας, αλλά, μάλλον, στα

ανθρώπινα όντα, στον ανθρώπινο νου και στο ανθρώπινο πνεύμα που τόσα πλήγματα δέχεται στις μέρες μας από κάθε πλευρά, ιδιαίτερα από την «οικολογία βάθους».

Η «οικολογία βάθους», με την μαλθουσιανή της προωθητική δύναμη, τις διάφορες «κεντρικότητες», το μυθοποιητικό «Οικο–λα–λά» και τον αποπροσανατολιστικό της εκλεκτικισμό, υποβιβάζει αυτό το εγχείρημα σε χυδαίο βιολογισμό, ο οποίος μας απομακρύνει από τα κοινωνικά προβλήματα που υπόκεινται των αντίστοιχων οικολογικών και από το σχέδιο της κοινωνικής ανοικοδόμησης, που μόνον αυτό μπορεί να σώσει την βίοςφαιρα από πραγματική καταστροφή.

Πρέπει, εν τέλει, να πάρουμε θέση σ' αυτά τα ζητήματα – απαλλαγμένοι από κάθε «Οικο–λα–λά»– ή να παραδεχτούμε ότι ο ακαδημαϊσμός πέτυχε μια ακόμα κατάκτηση: την κατάκτηση του ίδιου του οικολογικού κινήματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Υπάρχει άραγε υπερπληθυσμός;	5
Ο μύθος του πληθυσμιακού προβλήματος	10
Κοινωνική οικολογία εναντίον «οικολογίας βάθους».....	44